

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

**TÜRK KÜLTÜRÜNDE TOPLUMSAL CİNSİYET
GÖSTERGELERİNİN ÇİZGİ FİMLERE YANSIMASI**

Ayşenur KAYAR

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2025

TÜRK KÜLTÜRÜNDE TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİNİN
ÇİZGİ FİMLERE YANSI

Ayşenur KAYAR

Kapadokya Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü
Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2025

KABUL VE ONAY

Ayşenur Kayar tarafından hazırlanan “TÜRK KÜLTÜRÜNDE TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİNİN ÇİZGİ FİLMLERE YANSIMASI” başlıklı bu çalışma, 20.03.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Serap BOZKURT GÜVENEK(Başkan)

Doç. Dr. Yusuf GÖKKAPLAN (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Gamze TURGAYLI ZENGİN (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Sinan AKILLI
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Kapadokya Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Kapadokya Üniversitesi tarafından açık erişime açılır.

- ☐ Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.
- ☐ Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren Ay ertelenmiştir.
- ☐ Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.

...../...../.....

Ayşenur KAYAR

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Yusuf GÖKKAPLAN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Kapadokya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Tez Projesi Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

...../...../.....

Ayşenur KAYAR

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmasının yürütülmesinde desteğini esirgemeyen, akademik tecrübe ve bilgilerini paylaşan değerli hocam ve danışmanım sayın Doç. Dr. Yusuf GÖKKAPLAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim ve öğretim hayatım boyunca ufkumu açan tüm hocalarıma, bu uzun ve zorlu yolda sabırla yanımda olan dostlarıma ayrıca manevi desteklerini esirgemeyen beni bu günlere getiren sevgili aileme çok teşekkür ederim.

Ayşenur KAYAR

ÖZET

KAYAR, Ayşenur. *Türk Kültüründe Toplumsal Cinsiyet Göstergelerinin Çizgi Filmlere Yansıması*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2025.

Kültür, içgüdüsel ve biyolojik olmayıp bireyin yaşam içerisinde kazanmış olduğu alışkanlıklar bütünüdür. Geleneksel toplumlar da kültür aktarımı ailede gerçekleşirken zaman içerisinde kültürün yayılması kitle iletişim araçları ile sağlanmıştır. Televizyon kültür üretme aracına dönüşmüştür. Televizyon kanallarında yer alan çizgi filmler eğlence aracı olarak görülse de kadın-erkek rolleri karakterler aracılığı ile çocuklara aktarılmaktadır. Çalışmanın konusu, medyanın çocuklar üzerindeki etkisi göz önüne alınarak çizgi filmlerde birer gösterge değeri olarak yer alan toplumsal cinsiyet rollerinin tespit edilmesidir. Bu çalışmada Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Çocuk kanalında gösterimde olan iki farklı çizgi filmde bulunan toplumsal cinsiyete yönelik göstergelerin çözümlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik TRT Çocuk kanalında gösterimde olan “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” isimli çizgi filmlerin onar bölümü olmak üzere toplam 20 bölümü incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemi kapsamında ele alınmıştır. Araştırmanın veri toplama kaynağı TRT Çocuk kanalında 2 Aralık 2023-20 Ocak 2024 tarihlerinde yayına devam ettiği belirlenen Türk yapımı çizgi filmlerden ana karakteri bir kadın olan “Elif’in Düşleri” ve ana karakteri bir erkek olan “Aslan” isimli çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rollerinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Kültür ile toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Çalışma bu alandaki boşluğu doldurmayı da amaçlayarak çizgi filmlerdeki karakterlere yönelik toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında Roland Barthes’ın düz anlam-yananlam kuramı ile ele alınıp göstergebilimsel olarak analiz edilmiştir. Bu araştırma, çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının varlığını ortaya çıkarmıştır. İncelenen Türk yapımı çizgi filmlerde geleneksel toplumsal cinsiyet olgularının bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çizgi Film, Kültür, Göstergebilim, Toplumsal Cinsiyet, Cinsiyet Roller

ABSTRACT

KAYAR, Ayşenur. Reflection of Gender Indicators in Turkish Culture to Cartoons, Master's Thesis, Nevşehir, 2025.

Culture is not instinctive and biological, but a set of habits that the individual has acquired in life. In traditional societies, the transfer of culture takes place in the family, while the spread of culture over time has been provided by mass media. Television has become a means of producing culture. Although cartoons on television channels are seen as a means of entertainment, male and female roles are transferred to children through characters. The subject of the study is to determine the gender roles that are included as indicators in cartoons, taking into account the effect of the media on children. In this study, it was aimed to analyze the gender indicators in two different cartoons shown on the Turkish Radio and Television Corporation (TRT) Children's channel. For this purpose, a total of 20 episodes, including ten episodes of the cartoons "Elif's Dreams" and "Aslan", which were shown on TRT Children's channel, were examined. The study was handled within the scope of qualitative research method. The data collection source of the research was determined as the examination of gender roles in the cartoons "Elif's Dreams", the main character of which is a woman, and "Aslan", the main character of which is a man, from the Turkish-made cartoons, which were determined to continue broadcasting on TRT Children's channel between December 2, 2023 and January 20, 2024. Studies examining the relationship between culture and gender roles are limited. The study aims to fill the gap in this field and analyzes it semiotically with Roland Barthes' prose-connotation theory within the scope of gender roles for characters in cartoons. This research revealed the existence of gender stereotypes in cartoons. It has been determined that there are traditional gender phenomena in the Turkish cartoons examined.

Keywords: Cartoon, Culture, Semiotics, Gender, Gender Roles

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu.....	3
Araştırmanın Problemi	3
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Kapsamı.....	4
Araştırmanın Yöntemi	5
Tanımlar	7
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
1.KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	9
1.1.KÜLTÜR	9
1.2.TOPLUMSAL CİNSİYET.....	13
1.2.1.Biyolojik Kuram	14
1.2.2.Sosyal Öğrenme Kuramı	15
1.2.3.Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	19
1.2.4.Sosyal Rol Kuramı	21
1.3.GÖSTERGEBİLİM	22
1.3.1 Roland Barthes 'ın Gösterge Yaklaşımı.....	25
1.4.GÖSTERGEBİLİM VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ	29
1.5.KÜLTÜR VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ	30
İKİNCİ BÖLÜM	34
2.MEDYANIN ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARINI BİÇİMLENDİRMEDEKİ ETKİSİ	34
2.1.ÇOCUĞUN TOPLUMSALLAŞMASI.....	34

2.2.ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ	38
2.2.1.Erken Çocukluk Döneminde Toplumsal Cinsiyet Kavramı	40
2.3.TOPLUMSAL CİNSİYET VE MEDYA.....	42
2.3.1.Çocuk ve Televizyon	44
2.3.2. Çocuk ve Çizgi Film.....	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
ÇALIŞMANIN BULGULARI	49
3.1.ÇALIŞMANIN BULGULARI.....	49
3.1.1. İncelenen Çigi Filmler	49
3.1.1.1. ‘Elif’in Düşleri’ Çizgi Filmi	49
3.1.1.2. ‘Aslan’ Çizgi Filmi	67
3.1.2. Kültür Ve Toplumsallaşmaya Yönelik Bulgular	77
3.1.2.1.Mahalle Kültürüne Ait Göstergeler	78
3.1.2.2. Toplumsallaşmaya Ait Göstergeler	83
3.1.3.Biyolojik Kurama Yönelik Bulgular	88
3.1.3.1.Annelik İçgüdüsüne Ait Göstergeler	88
3.1.3.2.Fiziksel Güç Gerektiren İşlere Ait Göstergeler	89
3.1.4.Sosyal Öğrenme Kuramına Yönelik Bulgular	91
3.1.4.1.Cinsiyet Rol-Modeline Ait Göstergeler	92
3.1.4.2.Yardımlaşma Kültürüne Ait Göstergeler	94
3.1.5.Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramına Yönelik Bulgular	99
3.1.5.1.Toplumsal Cinsiyet Rollerine Ait Göstergeler.....	100
3.1.5.2.Meslek Kategorisine Ait Göstergeler	103
3.1.5.3.Renk Kategorisine Ait Göstergeler.....	107
3.1.5.4.Oyun Kategorisine Ait Göstergeler	115
3.1.5.5.Oyuncak Kategorisine Ait Göstergeler.....	120
3.1.5.6.Enstrüman Kategorisine Ait Göstergeler	122
3.1.6.Sosyal Rol Kuramına Yönelik Bulgular	123
3.1.6.1.Kadın Cinsiyet Rollerinde İç Mekâna Ait Göstergeler.....	124
3.1.6.2.Erkek Cinsiyet Rollerinde Dış Mekâna Ait Göstergeler	130
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	132
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	132
KAYNAKÇA.....	139
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	152

KISALTMALAR DİZİNİ

TRT Çocuk: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Kanalı

Çev.: Çeviren

Vb.: Ve benzeri

Vd.: Ve diğerleri

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Çizgi Filmlerin Bölümleri	5
Tablo 2. Kültür ve Toplumsallaşmaya Yönelik Analiz Edilecek Çizgi Film Örnekleri	78
Tablo 3. Mahalle Kültürüne Ait Göstergeler	83
Tablo 4. Toplumsallaşmaya Ait Göstergeler	87
Tablo 5. Biyolojik Kurama Yönelik Analiz Edilecek Çizgi Film Örnekleri.....	88
Tablo 6. Annelik İçgüdüsüne Ait Göstergeler.....	89
Tablo 7. Fiziksel Güç Gerektiren İşlere Ait Göstergeler	91
Tablo 8. Sosyal Öğrenme Kuramına Yönelik Analiz Edilecek Çizgi Film Örnekleri	92
Tablo 9. Cinsiyet Rol-Modeline Ait Göstergeler	94
Tablo 10. Yardımlaşma Kültürüne Ait Göstergeler.....	99
Tablo 11. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramına Yönelik Analiz Edilecek Çizgi Film Örnekleri.....	99
Tablo 12. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Ait Göstergeler	102
Tablo 13. Meslek Kategorisine Ait Göstergeler.....	107
Tablo 14. Renk Kategorisine Ait Göstergelerin Çözümlemesi.....	114
Tablo 15. Oyun Kategorisine Ait Göstergeler	119
Tablo 16. Oyuncak Kategorisine Ait Göstergeler	122
Tablo 17. Enstrüman Kategorisine Ait Göstergeler	123
Tablo 18. Sosyal Rol Kuramına Yönelik Analiz Edilecek Çizgi Film Örnekleri	124
Tablo 19. Kadın Cinsiyet Rollerinde İç Mekâna Ait Göstergeler.....	129
Tablo 20. Erkek Cinsiyet Rollerinde Dış Mekâna Ait Göstergeler.....	132
Tablo 21. Araştırma Problemi Kapsamında Ele Alınan Soruların Farklı Kategorilerde İncelenmesi.....	137

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Bayram adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü	79
Şekil 2. Uçak adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü	80
Şekil 3. Temiz Dünya adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü	81
Şekil 4. Yemek Asansörü adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü	81
Şekil 5. Uçan Kaykay adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü	82
Şekil 6. Sokak Konseri adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü	83
Şekil 7. Salça adlı bölümde toplumsallaşmaya yönelik analiz edilen görüntü	84
Şekil 8. Komposto adlı bölümde toplumsallaşmaya yönelik analiz edilen görüntü	85
Şekil 9. Dondurma adlı bölümde toplumsallaşmaya yönelik analiz edilen görüntü	85
Şekil 10. Kaldıraç adlı bölümde toplumsallaşmaya yönelik analiz edilen görüntü	86
Şekil 11. Açılmayan Kavanoz adlı bölümde toplumsallaşmaya yönelik analiz edilen görüntü	87
Şekil 12. Peynir adlı bölümde biyolojik kurama yönelik analiz edilen görüntü	89
Şekil 13. Kaldıraç adlı bölümde biyolojik kurama yönelik analiz edilen görüntü	90
Şekil 14. Yer Problemi adlı bölümde biyolojik kurama yönelik analiz edilen görüntü	91
Şekil 15. Komposto adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü ..	93
Şekil 16. Salça adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü	94
Şekil 17. Uçak adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü	95
Şekil 18. Dondurma adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü ..	96
Şekil 19. Temiz Dünya adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü	97
Şekil 20. Uçan Kaykay adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü	98
Şekil 21. Hava Çok Sıcak adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü	98
Şekil 22. Dondurma adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik analiz edilen görüntü	100
Şekil 23. Peynir adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik analiz edilen görüntü	101
Şekil 24. Açılmayan Kavanoz adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik analiz edilen görüntü	102
Şekil 25. Salata adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik meslek kategorisinde analiz edilen görüntü	103
Şekil 26. Uçak adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik meslek kategorisinde analiz edilen görüntü	104
Şekil 27. Hava Çok Sıcak adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik meslek kategorisinde analiz edilen görüntü	105
Şekil 28. Yer Problemi adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik meslek kategorisinde analiz edilen görüntü	106
Şekil 29. Sokak Konseri adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik meslek kategorisinde analiz edilen görüntü	107
Şekil 30. Komposto adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü	109
Şekil 31. Yer Problemi adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü	110

Şekil 32. Reçel adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü	111
Şekil 33. Çim Adam adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü.....	112
Şekil 34. Açılmayan Kavanoz adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü.....	113
Şekil 35. Mahalle Haritası adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü.....	114
Şekil 36. Çizgi Makinesi adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyun kategorisinde analiz edilen görüntü.....	116
Şekil 37. Yer Problemi adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyun kategorisinde analiz edilen görüntü.....	117
Şekil 38. Komposto adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyun kategorisinde analiz edilen görüntü.....	117
Şekil 39. Kaldıraç adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyun kategorisinde analiz edilen görüntü.....	118
Şekil 40. Fırdöndü Çatal adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyun kategorisinde analiz edilen görüntü.....	119
Şekil 41. Fırdöndü Çatal adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyuncak kategorisinde analiz edilen görüntü.....	120
Şekil 42. Uçan Kaykay adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyuncak kategorisinde analiz edilen görüntü.....	121
Şekil 43. Sokak Konseri adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik enstrüman kategorisinde analiz edilen görüntü.....	123
Şekil 44. Salata adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü.....	124
Şekil 45. Bayram adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen ilk görüntü	125
Şekil 46. Bayram adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen ikinci görüntü	126
Şekil 47. Reçel adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü.....	127
Şekil 48. Hava Çok Sıcak adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü	128
Şekil 49. Kaldıraç adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü	128
Şekil 50. Fırdöndü Çatal adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü	129
Şekil 51. Yemek Asansörü adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik erkek cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü	131
Şekil 52. Mahalle Haritası adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik erkek cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü	131

GİRİŞ

Kültür, toplumların kimliğini ve değerlerini şekillendiren önemli bir unsurdur. Çizgi filmler, çocuklara kültür aktarımında etkili bir araç olarak kullanılır. Türk yapımı çizgi filmler, çocuklara Türk kültürüne ait öğeleri yansıtarak kültürel değerlerin aktarılmasına katkı sağlar. Toplumsal cinsiyet ve kültürel öğeler, toplumların sosyal yapısını ve bireylerin kimliklerini şekillendiren önemli etmenlerdir. Toplumsal cinsiyet, bireylerin toplumda kadın veya erkek olarak algılanma ve bu rollere uygun davranışlar sergileme biçimlerini ifade eder. Kültürel öğeler ise; bir toplumun değerlerini, inançlarını, geleneklerini ve yaşam biçimlerini yansıtan unsurlardır. Çizgi filmler, çocukların kültürel değerleri öğrenmelerini ve bu değerleri gelecek nesillere aktarmalarını sağlayan önemli araçlardır. Yerli yapım çizgi filmler, Türk kültürüne ait öğeleri içermekte ve çocukların bu öğeleri tanımasına olanak sağlamaktadır (Yeten, 2022: s.72).

Kültür, bireylerin davranışlarını ve toplumun değerlerini şekillendiren bir olgu iken; toplumsal cinsiyet, kültürel bağlam içerisinde kadınlara ve erkeklere atfedilen rolleri kapsar. Daha geniş anlamda toplumsal cinsiyet kavramı; bir kişinin toplumsal yaşam içerisindeki rolünü, davranışını, beklentilerini ve sosyal ilişkilerini belirleyen kültürel ve sosyal faktörleri içerir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet ve kültür birbiriyle yakın ilişki içerisinde. Kültür, yaşanan toplumun normlarını ve beklentilerini şekillendirir. Örneğin; birçok kültürde kadınlar ev içi görevleri üstlenirken, erkekler genelde dış mekânlarda çalışır. Aynı zamanda kültür toplumsal cinsiyetin nasıl ifade edileceğini belirleyen normlar ve değerler taşır. Bu değerler kadın ve erkeğin giyim tarzından, iletişim biçimlerine, duygusal ifadelerden sosyal etkileşim normlarına kadar çeşitli alanlarda görülebilir.

Toplumsal cinsiyet kuralları, doğrudan biyolojik cinsiyete bağlı olarak gelişmemektedir. Genellikle toplum tarafından belirlenen ve öğrenilen kurallardan oluşmaktadır. Çocuklar doğdukları andan itibaren sosyal çevre tarafından yönlendirilirler. Hem kız çocukları hem de erkek çocuklar, farklı cinsiyetçi kodlarla sosyalleşir ve biyolojik cinsiyetlerine uygun kalıp yargılarla yetiştirilirler. Bu süreçte, toplumsal cinsiyet rolleri çocuğun davranışlarının şekillenmesini sağlar (Ersöz,2010, aktaran Ünlü,2017: s.8-9). Toplumsal cinsiyet rollerini öğrenme süreci çocukta öncelikle aile ve

yakın çevrede başlar. Çocuk yetiştiği çevredeki davranışları gözlemler ve taklit eder. Erken çocukluk döneminde çocuğun gelişimini etkileyen unsurların başında aile gelir. Çocuk medya aracılığı ile de farkında olmadan bazı cinsiyet rollerini öğrenir. Bilim adamları ve araştırmacılar medyanın kültür aktarımında önemli bir yer tuttuğunu savunurlar. Kitle iletişim araçlarından özellikle de televizyon kültür aktarımında geniş kitlelere ulaşan bir iletişim aracıdır. Hiçbir iletişim aracı bireye kısa zamanda çok sayıda ileti aktarabilmede televizyon kadar etkili olmamıştır (Kocadaş, 2005: s.6). Televizyonun toplumsal değerlerin kavranması açısından öğretici bir görevi vardır (Kocadaş, 2005: s.8). Bu nedenle toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımı açısından medya önemli bir mecradır. “Televizyon sadece eğlence aracı değil çocuğun davranış, tutum ve değerlerini etkileyerek sosyalleşmesinde büyük rolü bulunan, tüm kültürü yaratan devasa bir sosyalizasyon aracı olarak görülmektedir” (Yazıcı, 2011, akt. Lahi, 2021: s.3).

Çizgi film resimlerden oluşmakta ve grafik tasarıma dayanmaktadır (Özgökbel, 2011: s.119). Çizgi film bir iletişim kaynağı olduğundan toplumsal bir işlevi de vardır. Her çizgi film yazınsal ve imgesel bir anlatım aracı olma özelliği taşır (Can, 1995: s.71). Çocuklar çizgi filmler aracılığı ile toplumsal cinsiyet rollerini benimserler. Çizgi filmlerin birçok sahnesinde yaşanan kültürün yarattığı kadın ve erkek rollerini aktaran karakterler yer alır. Bu nedenle Türk toplumunda çocuklara yönelik çizgi filmlerde yer alan kadın-erkek rollerinin aktarımı önemli bir yer tutar. Çizgi filmler çocuklar için eğlenceli içerikler sunmak amacıyla yayımlansa da yaşanan toplumun kültürünün benimsenmesini de kolaylaştırmaktadır. Günümüzde çocuklar çizgi filmlere ailelerinin kontrolü doğrultusunda ulaşabilmekte böylelikle çizgi filmlerde karakterler aracılığı ile aktarılan toplumsal roller öğrenilmektedir.

Okul öncesi çocuklara yönelik eğitim programı incelendiğinde çocukların yaşadıkları toplumun kültürel değerlerini öğrenmeleri ve farklılıklara saygı duyan bireyler olarak yetişmeleri ön plandadır (MEB, 2013). Bu nedenle çocuğun yaşamış olduğu toplumda kadın ve erkek rollerinin Türk kültüründeki yerinin çizgi filmler aracılığı ile nasıl yansıtıldığına ilişkin göstergelerin ele alınarak ayrıntılı olarak incelenmesi çalışmanın öncelikli amacıdır. Göstergebilim kültürle yakından ilişkilidir. Oluşturulan kodlar yaşanan toplumun kültürel özellikleri ile yapılmaktadır. Kültürel kod olarak jestler birçok anlam içerir. Bazen saygıyı kimi zamanda hüznü belli eder (Parsa, 2004: s.158). Erken çocukluk dönemindeki çocuklar üzerinde çizgi filmler oldukça etkilidir. Bu

dönemde izlenen çizgi filmlerde toplumsal roller çocukların kişilik gelişiminde ve belirli davranışların öğreniminde önemli yer tutar. Aynı zamanda çizgi filmde gözlenen karakterler taklit edildiğinden erken çocukluk dönemindeki çocuklara yönelik çizgi filmlerin içerikleri önem taşır. Erken çocukluk dönemine yönelik çizgi filmlerde de toplumun kültürel yapısı ve cinsiyet rolleri işlenmektedir. Bu rollerin göstergebilimsel yöntem ile incelenmesi çocuklara iletilen mesajların ve toplumsal cinsiyet rollerinin Türk kültüründe nasıl ele alınıp yansıtıldığını öğrenmeye katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu Türk yapımı çizgi filmlerden ana karakteri bir kadın olan “Elif’in Düşleri” ve ana karakteri bir erkek olan “Aslan” isimli iki farklı çizgi filmdeki toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımının incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet rollerini çocukların nasıl benimsediği, toplumun kendine özgü kültürünün cinsiyet üzerinden nasıl aktarıldığı, kültürün aktarılmasında toplumsal cinsiyet rollerinin önemini ne denli yansıttığı ele alınmıştır. Genel çerçevede açıklayacak olursak medyanın çocuklar üzerindeki sosyal etkilerinin incelenmesi, bir medya unsuru olan çizgi filmlerde gösterge değeri olarak yer alan toplumsal cinsiyet rollerinin tespit edilmesi de çalışmanın konusu kapsamına girmektedir.

Araştırmanın Problemi

Nitel araştırma yöntemi çerçevesinde ve araştırmanın problemi kapsamında “TRT Çocuk kanalında yayımlanan “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” adlı çizgi filmlerde yer alan sahnelerde cinsiyet rolleri nasıl yansıtılmaktadır?” araştırma sorusu olarak ele alınmıştır.

Erken çocukluk dönemine yönelik çizgi filmlerde kadın ve erkek rolleri belirli kalıplar içerisinde yansıtılır. Erkek karakterlere yüklenen görevlerle kadın karakterlere yüklenen görevler genellikle farklılık gösterir. Göstergebilimsel analiz ile toplumsal cinsiyet rolleri tespit edilerek aşağıda yer alan sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

- Seçilen çizgi filmlerde kadın ve erkek rollerindeki karakterler hangi işleri yapar?
- Kadın ve erkek karakterler hangi oyunları oynar?
- Kadın-erkek karakterler hangi renkleri kullanır?

- Kadın-erkek karakterler hangi oyuncaklar ile oynar?
- Kadın ve erkeğe yönelik meslekler nelerdir?
- Kadın ve erkek karakterler hangi mekânlarda konumlandırılmışlardır?
- Toplumun kadına ve erkeğe yüklemiş olduğu görevler nelerdir?

TRT Çocuk kanalı Türk yapımı çizgi filmlerden oluşan bir kanal olduğundan kültürümüze yönelik toplumsal cinsiyet rolleri saptanmaya çalışılacaktır. Böylelikle toplumsal cinsiyet rollerinin farklı çizgi filmlerde nasıl yansıtıldığı konusunda göstergebilimin görsel kuramları çerçevesinde bir analiz oluşturulacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; erken çocukluk döneminde bulunan bireylerin yakın çevresi dışında kitle iletişim araçları ve medyanın da etkisiyle toplumsal cinsiyet rollerini nasıl benimsediği, medyada bu konuların nasıl ele alındığı ve bunların bir bütün olarak çizgi filmler aracılığıyla nasıl bir göstergeye dönüştüğünün açıklanmasıdır. Kültür ile toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki bağlantının ele alındığı çalışmaların sayısı azdır. Çalışmanın bu konudaki eksikliği doldurması da amaçlanmaktadır. Göstergebilim disiplini çerçevesinde çizgi filmlerin temasında ve aktarılan karakterlerde toplumsal cinsiyet rollerinin gösterge değerlerinin tespit edilmesi de çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışmanın kapsamı TRT Çocuk kanalında 2 Aralık 2023-20 Ocak 2024 tarihlerinde yayımlanan Türk yapımı çizgi filmlerden ana karakteri bir kadın olan “Elif’in Düşleri” ve ana karakteri bir erkek olan “Aslan” isimli iki farklı çizgi filmdeki toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımının göstergebilim çerçevesinde incelenmesi olarak belirlenmiştir. Çalışma çizgi film sahnelerinde yansıtılan kültürümüze yönelik toplumsal cinsiyet teması ön plana alınarak belirli bölümler dahilinde ele alınacaktır. “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” adlı çizgi filmlerde incelenecek bölümler TRT Çocuk kanalındaki isimleri ile aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Çizgi Filmlerin Bölümleri

Elif'in Düşleri	Aslan
Salata	Açılmayan Kavanoz
Bayram	Hava Çok Sıcak
Uçak	Kaldıraç
Dondurma	Yemek Asansörü
Temiz Dünya	Yer Problemi
Çim Adam	Fırdöndü Çatal
Peynir	Uçan Kaykay
Komposto	Mahalle Haritası
Reçel	Çizgi Makinesi
Salça	Sokak Konseri

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma yöntemiyle ele alınacaktır. “Nitel araştırma: gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır” (Yıldırım & Şimşek, 2018: s.41). Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi kapsamında “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” isimli çizgi filmlerin belirli bölümleri üzerinden doküman analizi ile kültürümüzde yer alan toplumsal cinsiyete yönelik mesajların göstergebilimsel çözümlemesi yapılacaktır. Aynı zamanda tez çalışması çizgi filmlerde karakterlere tanımlanan toplumsal cinsiyet rollerine yönelik sergilenen görsel veriler alınarak göstergebilim disiplini ile ayrıntılı bir şekilde analiz edilecektir. Bu analizde Roland Barthes’ın, düzanlam-yananlam kuramı işletilecektir. Bu kuramın görsel göstergelerle kültürel öğelerin aktarımının çözümlenmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Göstergebilim günümüze önemli bir bilim dalı olarak görülür. Uygulama alanları oldukça geniştir. Örneğin; mimaride yapıların kültürel ve sembolik anlamları, edebî eserlerde metnin alt mesajları, görsel sanatlarda resmin estetik yapılarının yorumlanmasında, kitle iletişim araçlarında reklam, film ve televizyon içeriklerinin çözümlenmesi gibi geniş bir yelpazede kullanılan bir yöntemdir (Çelebi, 2009: s.1). Bu çalışmada bu geniş disiplin içerisinde kitle iletişim araçlarından televizyon içeriği olan çizgi filmlerde yer alan toplumsal cinsiyete yönelik göstergeler ele alınacaktır.

Göstergebilim göstergeleri sadece bilimsel olarak incelemekle kalmayıp aynı zamanda; anlam ve anlamın üretilmesinde de etkilidir (Çelebi, 2009: s.7). Roland Barthes'ın kuramına göre düzanlam ve yananlamla ilgili bölümlerin en önemli dayanağı anlamlandırmadır (Çağlar, 2012: s.26). Örneğin, televizyonda anlık bir görüntü olarak gösterilen sofralar ve yenilen yemekler sosyal durum, toplumsal yapı, kültür gibi kavramlara yönelik anlam oluşturmaktadır (Parsa, 1999: s.23). Göstergeler belirli bir kültüre göre anlamlandırılır. “Anlam her zaman için bir kültür olgusudur, kültürün ürünüdür.” (Barthes, 1993/2023: s.205). Bu anlamlar “Barthes’a göre (1976) değerlendirildiğinde, düzanlam göstergenin neyi temsil ettiği, yananlam ise göstergenin nasıl temsil edildiğidir.” (Çağlar, 2012: s.26). “Yananlam mit ve çağrışım boyutlarına sahip olduğu için öznel yorumları ve sosyokültürel durumları içerir, ideolojilerin, anlatıların çözümlemesinde kullanılır.” (Bircan, 2015: s.25).

Batı (2005) ise; düzanlam ve yananlam kavramlarını aşağıdaki gibi ele alır;

“Düzanlamın gerçek dünyayla ilişkisi dolaylıdır çünkü bir gösterenin düzanlamı gerçek dünyada var olan nesne değil, o nesnenin zihinde yarattığı yansımadır. Yan anlam ise öznel düzeyde oluşmakta, göstergenin, kullanıcıların kültürel değerleri ve duygularının toplamıyla ortaya çıkan etkileşimdir. Temel olarak düzanlam neyin anlamlandırıldığı, yananlam ise nasıl anlamlandırıldığıdır” (Çelebi, 2009: s.12).

Bu çalışma göstergebilimsel analiz yöntemi çerçevesinde ele alınmıştır. Kapsamda belirtilen erken çocukluk dönemindeki çocuklara yönelik çizgi filmlerden alınan görseller düzanlam ve yananlam kuramı çerçevesinde incelenecektir. Türk toplumunda kadın ve erkek rollerine yönelik kültürel kodlar çözümlenerek, çocuklara yönelik çizgi filmlerde geleneksel Türk aile yapısında toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında yer alan göstergeler göstergebilim disiplini ile ele alınacaktır. Roland Barthes'ın düzanlam ve yananlam kuramları çerçevesinde incelenen çalışmada göstergebilimsel analiz yönteminin kullanılması uygun görülmüştür.

Tanımlar

Tez çalışmasında kullanılan ana kavramların tanımları verilerek araştırmanın daha anlaşılır olması amaçlanmıştır. Araştırmanın içeriğindeki kavramların hangi anlamlarda kullanıldığı kapsamın oluşumunda etkin olduğundan bu bağlamda çalışmanın geneli referans alınarak kültür, toplumsal cinsiyet, çizgi film ve çocuk kavramlarının aktarılması sınırların çizilmesi açısından önemli olarak görülmüştür.

Kültür: Toplumsal bir olgudur. “Kültür bireyin topluma ait olduğunun en önemli göstergesidir. Çünkü insanların öğrendiği, kazandığı sanat, bilgi, adet, yetenek, alışkanlık, beceri, gelenek-görenek...vb. her şey kültürün inceleme alanına girmektedir.” (Kılınç, 2013: s.40). Birey yaşadığı toplumun kültüründen etkilenir. Kültür tarihsel bir süreç içerisinde zamanla olgunlaşır. “Kültür bir yaşam biçimi, bir toplumsal davranıştır.” (Sarı, 2006: s.4). “Her toplumun kendine özgü bir hayat biçimi, alışkanlıkları, anlayışları, gelenek ve görenekleri, değerleri bulunmaktadır. Toplumların sahip olduğu bu özellikler bir toplumun kültürel yapısını göstermekte ve kültür o toplumda yaşayan bireylerin kişiliklerini, algılarını, olaylara bakış açılarını, davranışlarını şekillendirmektedir.” (Türker & Karadağ, 2020: s.274).

Toplumsal Cinsiyet: Yaşanılan toplumun kadın ve erkeğe atfettiği toplumsal rolleri içerir. “Toplumsal cinsiyet, toplumsal ve kültürel olarak da belirlenir. Bu nedenle de içeriği toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık arz eder” (Asan, 2010: s.66). Cinsiyet biyolojik olarak ele alındığında kadın ve erkek bedenine yönelik bazı roller ortaya çıkmaktadır. Bilim kadın ve erkeği bedensel güçlerine göre değerlendirirken toplum kadın ve erkeğe zaman içerisinde oluşan roller yükler. Burada kadın üzerinde baskı yaratan roller cinsiyetin önemini ortaya çıkarır (Çakar, 2017: s.4). Biyolojik cinsiyet farklılıkları tüm kültürlerde benzerlik gösterirken toplumsal cinsiyet toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Buna rağmen biyolojik cinsiyet rolleri toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda etkilidir. Bazı toplumsal roller kadın ve erkeğin fiziksel özelliklerine göre gelişir (Çakar, 2017: s.11).

Çizgi Film: “Karikatür, çizim, resim, kukla ve üç boyutlu nesneleri canlılarmış, hareket ediyormuş gibi göstermek için sinema tekniğinin grafik ve plastik sanatlara uygulanmasıdır” (Hacıbektaşoğlu, 2014: s.25). Ülkemizde çizgi filmlerin gelişimiyle birlikte 1980’li yıllara gelindiğinde Türk Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Türklerin yaptığı çizgi filmleri gösterime sunmuştur (Üğdül, 2021: s.37). Çizgi filmlerde “eylemde, karakterde, zaman ve mekânda simgesel bir anlatım söz konusudur.” (Can, 1995: s.70)

Çocuk: “Bebeklik ve erinlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız olarak tanımlanır.” (Türk Dil Kurumu, t.y).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu başlığın içeriğinde çalışmadaki kapsamın değerlendirilmesinde ve analiz edilmesinde kullanılan kavramların ve kuramların çerçevesi çizilecektir. Kültür ve toplumsal cinsiyet bağlamında oluşturulan bu tez toplumsal cinsiyet kuramları ile Roland Barthes'ın düzanlam ve yananlam kavramları çerçevesinde ele alınacaktır. Toplumsal cinsiyet kuramları, cinsiyet rollerinin ve kimliklerinin toplumsal ve kültürel bağlamlarda nasıl şekillendiğini ve anlam kazandığını incelerken, Barthes'ın düzanlam ve yananlam kavramları ise, sembollerin ve göstergelerin taşıdığı anlamı ve bu anlamların nasıl yorumlandığını anlamamıza yardımcı olacaktır.

1.1.KÜLTÜR

Kültür, toplumların kimliğini ve değerlerini şekillendiren önemli bir unsurdur. Her milletin kendine özgü bir kültürü vardır ve bu kültür, bireylerin gelişimini tamamlaması ve topluma uyum sağlaması açısından büyük bir öneme sahiptir. “Avrupa’da ise kültür terimi 19.yüzyılın sonunda İngiliz Antropologları, etnografya tarafından incelenen toplumlara özgü olan düşünce, eylem biçimleri, inançlar, değer sistemleri, simgeler ve tekniklerin tümünü anlatmak üzere kullanılmıştır.” (Kocadaş, 2005: s.2). Kültür, geçmişten gelen birikimlerle oluşur ve nesilden nesile aktarılır. Bu aktarımın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi, toplumun kültürel devamlılığını sağlar. Kültür aktarımı, ailede başlayarak eğitim, medya ve sosyal çevre gibi çeşitli araçlar aracılığıyla gerçekleşir.

“Çocukluk dönemi itibarıyla bireyler önce çekirdek aile içerisinde kültürel öğelerle tanışır ve benimser. Davranışları öğrendiği kültürel öğelerin çerçevesinde şekillenir. Birey akranları ile oyun dönemine geldiğinde ise daha geniş çaplı bir kültürel etkileşimin içine girip, kültürünü tanıma fırsatı bulur. Çocuklar arasında olan bu etkileşimde yeni kültürel öğeler aktarılır, kültürel kodlar pekişir ve birey yaşamı boyunca toplumunun kültürüyle yaşam biçimini düzenler.” (Yeten, 2022: s.45).

Kültür, toplumun ortak mirasıdır. Bireylerin toplumsallaşmasını sağlayan kültürel yapılar kişilerin geleceklerinin şekillenmesinde önemli rol oynar. İçinde bulunduğumuz sosyal yapılar toplumda yer alan kültürel öğeler aracılığı ile şekillenmektedir (Tural,1994, aktaran Sarı, 2006: s.4). Kültür, bireylerin davranış biçimlerini, değerlerini ve inançlarını şekillendiren dinamik bir süreçtir. Öğrenme yoluyla yeni nesile aktarılır ve bireylerin entelektüel, duygusal ve fiziksel gelişiminde önemli bir rol oynar. Kültür, toplumsal cinsiyet rollerini belirleyerek bireyin dünyayı algılama biçimini etkiler. Bu süreç, içgüdüsel veya biyolojik değil, deneyim ve öğrenme yoluyla gerçekleşir. Tezcan'a (1997) göre; kültür bireylerin yaşam deneyimlerini şekillendirir ve toplumsal rollerin öğrenilmesinde etkilidir (Saraç, 2018: s.6). Toplamların kültürel unsurlarını devam ettirme eğilimi, kültürlenme süreciyle gerçekleşir. Kültürlenme, toplumun sahip olduğu alışkanlıkların ve geleneklerin öğretilmesi veya öğrenilmesi yoluyla daha sonraki kuşaklara aktarılmasını sağlar. Ancak bu süreç, eski yapının aktarılması şeklinde ilerlememektedir. Toplamlar, eski ile yeni yapının sentezlenmesiyle yeni bir durum oluştururlar. Bu değişim, kültür değişimleri bağlamında ele alınır (Şahin, 2019: s.465).

Aydoğan'a göre kültür aşağıdaki gibi tanımlanmıştır;

“Bireylerin paylaşımları ve birikimlerinin sonucu ortaya çıkan, biriktirilebilir, aktarılabilir ve sürdürülebilir bir yapıya sahiptir. Kültürü oluşturan çeşitli öğeler, nesilden nesile aktarılmasını sağlar. Bu öğeler, maddi ve manevi kültür öğeleri olarak ikiye ayrılır. Manevi kültür öğeleri gelenek ve görenekler yolu ile aktarılırken, maddi kültür öğeleri insan eliyle yapılmış nesnelerden oluşur.” (Aydoğan, 2019: s.3).

Kültürün maddi ve manevi yönü, toplumların kimliğini ve değerlerini yapılandırır. Manevi kültür öğeleri, toplumsal normlar ve değerler gibi soyut unsurları içerirken, maddi kültür öğeleri ise sanat eserleri, mimari yapılar ve günlük yaşamda kullanılan eşyalar gibi somut unsurları kapsar. Bu şekilde, kültür hem geçmişten geleceğe bir köprü kurar hem de toplumların kendine özgü özelliklerini korumasına yardımcı olur. Kültürel öğretiler toplumsaldır. Birçok öğreti toplumlarda yaşayan insanlarca yaratılır ve ortaklaşa paylaşılır. Bu paylaşılan davranışlarla birlikte alışkanlıklar ve değerlerde yaşanan toplumun kültürünü oluşturur. Birey bu davranış kalıplarını öğrenir ve kültürel yapıya uygun davranışları benimserken uygun olmayanları ayıklar (Sarı, 2006: s.6). Kişiler yaşantılarını kültüre göre şekillendirmektedirler. Kültür kitle iletişim araçları ile de

aktarılmaktadır. Televizyon içerikleri her kesime kolaylıkla ulaştığından iletilen mesajlar hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Özellikle çizgi filmlerde iletilen mesajlar çocuklarda değişik algılar oluşturur. Kitle iletişim araçları kültürün aktarılmasında etkili olup, çocukların dünyasında önemli bir yer kaplar (Aydoğan, 2019: s.1). Böylece çocuklar, yaşadıkları toplumun kültürel öğeleriyle karşılaşarak ve bu öğeleri benimserler. Çizgi filmler gibi medya araçları, çocuklara kültürel değerlerin aktarılmasında etkili bir rol oynar. Sonuç olarak çocuklar eğlenirken kültürel değerlerimizi de öğrenirler (Yeten, 2022: s.74).

Kültür kalıtımsal olmamakla birlikte bireylerin zaman içerisinde yaşantı ile kazandıkları birtakım alışkanlıklardır (Sarı, 2006: s.1). Kazanılan bu alışkanlıklarla kültürün hızlıca yayılmasını sağlayan televizyon, kültürün toplumun tüm kademelerine aktarılmasında da önemli bir kitle iletişim aracıdır (Sarı, 2006: s.3). Birey yaşamış olduğu toplumun kültüründen etkilenir. “Kültür, bir insan topluluğunun, bir halkın ya da bir ulusun düşünce ve değer birliğini meydana getiren düşünsel, sanatsal, teknik, felsefi tüm üretim ve varlıkları olarak tanımlanmaktadır.” (Özlem, 2000, aktaran Oğuz, 2011: s.126).

Parsa, kültürü geniş anlamda şu şekilde ele almaktadır:

“Kültür, belli bir topluluğun, belli zaman ve koşullarda, belli coğrafyalarda oluşturduğu üretim biçimlerindeki sosyal kişilikler üzerine yapılanır. Kültür, kısaca değerler, gelenekler, inançlar, maddi nesneler ve yaşanan çevre tarafından biçimlendirilen özel bir yaşam biçimidir. Kültür; konuşma, eğitim, ibadet, toplumsal yaşam, giyinme, beslenme, eğlenme, yiyeceklerin hazırlanmasından tüketilmesine kadar belli kalıpların geliştirildiği bir ortamdır” (2004: s.159).

Popüler kültür ve kitle kültürünün gelişmesi, İngiliz kültür çalışmalarının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu alandaki önemli isimlerden biri Stuart Hall'dur. “Hall'ın düşünceleri, Frankfurt Okulu temsilcileri ile benzerlik göstermesine rağmen, çalışmalarıyla farklı bir bakış açısı ortaya koymuştur.” (Oğuz, 2011: s.126). Stuart Hall, kültürel çalışmalar alanında yaptığı katkılarla tanınır ve özellikle medya, popüler kültür ve kimlik konularında önemli çalışmalar yapmıştır. Hall, kültürün dinamik ve sürekli değişen bir yapıya sahip olduğunu vurgulamış ve kültürel kimliklerin nasıl oluştuğunu ve dönüştüğünü incelemiştir. Hall'ın çalışmaları, kültürel çalışmalar alanında yeni perspektifler sunmuş ve bu alandaki araştırmalara önemli katkılar sağlamıştır. Onun

düşünceleri, kültürün toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmaya yardımcı olmuştur (Aydoğan, 2019: s.11).

Popüler kültür, kültürün alt sistemlerinden biridir. Televizyon, popüler kültürün en önemli üreticisi olup çocukların kültürel yapıları zihinsel olarak algılamasını sağlar. Bu nedenle, popüler kültür öğeleri özgün bir değer taşır. Popüler kültür, sürekli değişen ve yenilenen bir yapıya sahiptir (Avcı & Yaralı, 2017: s. 449). Çocuklar, televizyonun sunduğu içeriklerle büyümekte ve bu içerikler onların zihinsel dünyalarını şekillendirmektedir. Aynı zamanda televizyon, popüler kültürün en önemli üreticilerinden biri olarak, çocukların kültürel değerlerini ve alışkanlıklarını büyük ölçüde etkiler (Avcı & Yaralı, 2017: s.466). Popüler kültürün, özellikle televizyon gibi kitle iletişim araçları aracılığıyla, “Erkek egemen sistemin ürünlerini ve bakış açılarını yaymaya ve yeniden üretmeye çalıştığı görülmektedir. Ataerkil sistem yapısının devamı için kadına ve erkeğe geleneksel olarak verilen toplumsal cinsiyet rollerinin değişmemesi gerekir” (Saraç,2018: s.2).

Roland Barthes, göstergebilimin önemli temsilcilerinden biridir ve kendine özel yöntemiyle popüler kültüre yönelik çalışmalar yapmıştır. Barthes'ın yapısal çözümleme yöntemi, birlikte anamlanan yapıları içermektedir. Barthes, bu yapıları anlamlama ile göstergebilime bağlayarak göstergeler ile yananlam gösterilenleri arasındaki bağıntılar üzerinde durur. Bu bağlantılar aracılığıyla gerçek anlama ulaşılır. Metnin alt yapısında örtülü anlam olarak ifade edilen anlam Barthes'ta yananlam olarak karşımıza çıkar. Barthes, gerçek anlamın bu yananlamalarda gizli olduğunu savunur (Vardar, 2001, aktaran Sarıgül& Şahin, 2023: s.380).

1980’li yıllarda medya içeriklerinin özellikle de televizyon içeriklerinin incelenmesi önem kazanmıştır. “Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla beraber kültür incelemeleri kaçınılmaz bir biçimde tutucu bakış açısından sıyrılarak, günlük yaşamı da içine alır bir hâle gelmiştir.” (Aydın, 2007: s.123). Kültürel araştırmalar anlamlarla ve temsillerin oluşturduğu kültürle ilgilenir. Hall’a göre kültür çalışmalarında temsil önemli bir yer tutar. Anlam içeriğini ve dili kültür ile birleştiren temsildir. Anlamlandırma; gösterenin bir gösterilene götürdüğü süreçtir. Bir göstergede; gösteren görünen kelime iken gösterilen zihinsel imgedir. Temsil konusunda yapılan

düzenlemeler, kültürel alışkanlık yoluyla elde edilen anlam uygulamalarını ortaya çıkarır. Stuart Hall’a göre temsiller gerçekliği inşa eder ve “temsilin gerçekleşmesi için bir gösteren(dil) ve gösterilene(anlam) ihtiyaç vardır” (Kandemir, 2022: s.113).

Stuart Hall’un çalışmaları kültür kavramını aktif olarak ele aldığından önemli bir yer tutar. “Kültürel çalışmaların izleyiciye yönelik tutumunda medya mesajlarının kodlanması ve kodların farklı şekillerde kod açımına neden olması düşüncesi vardır. Bu alandaki çalışmalar; medyanın egemen ideolojik tanımların ve temsillerin dolaşımında ve sağlamlaştırılmasında oynadığı roldür” (Aydın, 2007: s.124). Aynı zamanda kodlama ve kod çözme çalışmaları kültürel çalışmaların odağını oluşturmaktadır. Tüm bu çalışmalar aktarılmak istenen mesajın medya aracılığıyla nasıl üretildiği ve izler kitle tarafından algılanma biçimi ile ilgilenir. Aktarılan mesaj seyirciyi içinde yaşanan kültürü sürdüren olmaya yönlendirir (Kasap, 2022: s.86).

Hall; gösterge, kod ve anlam gibi kavramlar üzerine çalışır. Genellikle ilk anlam göstergeye karşılık gelirken alt mesaj farklı bir anlam içerir. Örneğin; kazak görüntüsü bizi ısıtan bir giysi iken alt mesajı kışın gelmesinin habercisidir. Hall: “Anlamların bir toplumdaki ideolojilerin geniş evrelerinden doğduğunu, kodların gücün ve ideolojinin kurulduğu araçlar olduğunu, her toplumun kendi sosyal, kültürel ve politik dünyasına ait sınıflandırmalarını kurarak kendi baskın kültürel düzenini oluşturduğunu ifade etmektedir.” (Hall, 1980, aktaran Kasap, 2022: s.89). Görüntülerin yananamları bulunur. Stuart Hall’a (1994) göre, “yananlam kodları bir kültürün anlam haritalarıdır.” (Parsa, 2004: s.8).

1.2.TOPLUMSAL CİNSİYET

Kadın ve erkek arasındaki ayrımın biyolojik ve çevresel faktörlerin etkisiyle farklı görüşler ortaya çıkmıştır (Dökmen, 2015: s.18). Toplumsal cinsiyet kavramı, son yıllarda birçok farklı kuram tarafından ele alınmış ve bu kuramlar aracılığıyla bireylerin toplumsal cinsiyeti nasıl edindiği ve öğrendiği incelenmiştir. Bu süreçte, kadın ve erkek arasındaki toplumsal farkların bireylere nasıl yansıdığı ve bu farkların toplumsal yapı üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılmıştır (Ünlü, 2017: s.9).

Bu tez çalışmasında toplumsal cinsiyet kuramı bağlamında değerlendirilecek içerikler aşağıdaki kuram ve yaklaşımlar çerçevesinde ele alınacaktır. Bu kuram ve yaklaşımlar,

toplumsal cinsiyetin nasıl inşa edildiğini ve kültürel bağlamlarda nasıl anlam kazandığını daha net gösterecektir.

1.2.1. Biyolojik Kuram

Kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklar tarih boyunca çeşitli şekillerde açıklanmıştır. Biyologlar, bu farklılıkların kaynağının kadın ve erkeğin biyolojik özelliklerine dayandığını ve bu özelliklerin üstlendikleri rolleri belirlediğini öne sürerler. Kadınların çocuk doğurabilme yeteneği, erkeklerin ise bu yeteneğe sahip olmaması, bu rollerin farklılaşmasına neden olur. Bu biyolojik farklılıklar, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda önemli bir etken olarak görülmektedir. Kadınların anne olabilmesi, onların toplumsal rollerini belirlerken, bu roller sosyalleşme süreciyle pekiştirilir. Yani, biyolojik farklılıklar toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda önemli bir etken olarak görülür. Ancak bu rollerin şekillenmesi ve sürdürülmesi sosyalleşme süreciyle oluşur. (Güldü & Ersoy, 2009: s.101).

Biyolojik kuramın öncüleri, tarih boyunca toplumsal cinsiyet kodlarının farklı yapılanmasında önemli açıklamalar sunarlar. Örnek olarak annelik içgüdüsünün beyinde yer alan belirli bir bölümünde bulunduğunu; ya da erkeklerin, erkeklik hormonları nedeniyle mühendislik gibi mesleklerde kadınlara göre daha başarılı olduğunu ileri sürmüşlerdir. “Beynin yapısını temel alan biyolojik açıklamalar, kadın ve erkeğin beyin yapılarının farklı olduğunu ve bunun da bilişsel işlevlerde farklılaşmaya yol açtığını ileri sürer.” (Dökmen, 2015 :49).

Biyolojik kurama göre, kız ve erkek çocuğu arasındaki davranışa yönelik farklılıklar erken yaşlarda belirginleşir. Ebeveynler, çocuklarına farklı bir davranış biçimi sergilemeseler bile, kız çocuklarda ve erkek çocuklarda ilgilerin farklı yönlerde geliştiğini gözlemlerler. “Kız çocuklar genellikle bebeklere ve yumuşak oyuncaklara ilgi duyarken, erkek çocuklar silah ve arabalara ilgi gösterir. Erkek çocuklar koşma, atlama, güreşme veya uçak taklidi yapma eğilimindeyken, kız çocuklar dokunmayı, konuşmayı, sarılmayı ve öpmeyi tercih eder.” (Eşel, 2005, aktaran Keskin & Uluşan, 2016: s.52). Geleneksel toplumlar toplumsal cinsiyette erkeklik kavramı güçle tanımlanır. Güç kavramı genellikle fiziksel gücü ifade ediyor gibi görünse de para ve saygınlık anlamında da kullanılır. Biyolojik kurama göre fiziksel güç erkeğe atfedilmiştir (Özdemir, 2019: s.104).

Tez kapsamında değerlendirilecek ve analiz edilecek çizgi filmlerde biyolojik kurama ilişkin kadın karakterin annelik içgüdü, erkek karakterlerin ise genetik olarak kadınlara oranla daha fazla kas kütlesine ve fiziksel güce sahip olmaları gibi bulgulara rastlanılmıştır. Bu bulgular, “Elif’in Düşleri” adlı çizgi filmde ‘Peynir’ bölümde yer alan içeriklerde değerlendirilirken, “Aslan” adlı çizgi filmde çizgi filmin ‘Kaldıraç’ ve ‘Yer Problemi’ bölümünde ele alınmıştır. ‘Peynir’ isimli bölümde annelik içgüdü ile kadının koruyucu ve kucaklayıcı olması hormonal olarak kadın-erkek arasındaki biyolojik farklılıkları ortaya koymaktadır. “Aslan” adlı çizgi filmde ‘Yer Problemi’ ve ‘Kaldıraç’ isimli bölümlerde erkek karakterlerin biyolojik olarak fiziksel güce sahip olmalarıyla beraber fiziksel güç gerektiren işlerde çalıştıkları ilgili başlığın içeriğinde değerlendirilmiştir.

1.2.2.Sosyal Öğrenme Kuramı

Kuram; öğrenmenin bireysel etken, çevre etkisi ve davranışsal faktörlerin birleşimi ile ortaya çıktığını savunur. İnsan sosyal bir varlık olduğundan yaşadığı toplumdaki bireyleri ya gözlemleyerek ya da onları model alarak öğrenir. Albert Bandura gözlem yolu ile öğrenmenin bir bireyin davranışlarını taklit etmekten daha etkin bir öğrenme yolu olduğunu savunur (Kılınç, 2013: s.14).

Televizyon, sosyal öğrenme kuramında önemli bir yer tutar ve taklit yoluyla öğrenmeyi destekleyen bir kitle iletişim aracıdır (Şentürk & Turgut, 2011, aktaran Kaşka, 2020: s.23). Bu bağlamda, televizyon programları ve içerikleri, izleyicilerin davranışlarını ve tutumlarını şekillendirir. “Çocukların çizgi filmlerdeki karakterleri örnek alması, sosyal öğrenme kuramı ile doğrudan ilişkilidir.” (Kaşka, 2020: s.25). Sosyal öğrenme kuramı, bireylerin başkalarını gözlemleyerek ve taklit ederek öğrendiklerini savunur. Çizgi filmde yer alan karakterler çocuklar için güçlü birer model oluşturur. Süreç içerisinde çocuklar örnek aldıkları karakterlerin davranışlarını taklit yoluyla hayata geçirirler.

Erkekler ve kadınlar arasındaki yapısal farklılıklar sadece biyolojik olmayıp aynı zamanda kültürelidir. Bu farklılıklar, toplumsal cinsiyet rolleri olarak öğrenilir ve kültür tarafından belirlenen kalıp yargılar ve roller aracılığıyla şekillenir. Sosyal öğrenme

yaklaşımına göre, toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin sosyal çevrelerinden gözlemledikleri ve model aldıkları davranışlar sayesinde öğrenilir. Bu süreçte, kadın ve erkeğe yüklenen özellikler, yaşanan kültürde tanımlanmış bir yere sahiptir (Ersoy, 2009, aktaran Şahin, 2019: s. 243). Sosyal öğrenmede yaşanan çevre oldukça önemlidir. Çünkü birey toplumsal rol ve davranışları yaşadığı toplumun kültürel yapısı içerisinde öğrenir.

“Sosyal öğrenme kuramına göre, cinsiyet rol beklentilerinin açık olarak tanımlandığı ve katı olarak uygulandığı toplumlarda, belli bir cinsiyetteki tüm modellerin davranışlarında yoğun bir tutarlılık gözlemlenmektedir. Bu tutarlı modellerin varlığıyla ise, uygun davranış pekiştirilir ve geleneksel cinsiyet rolleri bir kuşaktan diğerine aktararak sürdürülebilir.” (Keskin & Uluşan, 2016: s.57).

Yeni bir davranışı öğrenmenin en basit yolu, başka birinin davranışlarını model almak ve taklit etmektir. Taklit yoluyla birey gözlediği davranışı uygular. Örneğin, bir kız çocuğunun mutfakta yemek pişiren bir annesini izlemesi taklit yoluyla öğrenmeyi sağlar. Eğer kız çocuk iyi bir gözlemci ise ilerleyen süreçlerde mutfaka girip kendi kendine yemek yapmayı deneyebilir. “Sosyal öğrenme kuramında önemli olan, çocukların aynı cinsiyetten ebeveynlerini gözlemleyerek taklit etmeleridir.” (Doyle, 1997, aktaran Şıvgın, 2015: s.20).

“Albert Bandura tarafından ortaya atılan sosyal öğrenme kuramı, toplumsal cinsiyete ilişkin davranışların sonradan öğrenilerek kazanıldığı üzerinde durmaktadır. Kadın ve erkeğin farklı rol kalıpları içinde davranmayı, yine toplum içinde erkek ve kadınları gözleyerek öğrendiği savunulur. Dolayısıyla kadın ve erkek olmanın öğrenilmesi için yaşanan sosyal çevre en önemli kaynaktır.” (Keskin & Uluşan, 2016: s.56).

Sosyal öğrenme kuramı, çocukların cinsiyet rollerini ne şekilde benimsediklerini açıklar. Bu kuram, kız ve erkek çocuğun toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmelerini sağlar. Aynı zamanda öğrenme sürecini taklit, model alma ve koşullandırmaya dayandırır. Koşullanma sürecinde çocukların davranışları ödül-ceza yöntemi ile pekiştirilir. Örneğin, annesine yemek yaparken yardımcı olan bir kız çocuğu, yetişkin olan anneden aferin gibi sözlerle olumlu bir dönüt aldığı anda davranışı sürekli yapmaya başlar. Diğer yandan, pembe renkte kıyafet giyen bir erkek çocuğa babasının olumsuz dönüt vermesi, çocukta davranışın sürekliliğini bitirebilir (Özçelik & Koyuncu Şahin, 2023: s.59). Bu ödül-ceza

yöntemi, çocukların davranışlarını pekiştirerek kalıcı hâle getirebilir. Ayrıca, çocuklar çevrelerindeki kişileri model alarak ve taklit ederek de toplumsal cinsiyet rollerini öğrenirler. Bu süreçte, aile üyeleri, öğretmenler ve akranlar gibi figürler çocukların cinsiyet rollerini şekillendirmede büyük bir etkiye sahiptir. “Kız çocuklarının annelerini ve erkek çocuklarının babalarını model alması, toplumsal cinsiyet rollerinin aile içinde nasıl aktarıldığını gösterir. Ancak, çocukların her zaman ebeveynlerini model almadıkları ve güçlü, baskın modelleri tercih ettikleri de görülür.” (Yogev, 2006, aktaran Saraç, 2018: s.40). Cinsiyet rollerinin kazanımında, çocuklar genellikle kendi cinsiyetlerine uygun rol modelleri taklit ederler. Genellikle kız çocukları kadın karakterleri, erkek çocuklar ise erkek karakterleri model alırlar. Bu süreçte, çocuklar gözlem yoluyla da öğrenirler. Sosyal öğrenme kuramcıları erken çocukluk dönemindeki çocukların kendilerine uygun olan cinsiyete yönelik davranışları diğer bireylerin davranışlarını izleyerek dolaylı yoldan öğrendiklerini ileri sürerler. Böylelikle çocuklar toplumsal cinsiyete yönelik rol ve davranış kalıplarını benimserler (Dökmen, 2015: s.60).

Sosyal öğrenme kuramı; birey-çevre, birey-davranış, çevre-davranış arasındaki karşılıklı etkileşimlerle açıklanmaktadır. Birey-davranış etkileşiminde yaşamdan beklenti ve inanışların davranışları büyük oranda etkilediği görülür. Sosyal çevre tarafından şekillenen bu davranışlarda çevre ile birey arasında dinamik bir etkileşim söz konusudur. İnsanın davranışları onun çevresini de etkilemektedir. Sosyal öğrenme kuramına göre dışsal uyaranlar da davranışları etkiler. Birey gözlemlediği davranışı sergilemeye daha yatkındır. Semboller aracılığı ile birey yaşantısına yeni anlamlar kazandırır. Model alma bireyin doğrudan yaşantı yoluyla değil de yaşadığı toplumdaki farklı insanların davranışlarını gözlemlemesi ile kazanılan öğrenmelerdir. Bireyin yaşadığı ortamdaki kültürel aktarımlar ve toplumsal cinsiyet rolleri dolaylı öğrenme kapsamında ele alınabilir (Bayrakçı, 2007: s.206). “Sosyal öğrenme kuramına göre bireyler bir davranış model alma, taklit ve gözlem yoluyla öğrenmektedirler. Çocuklar için hazırlanan çizgi filmlerin içeriği ve karakterlerin davranışları önem arz eder. Bu nedenle yerli yapım çizgi filmlerde yaşanan toplumun kültürel değerlerine yer verilmektedir.” (Erşan & Er, 2022: s.290).

Bandura’ya göre (1977) bu kuramda üç tür model vardır. Bunlar;

1- **Canlı Model:** Beklenen davranışı sergileyen gerçek kişi olarak ele alınır.

2- **Sembolik Model:** Farklı platformlarda (televizyon, sinema vb.) medya aracılığı ile ele alınan gerçek veya kurgusal karakterdir.

3- **Sözlü Direktifler:** Bireyin nasıl davranacağına ilişkin yönergelerdir.

Bu üç modeli ele aldığımızda çocukların izledikleri çizgi filmlerde sembolik modellerle karşılaştıklarını görürüz. Çizgi filmlerdeki sembolik modeller doğru seçilmiş ise çocuğu hem sosyal hem de kültürel açıdan olumlu etkilemektedir (Karakuş, 2015, aktaran Erşan & Er, 2022: s.293).

Sosyal öğrenme kuramı, toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde çevresel faktörlerin etkisini de vurgular. Bu kuram, çocukların izlediği çizgi filmler gibi çevresel faktörlerin davranışların şekillenmesi üzerindeki etkisini destekler. Toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde ebeveynler ve yakın çevre önemlidir. Çocuklar, gerçek kişilerin yanı sıra televizyon, reklamlar, filmler ve çizgi filmlerdeki modellerden de öğrenirler. Bu modellerde kadınların kalıp yargılara uygun şekilde temsil edildiğini gösteren birçok araştırma bulunur. Ayrıca televizyon programları erkeklerin kadınlardan sayı olarak daha fazla olduğunu ve daha ön planda yer aldığını gösterir (Şıvgın, 2015: s.21). Televizyon aracılığıyla aktarılan karakterlerin davranışları çocuklar için birer modeldir. Bu durum çocukların değerlerini ve dünya görüşlerini şekillendirir. Bu nedenle çocukların izledikleri içerikler özenle seçilmelidir (Ünlü, 2017: s.12).

Tez kapsamında değerlendirilecek ve analiz edilecek çizgi filmlerde sosyal öğrenme kuramına ilişkin kız çocuklarının annelerini rol model almaları ve hem kız hem erkek çocukların küçük yaşlardan itibaren kendinden büyük bireylere yardım etmesi davranışının pekiştirilmesi gibi bulgulara rastlanmıştır. “Elif’in Düşleri” adlı çizgi filmde incelenen bölümlerin beş tanesinde çocukların çevrelerinde gözlemledikleri karakterleri model alarak kendinden büyük insanlara yardım etme davranışını gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir. Bu beş bölüm uçak, dondurma, temiz dünya, komposto ve salça başlıklı bölümlerdir. “Aslan” adlı çizgi filmin incelenen bölümlerinin iki tanesinde Türk kültüründe çocukların büyüklerine yardım etmesi davranışının pekiştirildiği görülmüştür. İncelenen iki bölüm çizgi filmin uçan kaykay ve hava çok sıcak başlıklı bölümleridir. Ayrıca kültürümüze yönelik yetişkinlere yardım etmenin güdülendiği göstergelere de rastlanmıştır.

1.2.3. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Sandra Lipsitz Bem'in ortaya koyduğu kurama göre şema; bireyde doğuştan gelen özelliklere göre ortaya çıkar. Çünkü şema algıları organize eden ve yönlendiren bilişsel bir yapıdır. "Cinsiyet şema kuramı, insanların toplumlar içerisinde erken çocukluk döneminden itibaren cinsiyetlere özgü bilişsel ve kategorik süreçleri ile ilgilenen kuramdır." (Starr ve Zurbirgen, 2017, aktaran Şen, 2020: s.9). Bilgiyi işleyen kişi gelen verileri belleğine kodlayıp, zihinsel yapısında yer alan şemalara göre ilgili kategorilere aktarır. Bem'e göre "Çocuk, toplumun kadınlık ve erkeklik rollerini öğrenir. Çocuk cinsiyete ilişkin yeni bilgileri değerlendirir ve özümser." (Dökmen, 2015: s.69).

Toplumsal cinsiyet şemaları, bireylerin dünyayı nasıl algıladıklarını ve bilgiyi nasıl işlediklerini etkileyen güçlü yapılardır. Bu şemalar, kadınsı ve erkeksi özellikleri kategorize ederek, bireylerin algılarını şekillendirir. Örneğin, "nazik" gibi cinsiyetle doğrudan ilişkili olmayan özellikler kadınsı, "atılgan" gibi özellikler ise erkeksi olarak sınıflandırılabilir. Bu tür kategorileştirmeler, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmelerinde ve bu rollere uygun davranışlar geliştirmelerinde önemlidir (Dökmen, 2009, aktaran Karagöz, 2021: s.9). Kadının pembe tonlarında erkeğin mavi tonlarında kıyafetler seçmesi ve bazı mesleklerin kadın cinsiyetine bazılarının ise erkek cinsiyetine göre anlaşılması toplumsal yapının cinsiyete yönelik şemalarını göstermektedir.

Çocukların nasıl düşündüğünün ve davrandığının şekillenmesinde yaşanan kültüre bağlı olarak cinsiyet rolleri oldukça etkindir. Bu durum oyuncaklardan, konuşma tarzına ve renk tercihlerine kadar birçok alanda cinsiyet şemalarının oluşmasını etkiler. "Kültürler cinsiyet ayrımına yaptıkları vurgulara göre farklılık gösterirler." (Basow, 1986, aktaran Şıvgın, 2015: s.25). Toplumun kızlara ve erkeklere yüklediği farklı roller, bireylerin kendilerini nasıl gördüklerini ve davranışlarını etkiler. Bu durum, çocukların cinsiyet şemaları geliştirmesine ve bu şemaları kullanarak dünyayı anlamlandırmasına yol açar. Şemalar, doğuştan gelen yatkınlıklarla ortaya çıkabilir ve yaşamın ilk yıllarından itibaren kişinin düşünce, tutum ve davranışlarını etkiler. Bireylerin kendi yaşamı ve sosyal çevresi, şemalarını belirler ve her bir deneyim, bu şemaların pekiştirilmesine katkı sağlar (Özkar, 2020: s.27).

Çocuklar, cinsiyetle ilgili bilgileri öğrenirken, bu bilgileri mevcut cinsiyet şemalarına göre değerlendirir ve özümserler. Bu süreçte, çocuklar toplumsal cinsiyet

şemaları aracılığıyla gelen uyarıcıları kodlamayı öğrenirler. Bu şemalar, çocukların cinsiyetlerine uygun davranışları ve rolleri belirlemelerine yardımcı olur. Böylece, çocuklar cinsiyetlerine uygun oyuncaklarla oynamayı, cinsiyetlerine uygun davranışları sergilemeyi ve bu bilgileri organize etmeyi öğrenirler. Bu süreç, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini ve kalıp yargıları içselleştirmelerini sağlar. (Dökmen, 2015: s.69). “Toplumsal cinsiyet şeması kuramı, bir süreç kuramıdır, içerik kuramı değildir. Cinsiyetleri-ayrıştıran bireyler, kültürün kadın ve erkeğe ait olarak tanımladığına uyan ve buna göre bilgiyi işleyen bireyler olarak ele alınırlar.” (Dökmen, 2015: s.70).

Cinsiyet şemaları, bireylerin cinsiyetlerine uygun davranışları belirlemelerine ve bu davranışları yönetmelerine yardımcı olur. Martin’e göre (1991) cinsiyet şemalarının bazı işlevleri vardır. Bunlardan ilki davranış yönetimidir. Davranış yönetimi; cinsiyet şemalarının bireylerin cinsiyetlerine uygun bulunan ve bulunmayan davranışları belirlemelerine yardımcı olduğunu gösterir. Örneğin, çocuklar cinsiyetlerine uygun oyuncaklarla oynamayı tercih ederler. İkinci işlev ise bilgi organizasyonudur. Bilgi organizasyonu; cinsiyet şemalarında bilginin organize edilmesini sağlar. Hangi bilginin kodlanacağını belirler. Bireyde bulunan şema ile tutarlı olan bilgiler daha çok akılda kalır. Üçüncü işlev ise bilgi temelidir. Dökmen’e göre bilgi temeli şu şekilde tanımlanır;

“Cinsiyet şemaları, bilgiye temel oluşturur. Özellikle bir durum hakkında bilgi olmadığında veya belirsiz bir bilgi olduğunda, eksiklik şemayla tutarlı bir şekilde doldurulur. Örneğin, bir çocuğun cinsiyetinin kız olduğu öğrenildiğinde, hangi tür oyuncaklarla oynamak isteyeceği veya ne tür özellikleri olduğu tahmin edilebilir.” (Dökmen, 2015: s.78).

Bu şemalar, bireylerin toplum içindeki rollerini ve davranışlarını şekillendirmede önemli bir rol oynar.

Toplumsal cinsiyet şeması kuramına göre tez kapsamında değerlendirilecek ve analiz edilecek çizgi filmlerde erkek karakterlere yönelik meslek seçimleri ve erkeğe yönelik toplumun beklediği görevlerin yanında erkek ve kız çocuklarına yönelik farklı oyun ve oyuncaklara, renk seçiminde de erkek ve kadın için cinsiyete yönelik farklı göstergelere rastlanmıştır. “Elif’in Düşleri” adlı çizgi filmin salata, uçak, dondurma, komposto, çim adam, peynir ve reçel isimli bölümlerin içeriğinde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik bulguların yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda renk seçiminden oynanan oyunlara kadar erkek ve kadın cinsiyetinde farklı temsillere

rastlanmıştır. “Aslan” adlı çizgi filmin incelenen bütün bölümlerinde cinsiyet şeması kuramının farklı bölümlerde farklı yönlerine (renkler, meslekler...vb.) rastlanmıştır. Çizgi filmin açılmayan kavanoz, hava çok sıcak, kaldıraç, yer problemi, firdöndü çatal, uçan kaykay, mahalle haritası, çizgi makinesi ve sokak konseri adlı bölümlerinde farklı cinsiyet şemaları gözlenmiştir.

1.2.4.Sosyal Rol Kuramı

Kadınların ev içi rolleri, erkeklerin ise kazanç sağlama rolü, tarihsel ve kültürel bağlamda derin köklere sahiptir. “Toplumdaki hâkim düşünceler kısmen değişse bile, günümüzün birçok toplumunda, özellikle endüstriyel toplumlarda, roller genellikle kaynakları sağlayan kişi (erkek) ve evle ilgilenen kişi (kadın) olarak dağılım göstermektedir.” (Kite, 1996; Eagly vd., 2000; Johannesen-Schmidt/Eagly, 2002, aktaran Güldü & Ersoy,2009: s.102). Eagly toplumsal yapıda erkeklerin yüksek statülü rollere sahip olduğunu savunur. Bu durum toplumun her iki cinsiyetten beklediği davranışların ve sosyal rollerin farklı olmasına sebep olur (Eagly & Steffen, 1984, aktaran Karagöz, 2021: s.10).

“Cinsiyet rollerine ilişkin toplumsallaşma, çocukluğun ilk dönemlerinde başlar ve yaşamın sonraki dönemlerinde gelişir. Cinsiyet rolleri en yoğun şekilde yetişkinlik döneminde ortaya çıkar. Örneğin, kadınların hem toplumca daha başarılı olacakları düşünülen öğretmen, hemşire ve sosyal çalışmacı gibi mesleklere yönelmeleri hem de ev işleriyle ve çocuk bakımı gibi faaliyetlerle ilgilenmeleri beklenir.” (Güldü & Ersoy, 2009: s.103).

Toplumsallaşma süreci, toplumsal beklentiler ve sosyalleşme mekanizmaları aracılığıyla pekiştirilir. Toplumun kültürel yapısı kadın ve erkek cinsiyetine yönelik rollerde farklılıklara neden olmaktadır. Bu sosyal roller, toplumun bireylerden beklediği davranış kalıplarıdır. Bu roller, toplumun normlarına ve değerlerine göre şekillenir ve bireylerin sosyal kategorilerine göre farklılık gösterebilir. Örneğin, birçok kültürde çocukların bakımı ve eğitimi genellikle kadınların sorumluluğunda kabul edilirken, erkeklerden daha çok ekonomik sorumluluklar üstlenmeleri beklenir. Bu tür sosyal roller, toplumun işleyişini ve bireyler arasındaki ilişkileri düzenlemeye yardımcı olur. Ancak, bu roller zamanla değişebilir ve farklı kültürlerde farklı şekillerde ortaya çıkabilir (Dökmen, 2015: s.82). Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin toplum içindeki yerlerini ve sorumluluklarını belirleyen önemli bir etmendir. Bu roller, aile içindeki ve mesleki

hayattaki görevlerle birlikte şekillenir. Örneğin, ev kadını rolü kadına verilirken ailesini geçindiren roller erkeğe yöneliktir. Bu durum kadın ve erkeğin farklı sorumluluklar üstlenmesine neden olur. Bu roller, cinsiyet kalıp yargılarını oluşturur. Bu kalıp yargılar, toplumun bireylerden beklediği davranışları belirler (Dökmen, 2015: s.84).

“Sosyal rol kuramı, kadın ve erkek cinsiyet rollerinin farklılıklarının altında yatan toplumsal temellere odaklanır. Bu kuram, cinsiyet rollerine etki eden psikolojik ve sosyal süreçleri ele alır. Bu süreçler, cinsiyet rollerinin olduğu ve kadın ile erkeklerin sahip olması gereken rollerin belirlendiği süreçlerdir. Kadınlar için uygun ve başarılı rol genellikle evsel ve itaatkâr davranışlarla ilişkilendirilir ve bu davranışlar kadınlardan beklenen geleneksel tutumlar haline gelir. Erkekler için ise başarılı rol temsili, kaynak edinimi ve baskın davranışlarla ilişkilendirilir ve bu davranışlar erkeklerden beklenen davranışlar olur. Sosyalleşmenin merkezi olan cinsiyet rol davranışları, erken çocukluk döneminde gelişmektedir.” (Eagly, Wood, Diekman, 2000, aktaran Şıvgın, 2015: s.19).

Tez kapsamında değerlendirilecek ve analiz edilecek çizgi filmlerde sosyal rol kuramına ilişkin göstergeler incelendiğinde toplumun kadın ve erkeğe farklı roller yüklediği görülmektedir. Örneğin kadına ev işi ve mutfak işleri gibi görevler verilirken, erkek karakterlere genellikle dış mekânda çalışma gibi sorumluluklar verilmiştir. Erkek ve kadın için cinsiyete yönelik farklı göstergelere rastlanmıştır. “Elif’in Düşleri” adlı çizgi filmin salata, reçel ve bayram bölümünde Türk aile yapısında ev hanımı rolündeki kadınlara yönelik yemek yapma gibi etkinliklere yer verildiği görülmektedir. “Aslan” adlı çizgi filmin incelenen bazı bölümlerinde sosyal rol kuramının bulgularına rastlanmıştır. Çizgi filmin hava çok sıcak, kaldırıp, yemek asansörü, firdöndü çatal ve mahalle haritası bölümlerinde sosyal rol kuramına göre, kadınlara ev içi roller verilerek bu rollerin toplumsal beklentiler ve gelenekler doğrultusunda şekillendiğine vurgu yapılmıştır.

1.3.GÖSTERGEBİLİM

Göstergebilim, göstergelerin anlamının incelenmesiyle ilgilenen bir bilim dalıdır. Saussure, göstergebilimi bir ilke olarak ele alır. “Göstergebilimin konusu ne olursa olsun bir tür göstergeler dizgesidir” (Barthes,1993/2023: s.27). Gösterge; “Bir gösteren ile bir gösterilenden kuruludur. Gösterenler düzlemi anlatım düzlemini, gösterilenler düzlemiyse içerik düzlemini oluştur” (Barthes,1993/2023: s.47). Bu farklı düzlemler göstergebilimsel göstergelerin incelenmesinde önemli bir yer tutar. Gösterge anlamında kullanılan başlıca terimler; “belirtke, belirti, görüntüsel gösterge, simge” olarak karşımıza

çıkmaktadır (Barthes,1993/2023: s.44). Gösterge; gösteren ve gösterilenden oluşur. Burada gösteren; duyularla algılanan somut özellikler içerirken, gösterilen; akıl, bilgisel ve ruhsal deneyimlerle anlaşılabilir olduğu için soyut özelliklidir.

Göstergebilim 20.yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış bir kuramdır. İlk zamanlar Saussure’ün önerdiği göstergeleri inceleyen bir bilim dalı iken günümüzde “Mantık, ruhbilim, dilbilim, toplumbilim gibi birden çok bilim dalının yararlandığı resim, müzik, sinema” göstergebilim yönteminden yararlanmaktadır. Bu disiplin, sembollerin kültürel, toplumsal ve tarihsel bağlamlarda nasıl anlamlandırıldığını inceler. Göstergebilim, “dilbilim, sosyoloji, psikoloji, antropoloji ve iletişim gibi çeşitli disiplinlerle de ilişkilidir” (Zeynalov, 2023: s.63). “Göstergebilim, reklamlardan televizyona, gazetelerden dergilere kadar uzanan geniş bir yelpaze içerisinde anlam iletmeye görevini üstlenen iletişim araçlarının tümüne uygulanmaktadır.” (Çelebi, 2009: s.1). Göstergebilim göstergeleri incelemekle kalmayıp bütün kültür olgularını gösterge dizgeleri olarak ele alıp kültürün temelde iletişim olduğu görüşüne dayanmaktadır. (İşeri,2002: s.40). “İngiliz John Locke, Amerikalı Charles Sanders Peirce semeiotik terimini kullanan filozoflardandır. 20. Yüzyıl dilbilimin kurucusu sayılan İsviçreli dilbilimci Ferdinand De Saussure ise ileride kurulacak göstergeler biliminden bahsederken aynı terimi kullanır.” (Çakar, 2010: s.29). Semiyotik yaklaşım; “insanı çevreleyen dizgeleri inşa ederek anlamsal katmanlardan bir bütün oluşturur.” (İşeri, 2002: s.46).

Yazının icadından önce iletişim görsellerle başlamıştır. Görsellik anlamların incelenmesi açısından gerekli bulunmuştur. Bu durum süreç içerisinde göstergebilim alanını doğurmuştur (Çağlar,2012: s.23). Göstergebilim de anlam önemlidir. “Saussure’e göre anlam, sözcüğün kökeninden ya da kaynağından değil, onun başka sözcüklerle olan ilişkisinden, dilsel bir yapıdaki yerinden gelir” (Stokes,2002/2022: s.121). Göstergebilim, “Sembollerin dil, yazı, resim, jest, mimik, sembolik davranış ve diğer iletişim araçları aracılığıyla nasıl anlam ürettiğini anlamaya çalışır” (Zeynalov, 2023: s.62).

Göstergebilim, anlam evrenini çözümlemeyi amaçlayan ve birçok birey tarafından kullanılan bir disiplindir. Göstergeler, kendilerinden farklı olan şeylere gönderme yaparak

iletişim kuran araçlar olup içinde kodlar bulundurmaktadırlar. Bu kodlar, birbirleriyle etkileşime girerek yeni anlamlar oluşturur ve bu anlamlar, başkalarına aktarılmak üzere bir mesaj hâline gelir. Göstergebilim, bu süreçleri inceleyerek sembollerin ve göstergelerin nasıl bir anlam taşıdığını ve bu anlamların nasıl yorumlandığını anlamamızı sağlar. Soyut olarak sunulan bazı mesajların somut hâlini ortaya çıkarır (Karaman, 2017: s.25). Göstergebilim, göstergelerin iletişimde nasıl kullanıldığını inceler. Kültürü anlamak için kullanılan bir araç olarak göstergebilim, geleneksel eleştirden önemli ölçüde farklıdır. Geleneksel TV eleştirisinde içeriği kendine özgü anlamlarına uygun olarak yorumlama ilk adımdır. “Göstergebilimin ilk sorguladığı şey anlamın NE olduğundan çok, NASIL yaratıldığıdır” (Parsa, 1999: s.22).

Gösterenle gösterilen arasında ilişki kurulmasına anlamlama denir. “Görüntüler, el-kol-baş hareketleri, ezgili sesler ve nesneler anlamlama dizgeleri oluştururlar” (Barthes,1993/2023: s.27). Göstergebilim göstergeleri inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlansa da zaman içerisinde değişerek göstergeyi merkeze alması dışında anlam ve anlamlama ile de ilgilenen bir alana dönuşmuştur (İşeri, 2002: s.42). “Bir göstergede, gösterenle gösterilen arasındaki ilişkinin kurulmasına anlamlama” denir (ağlar, 2012: s.26). Burada ifade edilen anlam; yazılı metin, bir sembol ve bir fotoğraf olabilir. “Sinemada, televizyonda, reklamda, anlamlar bir görüntüler, sesler ve çizimler toplaşmasından doğar.” (Barthes,1993/2023: s.41).

Chandler’in Modeline göre göstergebilim, anlamların nasıl üretildiğini ve iletildiğini inceleyen bir bilim dalıdır. Kitle iletişim araçları, göstergebilimsel çözümlemeler için görsel göstergelere yönelik zengin bir kaynak sunar. Televizyon, filmler, gazeteler, dergiler, posterler ve reklamlar gibi medya metinleri, göstergebilimsel analizlerle incelenebilir. Bu analizler, metinlerin ne şekilde anlam ürettiğini ve bu anlamların nasıl iletildiğini ortaya koyar. Birbirine karşıt olan iki medya metnini ele alarak ayrıntılı çözümlemeler yapmak, tek bir metni çözümlemekten daha kolay olabilir. Bu yaklaşım farklı metinlerin nasıl farklı anlamlar ürettiğini ve bu anlamların nasıl iletildiğini karşılaştırmalı olarak incelemeyi sağlar. Böylelikle medya metinlerinin toplumsal ve kültürel bağlamları daha iyi anlaşılabilir. Göstergebilimsel özümlemeler, medya metinlerinin yüzeyde görünen anlamlarının ötesine geçerek bu metinlerin altında

yatan ideolojik ve kültürel kodları ortaya çıkarır. Bu da medya metinlerinin toplumsal ve kültürel etkilerini derinlemesine anlamamızı sağlar (Parsa, 1999: s.25).

Göstergebilim, hayatımızın her alanında karşımıza çıkan semboller ve işaretler aracılığıyla anlam yaratma sürecini inceler. Çocuklar için hazırlanan çizgi filmler de bu bağlamda önemli bir rol oynar. Çizgi filmler, çocukların dünyayı algılama biçimlerini şekillendiren güçlü araçlardır ve bu nedenle içeriklerindeki her bir unsur, belirli bir mesaj veya anlam taşır (Ay, 2022: s.286). Kültürel kodlar, bir milletin kimliğini ve değerlerini koruyabilmesi için hayati bir öneme sahiptir. Çizgi filmler, özellikle 0-6 yaş grubundaki çocuklar için bu kodların aktarılmasında etkindir. Çocuklar, çizgi filmler aracılığıyla kültürel değerleri, gelenekleri ve dili öğrenirler. Bu süreçte, karakterler ve hikayeler aracılığıyla çocuklar, kendi kültürlerine ait unsurları tanır ve içselleştirirler (Türkmen, 2012, aktaran Bastı, 2016: s.12). Çizgi filmler görsel göstergelerin incelenmesinde kullanılan medya içerikleridir. Çizgi filmler, hikâyeleri ve karakterleri görsel olarak anlatmak için çeşitli göstergeler sunar. Bu göstergeler duyguları, hareketleri ve olayları daha etkili bir biçimde iletmek için kullanılır. Örneğin, bir karakterin kafasının üzerinde beliren bir baloncuk, karakterin ne düşündüğünü veya kafasında kurduğu hayalleri gösterebilir. Bu tür görsel göstergeler, izleyicilerin hikâyeyi ve karakterlerin duygusal durumlarını daha hızlı ve kolay bir şekilde anlamalarına yardımcı olur. Çizgi filmler, bu göstergeleri kullanarak izleyicilere daha zengin ve etkileyici bir deneyim sunar.

1.3.1 Roland Barthes 'ın Gösterge Yaklaşımı

Göstergebilim, dil ve sembolik sistemlerin anlam üretme süreçlerini inceler. Roland Barthes'ın de belirttiği gibi, bu disiplin göstergeleri ve gösterge dizgelerini ele alır. Aynı zamanda göstergebilim; “sembollerin kültürel ve toplumsal bağlamlarda nasıl kullanıldığını ve iletişimi nasıl etkilediğini araştırır” (Zeynalov, 2023: s.59). Saussure “dilbilimi göstergebilimin alt dalı olarak ele alırken, Barthes göstergebilimi dilbilimin bir alt dalı olarak görür. Bunun sebebini ise; “moda, mutfak, yazın gibi gösterge dizgelerinin yalnızca dil ile gerçeklik ve anlam kazandığı” görüşüne bağlar” (Ünal, 2012: s.32). Barthes nesnelerin ve görüntülerin taşıdıkları anlamların dilden bağımsız olmadıklarını savunur. “Reklam, sinema, çizgi resimler, fotoğraflar” dilsel bir söylemle sunulduğunda anlamları pekişir (Çakar, 2010: s.36). “Barthes göstergebilim ilkelerini yapısal

dilbilimden kaynaklanan dört başlık altında toplamaktadır; dil ve söz, gösterilen ve gösteren, dizim ve dizge, düzanlam ve yananlam.” (Barthes,1993/2023: s.29).

Roland Barthes “nesnelerin, görüntülerin ve davranışların anlam taşıyabileceğini belirtir. Ancak, bu anlamların hiçbir zaman bağımsız olamayacağını vurgular ve ‘her gösterge dizgesi dille karışır’ der.” (Barthes, 2012, aktaran Ay, 2022: s.289). Göstergebilimsel analizlerde, dil ve kültürün etkisi her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, Barthes'ın çalışmaları, göstergebilim alanında önemli bir referans noktasıdır. Göstergebilim, dil ve sembolik sistemlerin anlam üretme süreçlerini inceler. Roland Barthes'ın belirttiği gibi, bu disiplin göstergeleri ve gösterge dizgelerini ele alır. Aynı zamanda göstergebilim; “sembollerin kültürel ve toplumsal bağlamlarda nasıl kullanıldığını ve iletişimi nasıl etkilediğini araştırır” (Zeynalov, 2023: s.59). Sözsüz iletişimde göstergeler, belirli nitelikleri sayesinde başka nesneleri, varlıkları ve kavramları temsil eder. Bu temsil sürecinde ortaya çıkan anlamların algılanıp anlamlandırılması, göstergenin özellikleri ve yaşanan kültür gibi bazı şartlara bağlıdır. Bu şartlar, göstergelerin etkili bir şekilde anlaşılmasını sağlar (Demir, 2014: s.53).

Roland Barthes göstergebilimin farklı ve bağımsız bir bilim dalı olarak kabul edilmesinde önemli çalışmalar yapmıştır. Barthes, göstergelerin anlamı nasıl oluşturduğu konusunda araştırmalar yapmış ve Saussure'ün dilbilimsel bağlamdaki gösterge çözümleme şemasını geniş bir yelpazede uygulamıştır. Göstergebilim sadece göstergelerin incelenmesi ile ilgilenmez. Aynı zamanda anlamlandırma ile de ilgilenen bir yaklaşımdır (Parsa, 2004: s.145). Barthes göstergebilimde anlamlama kavramını irdeleyerek, göstergelerin anlamlarını nasıl ürettiklerini incelemiştir (Parsa, 1999: s.19). Buna ek olarak göstergelerin sahip olduğu düzanlam ve yananlam aracılığı ile anlamlandırmaya ulaşıldığını savunur. Anlamlandırma; televizyon gibi kitle iletişim araçlarından çıkan her tür anlam çıkarma sürecidir (Parsa, 2004: s.145).

Göstergebilim işaretler bilimi olarak da adlandırılır. Saussure'e göre işaret kavramı iki unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar; gösteren ve gösterilendir. “E-L-M-A dizisi gösteren iken zihinde elma şeklinin uyandırdığı anlam gösterilendir.” (Özgökbil, 2011: s.125). Gösterilenlerin bir düz anlamı bir de yan anlamı bulunur. Düz anlam herkes için

aynı anlaşılan ortak bir anlam iken yan anlam kültürel yapıya göre değişkenlik gösterir ve özgündür. Her kültürün kendine özgü anlamlandırma biçimi vardır. “Gül kelimesinin düz anlamı sözcük tanımını içerirken, yan anlamları sevgi, aşk, arzu gibi farklı anlamlar içerebilir.” (Özgökbel, 2011: s.126).

Barthes anlamlandırma sürecini iki ayrı şekilde ele alır.

1-Düzanlam

Roland Barthes’ın ortaya çıkardığı anlam düzeylerinden ilki düzanlamdır. Gösteren ile gösterilen arasında doğrudan oluşan görünen anlamı ifade eder (Parsa, 2004: s.146).

“Barthes dilbilimsel çözümlemeden göstergibilimsel çözümlemeye geçerken düzanlam (denotation), yananlam (connotation), üstdil (metalanguage) gibi gösterge düzlemlerinden yararlanmıştır. Bu üç anlamlama dizgesi de bir anlatım (gösteren) ve bir içerik (gösterilen) dizgesine sahiptir. Gösteren, gösterilen ve göstergedan oluşan ilk dizge bize düzanlamı verir. Düzanlam, anlamlandırma düzeyinde ilk sırada yer alır ve görünür hâliyle anlama göndermede bulunur” (Bircan, 2015: s.25).

2-Yananlam

Anlam düzeylerinin ikinci aşamasında “fikirler, sosyal değerler, ideolojiler ve kültürel ilişkiler” anlamlandırma sürecinde yer alır (Parsa,2004: s.146). Kısaca yananlam kültürden kültüre farklılık gösteren bir anlamlandırma sürecidir. Renk ve semboller farklı kültürlerde değişik anlamları ifade etmektedir. Örneğin “mavi renk; Hollanda’da kadınlıkla, İsveç ve Amerika’da erkeklikle ilişkilendirilir” (Elden,2018: s.429). Yananlam: “Göstergenin görünmeyen, hemen anlaşılamayan örtük anlamıdır.” (Parsa,2004: s.147). Gösterge oluşurken yaşanan toplum onu yeniden şekillendirebilir. Örneğin; bir kürk manto, sadece soğuktan korumaya yarıyor gibi düşünülür. Oysaki ikinci bir dil gerektiren terim birinci anlam ile aynı değildir. Yeniden oluşan bu anlam “yananlam düzlemine bağlanan biçim değiştirmiş bir ikinci anlamsal kuruluştan kaynaklanır” (Barthes,1993/2023: s.49).

Yananlam gelecekte büyük önem taşıyacaktır. Çünkü toplumlar, dilin ilk anlamlarının yanı sıra ikinci anlam dizgeleri de oluşturur (Barthes,1993/2023: s.85).

Bu ikinci anlamlar, kültürel ve toplumsal bağlamlarda daha derin ve karmaşık anlamlar taşır. Yananlam, dilin ve sembollerin çok katmanlı doğasını anlamamıza yardımcı olur ve iletişim süreçlerini daha etkili bir şekilde analiz etmemizi sağlar. Bu nedenle, yananlam dilbilimi, gelecekte dilin ve iletişimin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

“Göstergebilimsel bir çözümleme bütünü, genellikle, incelenen dizge ile bunu çoğunlukla üstlenen düzanamlı dil dışında hem bir yananlam dizgesini hem de uygulanan çözümlemenin üstdilini çıkarır karşımıza. Yananlam düzlemini elinde bulunduran toplumun, incelenen dizgenin gösterenlerini, göstergebilimcinin ise aynı dizgenin gösterilenlerini konuştuğu söylenebilir. Demek ki göstergebilimci, birinci dizgenin göstergelerini ikinci dizgenin gösterenleriyle doğallaştıran ya da örten dünyanın karşısında nesnel bir çözme işlevi yerine getirir (göstergebilimcinin kullandığı dil bir işlemdir); bununla birlikte, nesnelliği, doğrudan doğruya, üstdilleri yenileyen tarihten ötürü geçici bir nitelik taşır” (Barthes,1993/2023: s.87).

Tez çalışmasında göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bir medya aracı olan televizyonda çizgi film içerikleri göstergeler ile iletilir. Erken çocukluk döneminde çocuklar çizgi filmlerdeki görseller, renkler ve karakterlerden önemli ölçüde etkilenirler. Toplumun veya kültürün iletmek istediği mesajlar, geliştirdikleri kodlar aracılığıyla ve bu kodların göstergelerle kullanımıyla iletilir. Bu kodlar, semboller çizgi filmlerde göstergeler aracılığıyla anlam kazanarak kültürel bağlamlarda yorumlanır. Göstergebilim, bu süreçleri inceleyerek sembollerin ve göstergelerin taşıdığı anlamın nasıl yorumlandığını anlamamızı sağlar. Çizgi filmde aktarılan karakterin davranışları ve görselleri toplumsal yapıları anlamlandırmada önemlidir. “Yananlamların ortaya çıkmasında kişinin kendi yaşam pratiklerinin, duygularının, düşüncelerinin, hislerinin, heyecanlarının, içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerinin belirleyici bir rol üstlendiği görülür” (Özkar, 2020: s.127).

Çizgi filmlerde gösterilen iletileri anlamlandırmak göstergeler aracılığı ile mümkündür. Görsel göstergelerin anlamlandırılması bu tez çalışmasına uygun olduğundan göstergebilim yöntemi ile çözümlemeler yapılmıştır. Kültür içerisindeki bilgi birikimi, insanların göstergeler aracılığıyla oluşturduğu yananlamı farklı şekillerde yorumlamalarına yol açmaktadır. Bu nedenle, mesajın kodlandığı kültürel özellikler bilinmelidir. Böylelikle aktarılan mesaj doğru bir şekilde yorumlanır ve anlam kaybı yaşanmaz. Göstergebilim, bu süreçleri inceleyerek sembollerin ve göstergelerin ilettiği

anlamları anlamamızı sağlar (Demir vd., 2022: s.191). Bu nedenle ele alınan iki farklı çizgi filmin incelenen bölümlerinde yer alan kadın ve erkek karakterlerinin Türk kültürüne yönelik aktardığı göstergeler Roland Barthes, düzanlam-yananlam kuramı bağlamında incelenmeye uygundur.

1.4.GÖSTERGEBİLİM VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ

Toplumsal cinsiyet, “toplumun kadın ve erkek olmaya yüklediği roller ve sorumlulukları” ifade eder (Serçelik & Çifçi, 2021: s.23). Günümüzde, medya araçları kadın ve erkek karakterle ile toplumsal cinsiyet kalıplarını aktarmanın yanında, bu kalıpların içselleştirilmesine de katkıda bulunur.

Kitle iletişim araçları ile görsel basın toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında göstergebilimi sıklıkla kullanır. Kullanım biçimini Kalaman ve Bat aşağıdaki gibi açıklamıştır;

“Basın aracılığıyla mesajlarını iletmeye çalışan bazı markalar, ürünlerini toplumsal cinsiyet unsurlarını öne çıkararak tanıtmakta ve kendilerine “iletişim tarzı”, olarak toplumsal cinsiyeti öne çıkaran bazı kodları seçmektedir. Bu kodların açıklanması ve hedef kitlelerde nasıl bir etki yaratacağının araştırılması ise göstergebilim tarafından yapılmaktadır.” (Kalaman & Bat, 2014: s.128).

Geleneksel Türk toplumunda, toplumsal cinsiyet rolleri belirgin bir şekilde ayrılmıştır. Kadınlar genellikle mutfakta yemek yaparken, erkekler dış mekânda çalışırlar. Bu roller, toplumsal cinsiyetin nasıl algılandığını ve yaşandığını yansıtır. Çocukların oyun seçimlerinde de bu ayrım görülür. Kız ve erkek çocuğun farklı oyunları tercih etmeleri farklı davranışların açığa çıkmasını sağlar. Göstergebilim; davranış şekillerinin semboller ve göstergeler aracılığıyla toplumsal cinsiyet açısından nasıl inşa edildiğini inceleyerek toplumsal cinsiyet kodlarının yarattığı etkiyi araştırır. Medya içerikleri aracılığı ile toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl kurgulandığını gösterir.

Kitle iletişim araçları olan televizyonda sunulan çizgi filmler de toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklara aktarılmasında önemli bir rol oynar. Çizgi filmlerde yer alan göstergeler kullanılan renkler ve sahnelerin gerçekleştiği mekânlar, erkek ve kadın cinsiyetine göndermelerde bulunur. Örneğin, mavi renk genellikle erkek karakterlerle

ilişkilendirilirken, pembe renk kadın karakterlerle ilişkilendirilir. Ayrıca, karakterlerin giyimleri de cinsiyetlerine uygun göstergeler içerir. Bu göstergeler, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmelerine ve benimsemelerine katkıda bulunur. Çizgi filmlerde yer alan çocuk karakterlerinin davranışları, oynadıkları oyunlar ve tercih ettikleri oyuncaklar da toplumsal cinsiyet rollerini yansıtır. Çizgi filmlerde sunulan kadın ve erkek temsillerinde renk göstergeleri, meslek göstergeleri ve toplum tarafından cinsiyetlere yüklenen bazı roller göstergebilim aracılığı ile yansıtılır.

1.5.KÜLTÜR VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ

Birey biyolojik cinsiyeti ile var olsa da yaşanan toplum ve kültür toplumsal cinsiyetin temellerini oluşturmaktadır. İçinde yaşanan toplum kadınlık ve erkeklik kavramlarına yönelik bireye belirli roller yükler. Bu roller yaşanan toplumun kültürüne bağlı olarak oluşur. Toplumun en küçük parçasını da aile oluşturduğundan ebeveynler çocukların belirli rolleri öğrenmelerinde onlara rol model olurlar. Bu süreçte çocuklara cinsiyetlerine uygun rollerin kazandırılması, kız ya da erkek olduklarının hissettirilmesi kültürel normlar çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Özellikle de çocuğa uygun bir örnek oluşturmak ve cinsel kimlik kazanımı gibi önemli aşamalarda destekleyici olmak ebeveynlerin sorumluluğundadır (Eser, 2008: s.2). Baltacı (2022) cinsel kimlik kazanımını aşağıdaki gibi açıklamıştır;

“0-6 yaş aralığını kapsayan erken çocukluk döneminde kişiliğin temelleri atılmaktadır. Bu dönemde çocuğun tüm gelişim alanlarının yeterli şekilde desteklenmesi gelişimin devamlılığı ve sağlıklı bir şekilde tamamlanması açısından önem arz etmektedir. Cinsel gelişim de çocuğun kişilik gelişiminde önemli rol oynayan alanlardan birisidir. Çocuğun cinsiyetleri ayırt edebilmesi, kendisini bir cinsiyet içerisinde konumlandırabilmesi ve o cinsiyeti kabullenmesi cinsel gelişimin ilk basamaklarından. Bu süreçte çocuğun cinsel kimlik kazanımını sağlaması ve cinsel gelişim sürecini sağlıklı bir şekilde tamamlaması beklenmektedir.” (Baltacı, 2022: s.14).

Cinsel kimlik; bireyin toplumsal süreçlere dayalı olarak kendini erkek veya kadın olarak algılamasıdır. Bu algının oluşumunda çevre, kültür ve aile etkilidir. Anne ve baba tutumları çocuğun cinsel kimlik oluşumunda önemli bir yer tutar. Çocuğun cinsiyetine uygun olan rol modellerin sunulması ve davranışlarının yönlendirilmesi yaşanan bu

sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlar. Kız ya da erkek olarak doğmuş olmak cinsel kimliğin kazanılması için yeterli değildir. Bu süreç bireyin iç dünyasındaki algılarının ve toplumsal beklentilerin bir araya gelmesi ile olgunlaşır (Şenyüz vd., 1995, aktaran Eser, 2008: s.35). Çocuğun maruz kaldığı cinsiyet rolleri de cinsel kimliğin kazanılmasında etkilidir. Yaşanılan toplumun değer yargıları çocuğun kalıplaşmış cinsiyet rollerini öğrenmesine sebep olur. Bu durum çocuğun meslek seçiminden renk tercihinine kadar gelecekteki hayatının tüm alanlarını etkiler (Baltacı, 2022: s.1). Cinsel kimlik kazanımında çocuklara alınan oyuncaklarda etkilidir. Alkan (1992) bu süreci aşağıdaki gibi ele alır;

“Erkek çocuk iş dünyasını temsil eden kamyon, alet, inşaat gereçleri gibi oyuncaklarla ya da güç simgesi olan tabanca vb. oyuncaklarla oynarken kız çocukları anneliği temsil eden bebek, mutfak gereçleri, ev eşyaları gibi oyuncaklarla da oynarlar. Oyuncak seçimi anne babanın cinsiyete uygun oyunları oynatma yollarından biridir” (Eser, 2008: s. 38).

Türk toplumunda ve birçok toplumda cinsel eğitimde bazı eksiklikler görülür. Oysaki cinsel eğitim bireyin sağlıklı bir kimlik geliştirmesi için kritik bir önem taşır. Toplumumuzda geleneksel aile yapısının da etkisiyle cinsel konular geri plana atılır. Bu durum çocukların sağlıklı bir şekilde bilgi edinmesini zorlaştırmaktadır. Toplumun kadın ve erkeğin cinsel yaşamlarına yönelik farklı tutumlara sahip olması toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine yol açar. Erkeklerin daha liberal, kadınların ise daha tutucu bir yaklaşımla değerlendirildiği bu durum bireylerin toplumsal rollerini olumsuz etkiler. Geleneksel Türk aile yapısında cinsel konuların konuşulmaması, törelerin ve geleneklerin bu konuları ayıplaması çocukların doğru bilgiye ulaşmasını engeller (Yörükoğlu, 1996, aktaran Eser, 2008: s.57).

Çocuk doğduğu andan itibaren yaşadığı toplumun ve ailesinin etkisiyle cinsiyete yönelik rol ve beklentilerle karşılaşır. Doğacak olan bebeğin cinsiyeti belli olduğu andan itibaren alınacak kıyafetler toplumsal cinsiyet normlarına göre seçilir. Kız çocukları için pembe ve kırmızı renkler tercih edilirken, erkek çocukları için mavi ve tonları renkler tercih edilir. Bu durum sadece renklerle sınırlı olmayıp çocukların davranış ve kişilik özellikleri üzerinde de etkilidir. Erkek çocuklarının daha güçlü, özgür ve dışa dönük olmaları teşvik edilirken, kız çocukları genellikle daha sakin, uyumlu ve içe dönük olmaya yönlendirilir. Böylece, bireyin cinsiyeti üzerinden şekillenen bir sosyal yapı

oluşturulur. Bu toplumsal eğilimler çocukların cinsel kimliklerinin inşa sürecinde önemli bir rol oynar (Bal Yıldız, 2021: s.36). Yaşadığı toplumla etkileşim içinde bulunan birey kendisine yüklenen toplumsal cinsiyet rollerini benimser. Kişi yaşadığı toplumun kültüründen etkilenir ve toplumun kendinden beklediği biçimde davranır (Ataman, 2002: s.9-10).

Şahin; kültürün oluşumunu ve toplumsal cinsiyet bağlantısını aşağıdaki gibi ele alır;

“Tarihsel bir süreç içerisinde oluşur ve her toplumun tarihsel süreç içerisinde edindiği değerler, normlar ve anlamlar farklı olabilir. Bu da kültürün toplumdan topluma değişen, göreceli bir yapısının olduğunu gösterir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin olarak her toplumun kadına ve erkeğe yüklediği anlamlar da tarihsel süreç içerisinde farklılık gösterebilir.” (Şahin, 2019: s.240).

Toplumsal cinsiyet rolleri, kültürün devamlılığını sağlayan önemli unsurlardan biridir. Her toplum, tarihsel süreç içinde elde ettiği değerler, normlar ve anlamlar bütününe kültürel unsurlar olarak barındırır. Bu unsurların devamlılığı toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesi ve öğretilmesiyle sağlanır. Toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin sosyal kimliklerini şekillendirir. Böylelikle kültürün dinamik yapısı oluşur. Kültür ve toplumsal cinsiyet anlamlı bir ilişki içerisinde. Toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel alışkanlıklar ve gelenekler aracılığıyla öğrenilir ve öğretilir. Bu süreç, kültürün devamlılığını sağlar ve toplumsal cinsiyet rollerinin nesilden nesile aktarılmasına yardımcı olur. (Şahin, 2019: s.234). Oakley toplumsal cinsiyeti kültür ile ilişkilendirir. Kadın-erkek cinsiyetine bağlı olarak toplumsal bir sınıflandırmanın ortaya çıktığını belirtir. Oakley biyolojik cinsiyetin değişmez olduğuna toplumsal cinsiyetin ise çeşitli unsurlar dahilinde değişebilir olduğuna değinir (Özkar, 2020: s.3).

“Toplumsal cinsiyet, kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları beklentileri ifade etmektedir; kültürel bir yapıyı karşılamaktadır ve genellikle bireyin biyolojik yapısı ile ilişkili bulunan psikolojik özelliklerini de içermektedir. Toplumsal cinsiyet, bireyi kadınsı (feminen) ya da erkeksi (maskülen) biçimde karakterize eden psikososyal özelliklerdir.” (Bayhan, 2013, aktaran Şıvgın, 2015: s.30).

Toplumsal cinsiyet kültür ile bağlantılı olmakla birlikte, bireylerin biyolojik yapısına ve psikolojisine de etki etmektedir. Bu süreçte önemli olan yaşanan toplumun kültürel

değerlerinin kadın ve erkek karakterlere yüklemiş oldukları anlamlardır (Dökmen, 2006, aktaran, Özkar, 2020: s.4). Giddens (2000)’a göre; toplumsal cinsiyet ve kültür ilişkisi aşağıdaki gibi ele alınmıştır;

“Toplumsal cinsiyet, toplumların kadın ve erkek cinsiyetlerine atfettiği özelliklerin tümünü ifade eder. Bu tanım, kadın ve erkeğin kendi yaşadığı toplum içerisinde şekillendiğini vurgular. Her toplum, kendine özgü bir kültür geliştirerek kadın ve erkeğin cinsiyetine göre nasıl olması gerektiğine karar verir. Bu, toplumsal cinsiyetin dinamik ve kültürel olarak belirlenmiş bir kavram olduğunu gösterir.” (Şen, 2020: s.6).

Toplumda kadın ve erkeğe yönelik kalıp yargılar, bireylerin rolleri ve sorumlulukları ile ilgili toplumsal beklentiler oluşturur. Bu durum zaman içerisinde önyargılara sebep olur. Bu önyargılar ise; ayrımcılığı besler ve bireyin davranışlarına yansır. Birçok kültürde kadınlardan genellikle ev işi ile ilgilenmeleri beklenir. Erkeklerle yönelik beklentiler ise, aileyi geçindirmek, fiziksel güç gerektiren işleri yapmak, cesur bir duruş sergilemek şeklinde sıralanabilir. Bu tür kalıplar, cinsiyet eşitliği yolunda büyük bir engel oluşturur (Bal Yıldız, 2021: s.38). Bu durum süreç içerisinde cinsiyet önyargılarını destekler. Dökmen (2006) toplumsal cinsiyete yönelik önyargıları aşağıdaki gibi açıklar;

“Bir gruba ya da belli kişilere karşı geliştirilen olumsuz durum önyargı olarak ifade edilmektedir. Önyargıların davranışlara dönüşmüş hali ayrımcılıktır. Toplum içinde kadın ve erkeğe karşı geliştirilen önyargılar çoğu zaman davranışsal kalıplar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet önyargılarından kadınlara yönelik olanlara baktığımız zaman, bir iş için ‘o kadın olduğu için bunu yapamaz’ ya da ‘kadınsa bu işi o beceremez’ gibi sözler söylenmektedir. Kullanılan bu sözler toplum içinde önyargılar sonucu gelişir ve bu da toplumsal cinsiyet ayrımcılığına neden olmaktadır” (Bal Yıldız, 2021: s.39).

Geleneksel bakış açısında, kadınlardan annelik ve eş rolleri beklenirken, erkekler evin reisi olarak görülür. Eşitlikçi bakış açısı ise, kadınlara ve erkeklere birçok rol yükler ve eşler arasında rol paylaşımını savunur.

“Geleneksel ve modern olarak sınıflandırılan toplumsal cinsiyet rolleri kadının toplumsal cinsiyet rolünü ele aldığı anda geleneksel düzenin beklenti ve yargılarına dikkat çekmektedir. Geleneksel kültürün kadından beklediği rol; ev hanımı, anne rolü ile sınırlı iken, modern kültür kadının sahip olacağı rollerde bir sınırlandırma yapmamaktadır. Erkek ve kadın rolleri arasında eşitliğe ve rol paylaşımına vurgu yapmaktadır.” (Yüksel, 2013, aktaran Kalem, 2019: s.10).

İKİNCİ BÖLÜM

2.MEDYANIN ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGILARINI BİÇİMLENDİRMEDEKİ ETKİSİ

2.1.ÇOCUĞUN TOPLUMSALLAŞMASI

Toplum, belirli bir coğrafi alanda yaşayan, ortak değerler, normlar, gelenekler ve görenekler paylaşan, sosyal ilişkiler ve etkileşimler içinde bulunan bireylerin oluşturduğu bir yapıdır. Aynı zamanda toplum bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu sosyal bir organizasyondur. Ortak bir kimlik ve aidiyet duygusu ile birbirine bağlı olan bu yapı içinde bireyler, çeşitli sosyal roller ve sorumluluklar üstlenirler ve bu roller, toplumun işleyişini ve devamlılığını sağlar. “Toplumsallaşma, bireyin içinde bulunduğu veya bulunacağı sosyal hayatın asgari gereklerine hazır ve uygun hale gelmesini sağlayan öğrenme ve uyum süreçlerinin tamamına denir. Televizyon da olumlu ya da olumsuz program içerikleriyle birlikte en yaygın ve etkin toplumsallaşma aracıdır.” (Büyükbaykal, 2007: s.36).

Toplumsallaşma bir toplumun varlığına dayalı olarak oluşur. Toplumsallaşma sürecinde cinsiyet rolleri ve beklentileri, bireylerin davranışlarını ve kimliklerini şekillendirmede önemli bir rol oynar. Bebeklikten itibaren, çocuklar toplumun erkek ve kadın karakterlerine uygun gördüğü davranış biçimlerine göre şekillenirler. Bu süreçte, kıyafet seçimi, oyuncaklar, beslenme tarzı ve izledikleri çizgi filmler gibi birçok faktör cinsiyetlerine uygun sembollerle yansıtılır (Gümüsoğlu, 2014, aktaran Kalem, 2019: s.11). “Kadın ve erkek cinsiyetlerine atfedilmiş her rol, o cinsiyet için uyulması gereken bir beklentiyi içerir. Bu doğrultuda, insan sosyalleştikçe cinsiyetinin getirdiği bu beklentilere uygun davranışlar sergilemeyi de öğrenmiş olur” (Bingöl, 2014, aktaran Baltacı, 2022: s.13).

Toplumsallaşma bireyin bir toplumun parçası olma sürecidir ve birçok farklı faktör tarafından şekillenir. İçinde yaşanılan kültür toplumsallaşma sürecinde önemli bir yere sahiptir. Kişi doğup büyüdüğü kültürün değerlerini, gelenek ve göreneklerini öğrenerek toplumsallaşır. Bununla birlikte bir kültürün diğer kültürlerle etkileşimi toplumsallaşma sürecinde bireyin perspektifini genişletir. Toplumsallaşma sürecinde

bazı davranışların kazanılması belirli kuramlar çerçevesinde ele alınır. Bu kuramlardan birisi Psikanalitik kuramdır. “Psikanalitik kurama göre çocuklar olumlu davranışları özdeşleşme ile öğrenmektedir. Toplumsallaşma sürecinde, yardımseverlik gibi birtakım değerler, ebeveynin bu davranışı göstermesi sonucu çocukta davranışların özdeşleşmesine ve süperegosuna yerleşmesine sebep olmaktadır.” (Demir, 2013: s.128). Psikanalitik kuram dışında, toplumsallaşmayı açıklayan birkaç önemli kuram daha bulunmaktadır. Bunlar; davranışçı kuram, bilişsel gelişim kuramı, sosyokültürel kuram ve ekolojik sistemler kuramıdır. Davranışçı kurama göre toplumsallaşma, ödüllendirme ve cezalandırma yoluyla öğrenilir. Çocuklar, uygun davranışları ödül aldıklarında pekiştirirler ve bu davranışları sürdürmeye devam ederler. “Toplum tarafından kabul gören, olumlu bir şekilde karşılanan davranışlar kalıcı olurken, benimsenmeyenler sönmekte böylece toplumsal değerlere uyum sağlanmaktadır.” (Demir, 2013: s.129).

Piaget’in geliştirdiği bilişsel gelişim kuramına göre, toplumsallaşma çocukların düşünme ve öğrenme süreçleriyle bağdaştırılır. Bilişsel gelişim aşamalarının, çocuğun toplumsal normları anlamasında ve benimsemesinde önemli bir rol oynadığı savunulur. “Bilişsel gelişim kuramına göre ise, çocuklar zihinsel olarak bir ahlak anlayışı geliştirebilmektedir. Çocukların geliştirdikleri ahlak sistemi, bilişsel gelişimleri ile keşfettikleri toplum kurallarının ötesindeki bir olgudur.” (Demir, 2013: s.129).

“Piaget bilişsel gelişimi açıklarken biyoloji kökeninden yararlanmış ve zekânın tanımından başlayarak düşünce süreçlerinin gelişimini açıklarken uyum, dengelenme, özümleme gibi biyoloji kökenli kavramlara başvurmuştur. Piaget’e göre zekâ gelişen çevreye bir uyum sürecidir. İnsan çevreyle etkileşiminde tekrar tekrar kullanabileceği ve farklı durumlara genelleyebileceği yapılardan yararlanmaktadır” (Aydın, 2016, aktaran Eroğlu, 2023: s.71).

Piaget'in bilişsel gelişim kuramında şemalar, bireyin çevresini anlama ve deneyimlerini organize etme sürecinde rehberlik eden zihinsel yapılardır. Bu kuramda, şemalar bireyin çevreye uyum sağlama sürecinin bir parçası olarak geliştirilir ve bireyin yaşam boyunca karşılaştığı yeni durumlar ya da bilgileri anlamlandırmasını sağlar. “Özümleme, bir kişinin yeni algısal, motor veya kavramsal bir nesneyi mevcut bir şema veya davranış türüyle birleştirdiği bilişsel süreçtir.

Çocuğun yaşantıları olduğu, yeni şeyler gördüğü veya eski şeyleri yeni şekilde gördüğü ve bir şeyler duyduğu söylenebilir.” (Solmaz, 2025: s.16). Bu süreçte çocuk yeni gelen verileri geçmişteki şemalarına uydurmaya çalışır. Daha sonra düzenleme aşamasına geçilir.

“Düzenleme (Uyum, Uzlaşma, Akodamasyon): Çocuk yeni bir uyarıcı ile karşılaştığında, mevcut şemayla onu özdeşleştirmeye çalışır. Bazen bu mümkün olmaz. Bazen uyarıcı özümsemez çünkü uyabilecek mevcut şema bulunmaz. Uyarıcıların özellikleri çocuktaki şemaların hiçbirine benzemez. Bu durumda çocuk şu iki şeyden birini yapar: Uyarıcıyı uyduracak yeni bir şema oluşturmak veya uyarıcının uyacağı mevcut şemayı değiştirmek. Her ikisi de bir düzenleme türüdür ve bir ya da birkaç şemanın yapısında değişime yol açar. Bu yüzden düzenleme yeni şemaların oluşturulması veya eskilerin değiştirilmesidir.” (Solmaz, 2025: s.17).

Piaget son aşamada dengelemeyi ele alır. “Dengeleme: Özümseme ve düzenleme arasındaki uyum durumudur. Dengesizlik, özümseme ve düzenleme arasındaki uyumsuzluk durumudur. Dengeleme dengesizlikten dengeye geçiş sürecidir. Dengeleme dış yaşantının içsel yapıları kapsamasını sağlar.” (Solmaz, 2025: s.17).

Vygotsky’nin sosyokültürel kuramı, bireyin toplumsallaşma sürecinin, içinde bulunduğu kültürel ve sosyal bağlam tarafından şekillendirildiğini vurgular. Vygotsky’nin sosyo-kültürel yaklaşımına göre, çocuğun öğrenmesi yalnızca bireysel yeteneklere değil, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel etkileşimlere dayanır. Çocuk, sosyal çevresinden aldığı uyarıcılar sayesinde bilgiyi içselleştirir ve kendi düşünce sistemine entegre eder. Bu süreç, bireyin yalnızca biyolojik faktörler üzerinden değerlendirilmesinden ziyade, sosyo-kültürel aidiyetlerinin öğrenme sürecine nasıl etki ettiğini gösterir (Aylar, 2012: s.769).

Bronfenbrenner tarafından geliştirilen ekolojik sistemler kuramı, bireyin çevresel faktörlerle olan etkileşimlerini toplumsallaşmada önemli bir belirleyici olarak görür. Mikrosistem ve makrosistem gibi katmanlar bireyin toplumsallaşmasını etkiler. “Bronfenbrenner (1979) insan gelişiminin, bireyi merkeze alan, birbirinin içine yuvalanmış sistemler şeklinde tanımlanan bir çevre içinde gerçekleştiğini belirtir. Bu birbiri ardınca sıralanan sistemler; mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem şeklinde adlandırılmaktadır.” (Eslek & Yılmaz Irmak, 2018: s.349).

Toplumsallaşma farklı bir ifade ile sosyalleşme; bireylerin toplumla uyum içinde yaşayabilmeleri için gerekli olan kültürel değerleri, belirli davranış kalıplarını öğrenmeleri ve benimsemeleri sürecidir. Bu süreçte birey hem toplumun bir parçası olur hem de yaşanılan toplumun üyeleri ile iş birliği ve ortak anlayış çerçevesinde ilişkiler kurar (Demir, 2013: s.127).

“İnanç, Bilgin ve Atıcı (2011) çocukta toplumsallaşmanın Mikrosistem, Mezosistem, Ekosistem ve Makrosistem"tarafından etkilendiğini belirtmiştir. Mikrosistem: aile, okul, yaşlılar, komşular ve diğer insanlardan oluşmaktadır. Mezosistem: bu kavram mikrosistemler arasındaki karşılıklı ilişkiyi betimlemektedir. Ekosistem: çocuğun toplumsallaşmasında dolaylı etkiye sahip olan ekosistem, yakınları, komşuları, yasal kurumları, iletişim araçlarını, ailenin arkadaşlarını kapsar. Makrosistem: kültürel alışkanlıklar, ideolojiler, değerler, tutumlar ve yasaları kapsamaktadır.” (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2011, aktaran Demir, 2013: s.131).

Çocuğun toplumsallaşması ailede başlayarak yaşanılan mahallede ve okulda devam eder. Çocuk toplumsallaşma sürecinde kitle iletişim araçlarında iletilen içeriklerden de etkilenmektedir. Kitle iletişim araçları toplumun kültürünü yansıtarak bireyin dış dünya ile bağ kurmasını ve toplumsallaşmasını sağlar (Kahya Birgül,1999, aktaran Baykara,2019: s.51). Kişi toplumun bir parçası olarak yaşanılan toplumda yer alan rolleri gözlemler ve benimser (Aziz,1982, aktaran Özkar, 2020: s.49). Elkin'e (1995) göre, çocuklar çevrelerindeki kuralları gözlem yoluyla öğrenirler böylelikle toplumsal normları ve değerleri benimserler. Sonuç olarak çocukların toplumsallaşması doğrudan ve dolaylı olarak desteklenmiş olur (Kalem, 2019: s.14).

Toplumsallaşma sürecinde çocuklar yaşanılan toplumun özelliklerini yeni nesile aktarmada önemli bir rol oynarlar. Yaşanılan toplumun bireylerin cinsiyetine göre sunduğu sorumluluk ve özellikler çocuklar aracılığıyla nesilden nesile aktarılır. Bu süreçte çocuklar, toplumsal normların ve değerlerin devamlılığını sağlayarak toplumların geleceğini şekillendirirler (Erdoğan, 2010, aktaran Şen, 2020: s.1). “Toplumsal cinsiyet rolleri kültürden beslenirken, yeni duygu düşünüş ve davranışlar sayesinde de ortaya çıkan yeni durumlara ilişkin olarak da toplumsal cinsiyet rolleri

kültürün değişimi ve gelişiminde ana unsurlardan birisi haline gelmektedir.” (Şahin,2019: s.244). Toplumsal cinsiyet kavramı, doğumdan itibaren çocukların hayatında önemli bir rol oynamaktadır. Hastanelerdeki doğum odalarında kullanılan renkler, toplumun cinsiyetlere attığı rollerin bir yansımasıdır. Erkek çocuklar için mavi, kız çocuklar için kırmızı ve pembe renklerin tercih edilmesi, bu rollerin günlük yaşamdaki etkilerini göstermektedir. Bu tür örnekler, toplumsal cinsiyetin hayatımıza nasıl yansıdığını ve günlük yaşamdaki etkilerini göstermektedir (Şen,2020: s.1).

Toplumsal cinsiyetçilik; bireyin cinsiyetine göre toplum içerisinde belirlenmiş rol ve beklentiler doğrultusunda oluşturulan kalıp yargıları içerir. Bu durum kadın ve erkek arasında eşit olmayan bir güç dağılımı yaratır. Örneğin; erkeklerin daha baskın, kadınların ise daha itaatkâr olması gerektiğine yönelik inançlar toplumsal cinsiyetçiliğin yansımasıdır. Toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargılar çizgi filmler aracılığıyla da algılanmaktadır. Yapılan literatür incelemesinde çocukların toplumsallaşma süreçlerinde ilk olarak ailelerinde cinsiyete dayalı kalıp yargılar edindiklerini, bunun yanı sıra çevresel etmenler, arkadaşlar, okul gibi kurumlar ve en önemlisi zamanlarının büyük bir kısmını geçirdikleri ekranlarda izledikleri çizgi filmlerin güçlü etkileri olduğunu ortaya koymaktadır.

2.2.ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ

Erken çocukluk dönemi, çocukların dil, bilişsel ve fiziksel gelişimlerinin hızla gerçekleştiği kritik bir dönemdir. Bu dönemde çocuklar, somut ve soyut kavramları ayırt etmekte zorlanabilirler. Medya unsuru olan televizyon aracılığıyla izledikleri çizgi filmler, çocukların bu ayrımı yapamamalarına neden olabilir. Bu nedenle, erken çocukluk döneminde izlenen çizgi filmler; “Sınırlı olay örgüsü, kolay anlaşılabilir ve sınırlı karakter özelliklerine sahip olmalıdır. Bu dönemin sonlarına doğru çocuklar, izledikleri çizgi filmlerdeki karakterleri rol model alma eğilimindedirler” (Yeten, 2022: s.73). Çocuklar, bu karakterler aracılığıyla davranışlarını şekillendirebilirler. Çizgi filmler, çocukların dil gelişimine, bilişsel gelişimine ve kültürel değerleri öğrenmelerine katkı sağlar.

Erken çocukluk dönemi; bilişsel, sosyal, duygusal temellerinin atıldığı ve zihinsel gelişimin hızlı olduğu bir dönemdir. Öğrenme, bu dönemde en önemli eylemlerden biridir. Çocukların algılarının en açık olduğu bu süreçte önemli kazanımlar deneyimleme fırsatı yakalayan çocuklar, sonraki evrelerde büyük bir gelişim gösterebilirler. Gelişimi bir bütün olarak ele aldığımızda, çocukların bedensel gelişimlerini tamamlarken aynı zamanda beyin gelişimlerini, dil gelişimlerini ve sosyal-duygusal becerilerinin geliştiği bir dönemdir. Erken çocukluk eğitimi, hayatın en kritik evresidir ve bu eğitim ilk olarak ailede başlar (Yılmaz İlhan, 2022: s.29). Çocukların 0-6 yaş arası dönemi, toplumsal cinsiyet rollerinin ve kalıp yargılarının şekillendiği kritik bir dönemdir. “0-6 yaş arası “okul öncesi dönem, erken çocukluk dönemi ve ilk çocukluk dönemi” olarak farklı isimlerde adlandırılır” (Saraç, 2018: s.36). Çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerinin temellerinin atıldığı bir dönemdir.

Erken çocukluk döneminde çocuklar taklit ederek öğrenme yeteneğine sahiptirler. Bu dönemde çocuk televizyonda yayınlanan programlar içerisinde özellikle de çizgi filmlerdeki karakterleri taklit eder.

“Taklit yoluyla öğrenme eğiliminde bulunan çocuklar için televizyon, içerisinde taklit edilecek birçok davranışın bulunduğu bir araçtır. Özellikle ilk çocukluk döneminde televizyonla girilen etkileşim taklit ederek öğrenebilme yetisine sahip çocuklara çok fazla seçenek sunar. Televizyonlarda yayınlanan programlar, filmler, diziler ya da çizgi filmler çocukların davranışlarını taklit edebileceği pek çok karakter ve kahraman ortaya koyar” (Yavuzer, 1992, aktaran Özkar, 2020: s.63).

Çocukluk dönemi, biyolojik, ruhsal ve toplumsal gelişmelerin en hızlı ve derin yaşandığı dönemdir. Bu dönem, kendi içinde farklı süreçleri barındıran aşamalardan geçer. Çocuklar, bu süreçlerde hem fiziksel hem de duygusal ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar (Aydoğan, 1989, aktaran Özkar, 2020: s.33). Okul öncesi dönem, çocukların kültürel değerleri öğrenmesi ve içselleştirmesi açısından kritik bir dönemdir (Aydın, 2010, aktaran Arslan, 2022: s.30). Çocukluk dönemi, insan gelişiminde temel alışkanlıkların kazanıldığı en önemli dönemdir. Özellikle ilk altı yıl, çocuğun gelişiminde büyük bir önem taşır. Bu yaşlarda çocuklar, hızlı bir

gelişim süreci geçirir ve kişilikleri biçimlenir. Çocukluk dönemi, tüm dünyada evrensel bir süreçtir. Ancak, bu döneme verilen önem toplumdan topluma ve kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Çocuğun gelişimi, biyolojik faktörlerin yanı sıra kültürel etkilerle de şekillenir. Bu nedenle, çocukların gelişimini değerlendirirken her iki açıdan da ele almak önemlidir. (Özkar, 2020: s.34).

2.2.1. Erken Çocukluk Döneminde Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Erken çocukluk döneminde toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde birçok unsur etkilidir. Aile, akranlar, okul, kitaplar, şarkılar, filmler ve medya gibi faktörler bu süreçte önemli rol oynar. Özellikle aile ve aile bireyleri çocuğun hayatında karşılaştığı ilk kişiler olarak büyük bir öneme sahiptir. Çocuklar, model alarak öğrenirler ve bu nedenle ailelerin doğru bir model olması beklenir. Aile ve çevre, çocuğun toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Aile, çocuğun ilk sosyal çevresidir (Özçelik & Koyuncu Şahin, 2023: s.57). Çocukların toplumsal cinsiyet rolleri edinmelerinde aile, okul, öğretmenler, kitaplar, akranlar ve televizyon gibi çevresel etmenler büyük rol oynar. Bu etmenler, çocukların cinsiyet rolleri ve beklentileri hakkında bilgi edinmelerine ve bu rolleri içselleştirmelerine neden olur. Örneğin, aile içinde ebeveynlerin cinsiyet rolleri hakkındaki tutumları ve davranışları, çocukların bu rolleri nasıl algıladığını etkiler (Yağan Güder, 2014: s.10). Aynı zamanda çocuklar televizyon programlarında ve filmlerde gördükleri karakterleri model alırlar. Kitaplar ve şarkılar da toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilmesinde etkilidir. Akranlar ise çocuğun sosyal çevresinde önemli bir rol oynar ve çocuklar, akranlarının davranışlarını gözlemleyerek ve taklit ederek cinsiyet rollerini öğrenirler.

Erken çocukluk dönemi, çocukların değer, tutum ve davranışlarının şekillendiği kritik bir dönemdir. Bu dönemde toplumsal cinsiyet olgusunun irdelenmesi, çocukların cinsiyet rollerini öğrenmesinde etkilidir. Toplumsal cinsiyet rolleri genellikle erken çocukluk döneminde ailede kazanılmaya başlanır. Bu roller, erkek ve kadının nasıl davranması gerektiğini ve toplumsal görevlerini belirler. Bu nedenle, farklı cinsiyetteki çocukların davranışları ve oyuncakları farklıdır. Örneğin, kız çocuklarına genellikle bebekler ve mutfak setleri gibi oyuncaklar verilirken, erkek

çocuklarına arabalar ve inşaat setleri gibi oyuncaklar verilir. Bu durum, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini erken yaşta öğrenmelerine ve içselleştirmelerine neden olur. (Yağan Güder, 2014: s.2). Biyolojik cinsiyetten farklı olarak cinsiyet rolü çocuğun çevresinden öğrendiği davranış, tutum, giyinme, konuşma gibi durumları kapsayan geniş bir anlam içerir (Gander & Gardiner, 2007, aktaran Özsoy & Taşdelen, 2016: s.257). Dökmen ‘in (2017) belirttiği gibi, birey doğduğu andan itibaren çevresindeki cinsiyet rolleri ve beklentileriyle yüzleşir. Bu roller ve beklentiler, bireyin toplumsal cinsiyet kimliğini oluşturur ve şekillendirir (Kalem, 2019: s.8).

Erken çocukluk döneminde toplumsal cinsiyet rollerinin yapılanmasında sayısız etmen bulunur. Ancak, çocuğun ilk deneyimi yaşadığı yer aile ortamıdır. Burada öğrenilen roller ve kurallar, çocuğun cinsiyetine uygun olarak sunulur. Arkadaşlar ise çocuğun sosyal etkileşimlerinde önemli bir yer tutar ve toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilmesinde etkili olur (Özçelik & Koyuncu Şahin, 2023: s.64). Çocukların toplumsal cinsiyete yönelik rolleri öğrenmesinde anne ve babanın rolü büyüktür. Çocuklar, annelerini sürekli ev işleri yaparken, çocuk bakarken ve yemek hazırlarken gördüklerinde, kadın rolüne dair geleneksel bir algı geliştirirler. Aynı şekilde, babalarını iş yaşamında görmeleri, ataerkil toplumu savunan bir erkek rolü algısı oluşturabilir. Bu durum, geleneksel yapıda erkeğin rolünün kadının rolüne göre daha baskın olduğunu kanıtlar. Bu şekilde yetişen çocuklar benimsedikleri toplumsal cinsiyet rollerini sosyal yaşamlarına da aktarırlar (Alisbah Tuskan, 2012, aktaran Özçelik & Koyuncu Şahin, 2023: s.60).

“Aile içinde öğrenilen toplumsal cinsiyet rolleri, sosyal hayatta da devam eder. Çocuklar, yaş aldıkça aile dışındaki dünya ile tanışmaya başlarlar ve kısa bir süre sonra ailede oluşturulan cinsiyet merkezli kalıpların dış dünyada da var olduğunu keşfederler. Okul öncesi dönem çocukları, kadına ve erkeğe özgü davranışları arkadaşları ile oyunlarla öğrenirler” (Özçelik & Koyuncu Şahin, 2023: s.62).

Yerli yapım çizgi filmler, çocukların geleneksel yapıya sahip bir toplumda cinsiyet rollerini öğrenmelerinde etkilidir. Televizyonda yayınlanan çizgi filmler, çocuklara çeşitli tutum ve davranışları sunarak onların bu rolleri benimsemelerine yardımcı olur. Örneğin, oyunlarda kız çocuklar genellikle bebeğiyle ilgilenirken, erkek çocuklar arabalarla oynar. Kız çocuk yemek işlerinde annesine yardım eder,

erkek çocuklar güç gerektiren işlerde babalarına yardım ederler. Bu tür davranışlar, çizgi filmler aracılığıyla çocuklara yansıtılır ve onların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmelerine katkıda bulunur (Özkar & Aytaş, 2021: s.38). “Çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren reklam, medya ve popüler kültür aracılığıyla toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına maruz kalmaktadır” (Fine, 2010, aktaran Aydın, 2023: s.15). Çizgi film karakterlerinin giyim, saç ve davranış gibi özellikleri, toplumsal cinsiyet kalıplarını yansıtır. Çocuklar, bu karakterleri kendileriyle özdeşleştirerek toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar oluştururlar (Yağan Güder, 2014: s.16). Kadın karakterlerin genellikle pembe giysiler giymesi ve nazik davranışlar sergilemesi, erkek karakterlerin ise mavi giysiler giymesi ve cesur davranışlar sergilemesi örnek verilebilir.

2.3.TOPLUMSAL CİNSİYET VE MEDYA

Medya bireyin bilgiye erişimini ve iletişimini sağlayan önemli bir araçtır. Aynı zamanda medya bir toplumun kültürel değerlerini değiştirme ve dönüştürme gücüne sahiptir (Türkoğlu & Türkoğlu, 2022: s.51). Medya aracı olan televizyon, toplumsal söylemleri şekillendiren bir araçtır. Söylemsel kodlar aracılığı ile toplumun değerlerini ve normlarını yansıtır. Bu kodlar izleyicilere mesajlar ileterek, onların düşünce ve davranışlarını etkiler. Televizyonda yer alan içerikler toplumsal cinsiyet rolleri, aile yapıları, kültürel normlar gibi konularda belirli söylemler sunar.

“Medyanın bireyler üzerindeki etkisi günümüzde çarpıcı bir hal almaya başlamış ve kişiler, kitle iletişim araçlarını baz alarak yaşam şekillerini ve davranışlarını dönüştürme eğilimine girmişlerdir. Kitle iletişim araçları, bireyler üzerinde direkt etki sahibi olduğu gibi kültürel kodların aktarımında da etkilidir. Kültürel öğelerin, medyanın her dalında aktarım olanağı mümkündür. Oldukça büyük kitleye sahip olan televizyon izleyicisi ve medya araçlarını kullanan bireylerin herhangi bir zaman diliminde, dünyanın herhangi bir toplumuna ait olan kültürel kodla karşılaşması oldukça olağandır.” (Yeten, 2022: s.49).

Kitle iletişim araçlarının toplumsal yaşam üzerindeki etkisi büyüktür. Hem yetişkinler hem de çocuklar medya aracılığıyla sunulan davranış modellerinden etkilenirler. Özellikle medyada cinsiyetlere ilişkin kalıp yargılar yer alır. Bu kalıplar,

çocuklar üzerinde oldukça etkili olup ve onların düşünce biçimlerini şekillendirir. Medya yayını ile sunulan davranış modelleri, çocukların kadın ve erkek cinsiyetine yönelik farklı davranışlar oluşturmalarına neden olur (İrvan, 2014, aktaran Şen, 2020: s.12). Toplumsal cinsiyet rolleri, doğuştan itibaren her iki cinsiyete de toplum tarafından verilen rollerdir. Bu rollerin ve kalıp yargıların bireylere aktarılmasında televizyon önemli bir rol oynamaktadır (Dündar, 2012, aktaran Kalem, 2019: s.2). Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının şekillenmesine aile yapısı, kültür ve kitle iletişim araçları bir araya gelerek kişinin algılarını ve sosyal davranışlarını etkiler. Özellikle medya araçları bu kalıp yargıların aktarılmasında önemli bir yer tutar. Televizyon programları, çizgi filmler, reklamlar toplumsal normları pekiştirip yaygınlaştırmaktadır (Baltacı, 2022: s.15).

“Gebrner televizyonun bireyler üzerinde etkisini vurgulamak amacıyla Ekme Kuramı’nı ortaya çıkartmıştır. Bu kuram, insanların izleme alışkanlıklarının televizyondan gönderilen mesajları izleyicinin algılama ve uygulamasıyla ilgilidir. Ekme kuramının savunduğu düşünce, televizyonun seyirci üzerinde etkisi zaman içerisinde artarak etkili olacağıdır. Bireylerin direkt davranışlarına etkili olmaktan ziyade onların yaklaşımlarına yön vermesidir. Bu kuram, televizyon yoluyla iletilen mesajların aslında toplumdan bağımsız değil toplumun kültürel kodlarının yansıması olduğunu öne sürmektedir. Gerbner’in çalışmaları doğrultusunda televizyonu fazla seyreden kişiler televizyondan gelen iletilerden daha çok etkilenirken görece daha az televizyon izleyen seyirci mesajlardan daha az etkilenmektedir.” (Yeten, 2022: s.51).

Kitle iletişim araçlarından televizyonda yayınlanan çizgi filmlerde cinsiyet karakterlerinin temsili, toplumsal cinsiyet rollerinin ve stereotiplerinin yansıtılmasında önemli bir rol oynar. Kadın karakterlerin genellikle daha narin, zayıf ve duygusal olarak tasvir edilmesi, toplumsal cinsiyet normlarının bir yansımasıdır. Bu tür temsiller, çocukların cinsiyet rolleri ve kimlikleri hakkında erken yaşta belirli algılar geliştirmelerine neden olabilir. Toplumsal yaşamın bir parçası olan bireyler yaşanan toplumun belirlediği kadın ve erkeğe ait cinsiyet rollerini öğrenerek içselleştirirler. Yaşanılan toplumun kültürü ile yetişen bireyler tarafından oluşturulan medya ürünleri seyircide merak uyandırmak açısından benzer kültürel değerlerle sunulur (Ünlü, 2018, aktaran Aydın, 2023: s.16).

Toplumsal cinsiyet rolleri, çocukların erken yaşlarda çevrelerinden öğrendikleri ve benimsedikleri davranış kalıplarıdır. Çizgi filmler, çocukların bu rolleri öğrenmesinde önemli bir rol oynar. Çizgi filmlerdeki karakterler, çocuklara toplumsal cinsiyet rollerini görsel ve söylemsel olarak yansıtır. Örneğin, anne karakterleri genellikle ev işleriyle uğraşırken, baba karakterleri dışarıda çalışır veya tamirat işleriyle ilgilenir. Bu tür temsiller, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmelerine ve pekiştirmelerine katkıda bulunur (Özkar & Aytaş, 2021: s.37). Çizgi filmlerde yer alan kız ve erkek çocuklarının giysi renkleri, hoşlandıkları oyunlar gibi birçok unsur farklılık gösterir (Özsoy & Taşdelen, 2016: s.258).

Çizgi filmler, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmesinde rol oynar. Aynı zamanda çizgi filmlerde aktarılan kadın-erkek karakterlerin temsilleri toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının benimsenmesini sağlar. Bu nedenle, çizgi filmlerdeki karakterlerin çeşitli ve dengeli bir şekilde temsil edilmesi, çocukların doğru bir toplumsal cinsiyet anlayışı geliştirmelerine yardımcı olur (Türkoğlu & Türkoğlu, 2022: s.52-54). Çocuklar model alarak öğrendiğinden çocuğun yakın çevresi ve medya araçları toplumsal cinsiyete yönelik kodları aktarmada önemli bir rol oynar. Bu nedenle “Çocuk ve Televizyon” ile “Çocuk ve Çizgi Film” başlıklarının içeriğinde çocuğun maruz kaldığı medya aracı ve çizgi film içeriklerinde yer alan kadın ve erkek rollerinin göstergeleri önem taşır. Bu göstergeler, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini model alma yoluyla kavramasını sağlar.

2.3.1.Çocuk ve Televizyon

Türkiye’de 1968’de ilk televizyon yayıncılığı TRT ile başlamıştır. İlk dönemlerde yapılan yayınlar saatlik iken 90’lı yıllara doğru özel kanallarında artması ile çocuklara yönelik programlara gün içinde her saat ulaşılmaya başlanmıştır (Baykara, 2019: s.56-57).

“Televizyon uzağı görme ya da Mc Luhan’ın ifadesiyle uzağı duyma anlamına gelen Latince kökenli bir sözcüktür. Ona istediğimiz zaman kolayca egemen olabileceğimizi düşündürerek evimize yerleşen bu uysal araç yeni iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin etkisiyle yaşantımızı sarmalamış ve “içimizden

biri” “ailemizin bir üyesi” haline gelmiştir.” (Mutlu, 1991, aktaran Saraç, 2018: s.17).

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi çok büyüktür. Medya araçlarının sürekli açık kalması, çocukların zihinsel gelişiminde ve kültürel yapılandırılmasında önemlidir (Sönmez & Uysal, 2005, aktaran Kaşka, 2020: s.14). Bu durum, çocukların dünyayı nasıl algıladıklarını ve anlamlandırdıklarını etkilemektedir.

Postman (2016), “televizyonun diğer kitle iletişim araçlarından farklı olarak mesajları sözcüklerle değil, görüntülerle ilettiğini belirtmiştir.” Televizyon, izleyicilerin görsel olarak ilgisini çeker. Televizyondaki görsel imajın önemi, televizyonun bir gösteri dünyası olduğunu destekler (Saraç, 2018: s.18). Televizyon kitle iletişim araçları içerisinde görsel ve işitsel yönü bakımından ön planda yer alır. Her yaşa uygun içerikler sunan televizyon haber verme, bilgilendirme ve eğlendirme aracıdır. Çocuklar için eğlence içeriğini çizgi filmler sunmaktadır. “Çocuklar gelişim çağlarında zamanlarının büyük bir bölümünü çizgi film izleyerek geçirirler.” (Kılınç, 2013: s.1). Çocuklar, toplumsal süreçlerde ortaya çıkan değişikliklerden yetişkinlerden daha fazla etkilenirler. “Televizyon, çocukların farklı değer yargılarını kolaylıkla benimsemelerine neden olabilir.” (Güven, 2014, aktaran Ünlü, 2017: s.19). Bu durum, çocukların toplumsal ve kültürel normları öğrenme süreçlerinde önemli bir rol oynar. Postman'a (1995) göre, “Televizyon çocukları yetişkin yaşantısına ait sosyal, kültürel ve toplumsal ilişkilere maruz bırakır.” (Kaşka, 2020: s.19).

Televizyonun kültür üzerindeki etkilerinden çocuklar yetişkinlere oranla daha çok etkilenmektedirler (Dalgacı, 2014, aktaran Baykara, 2019: s.2). Özellikle erken çocukluk döneminde, televizyonun görsel ve işitsel uyarıcıları, çocukların ilgisini çekerek farklı kültürlere ait yaşam şekillerini tanımlarına olanak tanır. Böylelikle, çocuklar normal hayatta deneyimleme fırsatlarının olmadığı yeni davranış kalıplarını gözlemleyerek öğrenirler (Atay & Çelebi Öncü, aktaran Akıncı, 2013: s.29). Yerli yapım çizgi filmler Türk kültürünü konu alarak eğlendirirken öğretmeyi amaçlayan bir yapım olarak hazırlanır (Yağlı,2013: s.707). Televizyon, bireylere kültürel öğeleri ve mesajları aktarır. Uzun süre televizyon karşısında vakit geçiren insanlar, orada

verilen mesajları ve kültürel unsurları benimseme eğilimindedirler (Aydoğan, 2019: s.12).

Bronfenbrenner'ın ekolojik sistemler teorisine göre, medya, kültür ve okul gibi unsurlar, bireylerin gelişiminde önemli rol oynayan "kültürel araçlar" olarak kabul edilir. Bu unsurlar, bireylerin değerlerini, inançlarını ve davranışlarını şekillendirir. Televizyon, kültürün belirli özelliklerini yansıtarak ve yayarak, bireylerin sosyal ve kültürel çevrelerini etkiler. Bu etkiler bireyin kimlik oluşumunda ve toplumsal rolleri benimsemesinde önemlidir (Akıncı, 2013: s.32). Çocuklar gelişim sürecinde televizyonda izledikleri karakterleri rol model almaya eğilimlidirler. Televizyon karakterleri çocuğun zihinsel ve kültürel gelişimini etkiler (Baykara, 2019: s.58).

Televizyonun çocuk açısından bazı olumlu yönleri vardır. Bunlar;

- 1.Çocuk ve aile arasında ortak ilgi alanları oluşturur.
- 2.Çocuk için kültür kaynağıdır.
- 3.Çocuğu düşünmeye sevk eder.
- 4.Çocuğun ilgi alanlarını genişleterek yeni bilgiler öğrenmesini sağlar.
- 5.Farklı bakış açısı oluşturması açısından çocuğa yol göstericidir (Güler, 1990: s.81).

Televizyon ve çocuk ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar, ailelerin çocukları için televizyonu zararlı görmelerinin iki ana nedeni olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenler; duygusal ve düşünsel nedenlerdir. Duygusal neden, ebeveynin çocuğunu her türlü zararlı etkenden koruma içgüdüğü iken düşünsel neden, çocukluk döneminin dışarıdan gelen uyaranlara açık olduğu bir dönem olarak algılanmasıdır (Mutlu, 2005, aktaran Kalem, 2019: s.15). Televizyon, kitle iletişim aracı olarak farklı yaşam biçimlerini, kültürleri ve değerleri tanıtarak izler kitleye sunar. Çocuklar ise televizyona kolay ulaşabildikleri için erken yaşlardan itibaren televizyonun sunduğu mesajlardan etkilenirler (Işık, 2007, aktaran Kalem, 2019: s.16).

2.3.2. Çocuk ve Çizgi Film

Çizgi filmler, canlandırma sanatı olarak bilinen animasyonun bir parçasıdır ve çok geniş bir yelpazeye sahiptir. Uzun metrajlı filmlerden televizyon dizilerine, reklam alanlarından web sayfalarına, kitaplardan günlük nesnelere kadar birçok alanda kullanılır. Çizgi filmler, oluşturdukları karakterlerle her yaş grubundan izleyicinin ilgisini çeker ve merak uyandırır (Aktaş, 2019: s.34). “Türk Dil Kurumu'nun Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğünde çizgi film, "tek tek resimleri ya da devinimsiz nesneleri gösterim sırasında, devinim duygusu verebilecek biçimde düzenlemek ve filme aktarma işi" olarak tanımlanmıştır.” (TDK, 1981, aktaran Can, 1995: s.3). Bu tanım, çizgi filmlerin nasıl oluşturulduğunu ve izleyiciye hareket hissi vermek için nasıl düzenlendiğini açıklamaktadır. “Tip, karakter ve sahne tasarımlarının her karede çizilerek oluşturulması ile meydana gelen filmlere çizgi film denir.” (Can, 1995: s.4). Erdem ve arkadaşları (2007) çocuklara yönelik programların içerik ve konu açısından çocukların gelişim düzeylerine uygun olup, kültürel ve toplumsal gelişimlerini destekleyen nitelikte olması gerektiğini savunmaktadırlar (Kalkan, 2022: s.48).

Çizgi filmler, çocukların hayal güçlerini geliştirerek onların keyifli bir zaman geçirmelerini sağlar. İzlenen çizgi film içerikleri çocukların gelişimi üzerinde etkilidir. Çocuklar, izledikleri çizgi filmlerdeki kahramanları kendilerine model olarak seçebilir ve onların hareketlerini, konuşma tarzlarını taklit edebilirler (Yavuzer, 2004, aktaran Sevim, 2016: s.16). Bu durum, çocukların hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştirebilirken, aynı zamanda onların sosyal ve duygusal gelişimlerine de katkıda bulunabilir. “Türkiye İstatistik Kurumunun yaptığı bir araştırmaya göre çocukların 10 yaşına kadar çizgi film izleme oranları %94’tür.” (İletişim ve Diplomasi, 2014, aktaran Saraç, 2018: s.28).

Çizgi filmler, renkli görüntüleri ve hareketli yapılarıyla izlenmesi eğlenceli bir türdür. Çocuklara hayal gücü kazandırarak birçok alana kapı açar. Çocukların ilgisini çeken çizgi filmler bazen de eğlence aracı olarak görülür. Modern dünyada çizgi filmler, izlendikleri ülkelerde popüler kültürün sembolleri olarak yer edinir ve dünyanın birçok ülkesinde yayınlanarak global bir imge haline gelirler (Özkar, 2020: s.72).

Çocukların gelişiminde televizyon ve özellikle çizgi filmler önemli bir rol oynar. Çocukların hayal gücünü geliştirir ve değerlerimizi öğrenmelerini sağlar. Çizgi filmler, çocukların dünyayı anlamalarına ve çevrelerindeki olayları kavramalarına yardımcı olurken, aynı zamanda eğitici ve öğretici mesajlar da içermelidir. Örneğin, TRT Çocuk kanalında yayınlanan “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” çizgi filmleri, çocukların günlük yaşamlarında karşılaştıkları olayları ve duyguları anlamalarına yardımcı olur. “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” çizgi filmleri, çocuklara arkadaşlık ve aile bağları gibi değerleri öğretir. Yerel yapım çizgi filmler, yaşanılan kültürü aktarmada önemli bir araçtır. Bu tür yapımlar, çocuklara gelenekler ve değerler hakkında bilgi verirken aynı zamanda eğitici içerikler sunar. Çocuklar, bu çizgi filmler sayesinde kendi kültürel miraslarını öğrenebilir ve bu mirası geleceğe taşıyabilirler. Çizgi filmler, çocukların sosyal gelişimlerini desteklerken, aynı zamanda eğlenceli ve öğretici bir şekilde bilgi aktarırlar (Aktaş, 2019: s.37).

Güneş’e (2010) göre; çizgi filmler hayal gücünü destekleyerek öğrenmeyi daha eğlenceli hâle getirmektedirler. Renkler, sesler ve karakterler çocukların ilgisini çekerek öğrenme sürecini hızlandırmaktadır (Kalem, 2019: s.21). Görsel ve işitsel unsurların birleşimi, çocukların bilgiyi daha etkili bir şekilde işlemelerine yardımcı olur. Ayrıca, renkli ve hareketli karakterler, hikâyeler ve müzikler, çocukların ilgisini çeker ve öğrenmeyi eğlenceli hâle getirir. Bu nedenle, çizgi filmler eğitimde sıkça kullanılır ve çocukların hafızasında kalıcı izler bırakır.

Çizgi filmler, çocukların kültürel değerleri ve gelenekleri öğrenmelerinde önemli bir rol oynar. Sosyal öğrenme yoluyla çocuklar, izledikleri çizgi filmler aracılığıyla kültürel bilgi, görgü, değerler ve gelenekleri edinirler. Bu süreç, kültürün yeni nesillere aktarılmasını, değerlerin ve geleneklerin çocuklara kolaylıkla öğretilmesini sağlar. Yapılan araştırmalar da bu durumu desteklemektedir (Kaymak, 2020: s.37).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÇALIŞMANIN BULGULARI

3.1.ÇALIŞMANIN BULGULARI

3.1.1. İncelenen Çizgi Filmler

Türk televizyon yayıncılığında izleyici kitle olarak çocuklar önemli bir değer taşır. Tez çalışması kapsamında “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” isimli çizgi filmler TRT Çocuk kanalından seçilmiştir. Seçilen çizgi filmlerden onar bölüm olmak üzere toplam yirmi bölüm incelenmiştir. Bölümler yaklaşık olarak on ile on beş dakika arasında bir süreyi kapsamaktadır. Her iki çizgi filminde hedef kitlesi 3-6 yaş aralığındaki çocuklardır. “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” isimli çizgi filmlere Youtube üzerinden ya da TRT Çocuk kanalının resmî web sayfası yoluyla erişilebilir.

3.1.1.1. ‘Elif’in Düşleri’ Çizgi Film

Elif çizgi filmdeki ana karakterdir. Dört beş yaşlarında bir kız çocuğu olan Elif babası ile oyun oynamaya başlar. Elif’in babası Ahmet Bey ona sebze ve meyveleri tanıtır. Elif hayal dünyasında meyve ve sebzelerle konuşmaya başlar. “Elif’in Düşleri” adlı çizgi film TRT Çocuk kanalında yayını olan bir yapımdır. İki boyutlu ve üç boyutlu animasyonlarla sunulmaktadır. “Elif’in Düşleri” adlı çizgi film, belirli yaş grubundaki çocukların öğrenme güdülerini, hayal kurmalarını ve yeni bilgiler öğrenmelerinin destekleyen özelliktedir. Çizgi film ile çocukların meyve ve sebzelerle olan ilgisi arttırılmaktadır. Çocuklar, meyvelerin farklılarını, benzerliklerini ve faydalarını öğrenmektedirler. Bu çocukların somut bir şekilde sebze ve meyveleri farklı bir gözle değerlendirip, keşfetmeleri sağlanır. Ayrıca sebze ve meyvelerin mutfakta nerelerde kullanıldığı konusunda bilgiler sunmaktadır. Çocukların tüketilen sebzeleri ve meyveleri tanımaları ve onların sağladığı yararları öğrenmeleri önemlidir. “Elif” in Düşleri” adlı çizgi filmde yer alan yiyecekler seyirciye sevdirek anlatılmaktadır. Sebze ve meyvelerle oluşturulan hikâyeler eğitici ve eğlendiricidir. “Elif’in Düşleri” adlı çizgi filmde Türk gelenek ve göreneklerine rastlanmıştır. Çizgi filmde işlenen konular içinde kadın erkek rolleri

yer alır. Aile kavramı, arkadaşlık, komşuluk ilişkileri ve yardımlaşma gibi birçok temaya yer verilmiştir.

‘Elif’in Düşleri’ Çizgi Filmi Künye Bilgileri

Tür: Dram.

Süre: 10 – 12 dk.

Yayın Kanalı: TRT Çocuk

Hedef Kitle: 3-6 Yaş Grubu

Başlangıç Yayın Tarihi: 21 Mart 2015

Yayın Durumu: Yayına devam ediyor.

Yapım: Türk Yapımı.

Yapımcı Firma: Netco Animasyon

Yapım Yeri: Ankara

Yapımcı: İsa Doğmuş

Yönetmen: Kenan Aktaşın, Mehmet Varış Kaya

Senaryo: Tuba Kumaş, Özge Sunar, Varış Kaya, Filiz Altun

Teknik Yönetmen: M. Abdülhakim Yazıcı

Müzik ve Ses Efekt: Neşe Özdemir

Ses Sanatçıları: Ecem Karabulut, Elif Gizem Aykul, Elifcan Küçük, Buğra Kocatepe, Kartal Türkoğlu

Editör: Safite Hacıömeroğlu

Sanat Yönetmeni: Mutlu Kılıç

Konsept ve Karakter Tasarım: Hür cem Küçükdoğan

Karakter Rig: M. Abdülhakim Yazıcı, Gürkan Yılmaz

Modelleme: Mahmodd Atashi, Selim Aktaşın

Sayısal Görselleştirme: Ömür Elbistanoğlu, Fazlı Telcioğlu

Canlandırma: Mejar Hasan, Abdülhakim Yazıcı, Majdy Hasan, İsmail Enes Selvi, Sefa Çelik, Hasan Tahta, Ömer Faruk Özlem, Nart Haj Hasan, Fatih Keskin, Bora Öztürk, Senem Yozgat

Grafik Animasyon: Ekrem Aktaşın, Berkan Alkan

Kompozit Süpervizör: Safa Murat

Teknik Sorumlu: Fatih Keskin

Kompozit-Kurgu: Ali Kemal Polat, Ekrem Aktaşın

İletişim Sorumlusu: Ahmet Uyar

‘Elif’in Düşleri’ Çizgi Filminde İncelenen Bölümlerin Öyküleri

‘Salata’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm Elif’in kişisel özellikleriyle ve meyvelerle alakalı şarkı sözleri ile başlar. 49.Bölüm baş karakterin yaşamış olduğu evin mutfağında devam eder. Elif annesinin tabaklara servis yaptığı köfteleri masaya dizer bu durum karşısında Elif’in babası Ahmet Bey: “Aferin kızıma nasıl da yardım ediyor annesine.” der. Elif ise; “Annemle birlikte sofrayı kurmayı çok seviyorum.” diye karşılık verir. Daha sonra mahallenin genel görünümünde manavının önünde bulunan Selim’in kâğıttan yapmış olduğu uçağı uçurduğu sahne ekrana gelir. Sonra sahneye Elif dâhil olur ve arkadaşı Selim’e manav olan dedesini sorar. Selim ise; Salih amca birazdan geleceğini söyledi diyerek cevap verir. Daha sonra komşuları Dr. Kemal Bey ve Münevver Hanım sahneye dahil olurlar. Münevver Hanım artık yaşlandığından, unutkanlığından ve çabuk hastalandığından bahsedince Dr. Kemal Bey Münevver Hanıma yüzünün solgun göründüğünü söyler ve salata yemesini önerir. Bunu duyan Elif ve Selim komşuları Münevver Hanıma salata malzemesi temin etmek için hayal dünyalarında Selim’in uçağına binerek havuç tarlasına giderler. Sebzelerle konuşurlar ve tekrar manava döndüklerinde Elif’in dedesi Salih Bey toptancıdan çeşitli sebzeler alıp getirdiğini söyler. Elif ve Selim bu sebzelerden seçerek Sema Hanımın mutfağında salata yaparlar ve bu salatayı iyileşmesi için Münevver Hanıma götürürler. Bölümün kapanışı da yine başlangıç müziği ile sonlanır.

‘Bayram’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm meyvelerle alakalı şarkı sözleri ile başlar. Daha sonra mahallenin genel görünümü özellikle de manavın sahnelendiği yer ile devam eder. Manava gelen Elif önce hayalinde sebze ve meyveler ile konuşur. Daha sonra Elif’in babası sahneye dahil olur ve Ahmet Bey, “Bugün çok yoğun olur buralar bu nedenle dedene yardım

etmeye gelmiştim.” der. Elif’e bayram hediyesi almıştır, hediyesini alan ana karakter çok mutlu olur ve teşekkür eder. Daha sonra hediyesiyle birlikte evin yolunu tutar. Hediyei çok merak ettiği için odasına gidip kutuyu açar. Bu sırada annesi Sema Hanım mutfağa gelmesi için Elif’e seslenir. Elif mutfağa geldiğinde bayram hediyesini beğenip beğenmediğini sorar ana karakter ise çok beğendiğini söyler ve teşekkür eder. Daha sonra Sema Hanım: “Söyle bakalım benimle yaprak sarmak ister misin?” der. Elif ise; “Evet evet çok isterim” der ve mutfak masasında annesiyle birlikte sarma sarmaya başlarlar. Mutfakta işi bitince Elif odasına geçer ve uykuya dalar. Sabah olduğunda annesi Elif’in odasına doğru gelerek “Elif kalktın mı? Kızım.” diye seslenir. Elif günaydın anneciğim der ve çok mutludur bayramlıklarını giymiştir. Elbisesi ve ayakkabıları kırmızı renklidir. Sema Hanım: “Mutfakta kahvaltı hazırlıyorum gelip bana yardım eder misin?” der. Elif: “Tamam anneciğim birazdan gelirim.” diye cevap verir. Mutfağa gelen Elif’e annesi: “Birazdan dedenler bayram namazından gelirler sonra hep birlikte kahvaltı yapacağız” der. Elif ise: “Dedeme yeni kıyafetlerimi göstermek için sabırsızlanıyorum.” der. Daha sonra dış mekân gösterilir. Manav dükkanının önünde Salih dede, Ahmet Bey ve Dr. Kemal Bey karşılaşır. Salih dede: “Hayırlı bayramlar Kemal Bey oğlum.” der. Ahmet: “Cümleten hayırlı bayramlar.” der. Salih dede: “Doktor evladım bu bayram ne yapıyorsun? Ailenin yanına gitmeyecek misin?” der. Dr. Kemal: “Maalesef Salih amca bu bayram yalnızım” diye cevap verince; Ahmet: “O hlde bayram kahvaltısına bize davetlisin.” der. Salih dede: “İşte bu çok iyi oldu hadi bakalım hep birlikte Ahmetlere.” der Dr. Kemal: “şey ama zahmet vermeyeyim.” diye karşılık verir. Ahmet: “Yok yok ne zahmeti Sema ve Elif harika bir kahvaltı hazırlamışlardır şimdi.” der. Daha sonra Elif sahneye dahil olup herkese iyi bayramlar diler ve hep birlikte eve geçerler. Her bir karakter mutfak masasında yerini alır. Daha sonra komşuları Münevver Hanımda Eliflere gelir. Münevver Hanım gelirken hediye olarak meyveli lokum getirmiştir. Elif bu hediye için çok teşekkür eder. Elif’in yakın arkadaşı Selimde bayramlaşmak için gelir ve kahvaltıya dahil olur. Hep birlikte bayram kahvaltısına başlarlar. Bölümün kapanışı da yine başlangıç müziği ile sonlanır.

‘Uçak’ Bölümünün Öyküsü

Bölümün giriş sahnesi Münevver Hanımın oturduğu apartman dairesinin giriş kapısında başlar. Selim, Münevver Hanım’ın kapısını çalar. Münevver Hanım’a manavdan istemiş olduğu siparişleri getirmiştir. Münevver Hanım: “Çok teşekkürler küçük bey içeri buyurmaz mısın?” der. Münevver Hanım, Selim’e sütlaç ikram etmek ister. Selim ise bunun için annesinden izin alıp geleceğini söyler. Tekrar geldiğinde Münevver Hanım’ın ikramı olan sütlaç yerken sehpanın üzerinde bulunan çerçeve içerisindeki fotoğraf dikkatini çeker. Selim: “Münevver teyze bu fotoğraftaki kim?” der. Münevver Hanım: “O benim rahmetli eşim Hüseyin Nuri Bey pilottu.” diye cevap verir. Selim: “Sizin eşiniz bir pilot muydu?” der şaşkınlıkla. Münevver Hanım: “Evet, hem de çok iyi bir pilot, Türkiye’nin neredeyse her yerine uçtu.” der. Selim: “Aaa uçmak çok güzel bir şey olmalı, aslında bende pilot olmak istiyorum evet uçağım gökyüzünde istediğim gibi.” der. Münevver Hanım: “Neden olmasın küçük bey hayallerinin peşinden git ve çok çalış, sakın yılma.” der. Selim: “Söz veriyorum çok çalışacağım Münevver teyze.” der. Münevver Hanım ise aferin Selim diyerek cevap verir. Daha sonra mahalle manavının olduğu alan sahnelenir. Burada Elif hayalinde konuşan meyveler ile saklambaç oynamaktadır. Daha sonra Selimde sahneye dahil olur. Arkadaşı Elif’e Münevver teyzenin eşinin bir zamanlar pilot olduğunu öğrendiğinden bahseder. Elif buna şaşırır. Selim: “Evet fotoğrafını da gördüm, Türkiye’nin her tarafını uçağı ile gezmiş.” der. Elif: “Pilot olmak için çok çalışmalısın aynı zamanda ceviz yemelisin, ceviz beyne çok iyi geliyor.” der. Selim: “Bir gün pilot olacağım bir uçağım olacak onu böyle uçuracağım.” der aynı zamanda ellerini açarak vuv vuv diye sesler çıkarır. Daha sonra Elif kâğıttan bir uçak uçurur. Selim: “Bana da uçak yapmayı öğretir misin?” der. Elif ise uçağın yapılışını anlatır. Selim kâğıttan yapılan bu uçağı uçurtmaya çalışır. Birkaç denemesinde başarısız olunca üzülür. Daha sonra Selim, Münevver Hanımın limon siparişini götürür ve ona kâğıttan yapılmış olan uçağı bile uçuramadığını nasıl pilot olacağını sorar. Münevver Hanım: “Tekrar tekrar dene pes etme.” der. Selim hayallerinde kâğıttan yapmış olduğu uçağı ile uçmaya başlar. Arkadaşı Elif’te onu tebrik eder. Elif: “Geleceğin muhteşem pilotu Selim.” der. Selim ve Elif düşlerinde gökyüzünde uçakla uçmaktadırlar. Bölümün son sahnesinde kâğıttan yapılmış uçak Münevver Hanım’ın penceresinden içeri girerek

sehpanın üzerine konar. Münevver Hanım: “Aferin Selim hayal ettin ve başardın.” der ve 33.Bölüm sonlanır.

‘Dondurma’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm Elif ile Selim’in hayal dünyalarında uçakla uçtukları sahne ile başlar. Daha sonra mahalle manavının önüne gelirler ve havanın çok sıcak olduğundan bahsederler. O sırada Münevver Hanım gelir “Merhaba çocuklar ne yapıyorsunuz bakalım?” der. Elif: “Merhaba Münevver teyze oyun oynuyorduk.” diye cevap verir. Münevver Hanım: “Bu sıcakta mı? Güneş çarpmasın dikkat edin.” der. Elif’in manav olan dedesi Salih Bey dükkândan çıkarak sahneye dahil olur. Salih Bey: “Ah Münevver Hanım çocuklar sıcak mıcak dinlemiyor. Ah ah hatırlıyorum da biz çocukken annemiz dondurma yapardı, serinlerdik.” der. Elif ve Selim aynı anda; dondurma mı? derler. Münevver Hanım: “Ev dondurması da öyle güzeldir ki hazır dondurmalara hiç benzemez tadı.” der. Elif: “Şimdi bir dondurma olsa çok iyi olurdu.” Selim: “Ne güzel yedik.” der. Salih Bey: “Çocuklar biliyor musunuz? Ev dondurması çok da sağlıklıdır.” der. Münevver Hanım: “Elif bizde dondurma kalıpları var isterseniz vereyim de evde annenle deneyin. Ama çok fazla dondurma yemek yok hasta olursunuz sonra anlaştık mı?” der. Elif; Münevver Hanım’a teşekkür eder. Daha sonra Eliflerin mutfağı sahnelenir. Sema Hanım, Elif ve Selim mutfak masasında oturuyorlardır. Sema Hanım: “Demek bu dondurma kalıplarını Münevver Hanım verdi teşekkür ettin mi? Elif.” der. Elif: “Etmez olur muyum hiç.” diye cevap verir. Sema Hanım dondurma yapmak için malzemeleri sayar. Malzemeleri mutfak masasının üzerine hazırlamıştır. Elif ve Selim dondurma yapımında Sema Hanım’a yardım ederler. Onlar dondurma yaparken Ahmet Bey mutfak kapısından bakıp tekrar içeriye gider. Malzemeler karıştırıldıktan sonra Sema Hanım dondurma kalıplarını doldurup buzdolabına yerleştirir. Bir süre bekledikten sonra Selim, Elif ve Sema Hanım yapmış oldukları dondurmaların tadına bakarlar ve çok beğenirler. Ahmet Bey mutfağa gelip demek siz dondurma yapıyordunuz? der ve ikram edilen dondurmayı beğenir. Sema Hanım: “Dondurmayı fazla yerseniz hasta olursunuz çocuklar.” diyerek Elif ve Selimi uyarır ve bu yaptığımız dondurma biraz fazla bir kısmını komşulara dağıtalım ne dersiniz? diye sorar. Selim ve Elif bu fikri beğenir. Termosa

yerleştirdikleri dondurmaları dağıtmaya çıkarlar. İlk olarak komşuları Münevver Hanım’a dondurma ikram ederler. Daha sonra mahallede Dr. Kemal Bey ile karşılaşır ona da dondurma ikram ederler. Sonrasında Elif’in manav olan dedesi Salih Bey’e dondurma getirirler. Selim ve Elif manavın önünde oturup kalan dondurmaları bitirirler ve sonuçta öksürüp hastalanırlar. Elif Selim’e eve gidelim der. Sema Hanım; Selim ve Elif’e nane limon yapar ve her şeyin fazlasının zararlı olduğunu söyler. Tam o esnada Ahmet Bey mutfağa gelir ve dondurmayı fazla kaçırdığından söz eder. Sema Hanım ona da nane limon ikram eder. Bir sonraki sahnede Selim ve Elif hayallerinde uçakla uçmaktadırlar ve oldukça mutlu bir şekilde bölüm sonlanır.

‘Temiz Dünya’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm meyvelerle alakalı şarkı sözleri ile başlar. Daha sonra Elif’in mutfakta kahvaltı yaptığı sahne gösterilir. Elif mutfak masasındaki kahvaltılıkları hızlıca yemeğe çalışıyordur. Ahmet Bey: “Tatlı kızım bu ne acele böyle yavaş ol biraz.” der. Elif: “Olamam babacığım bir an önce kahvaltımı bitirip, manava gitmem lazım, bugün manavda temizlik günü bende dedeme yardım edeceğim.” der. Ahmet Bey aferin kıızıma diyerek karşılık verir. Elif hızlıca kahvaltı masasından kalkar dişlerini de fırçalayıp hemen çıkıyorum der. Daha sonra manavın olduğu sokak sahnelenir. Elif koşarak gelir ve hayalinde konuşan meyvelere günaydın arkadaşlar der ve dedesine yardım etmek için manav dükkanına girer. Elif: “Ben geldim.” der. Salih Bey: “Hoş geldin benim tatlı torunum.” der. Elif: “Hoş bulduk ama sen işe başlamışsın bile dedeciğim geç mi kaldım yoksa?” diye sorar. Salih Bey: “Hayır Elifciğim bende yeni başladım sayılır.” der. Elif: “Öyleyse benim içinde şimdi temizlik zamanı.” diyerek çoşkulu bir şekilde karşılık verir. Salih Bey; Elif’e bir bez uzatarak al bakalım öyleyse ulaşabildiğin yerlerin tozlarını alarak başlayabilirsin der. Elif: “Her yeri pırıl pırıl yapacağım dede.” der ve etrafın tozlarını almaya başlar. Salih Bey: “Temizlik yaptık yorulduk şimdi gücümüzü geri kazanalım bakalım diyerek Elif’e tabakta dilimlenmiş elmalar hazırlar. Elif: “Ellerimi yıkayıp hemen geliyorum.” der, mahallenin sokak çeşmesinde ellerini yıkar ve koşarak hemen manava gelir. Masaya oturup elmaları yemeğe başlar daha sonra dedesine ellerine sağlık diyerek yemeğe devam eder Salih Bey de temizlik için Elif’e teşekkür eder. Daha sonra Selim, Elif diye seslenir. Elif manav dükkanından çıkarak Selim’in yanına gelir. Selim: “Ne yapıyorsun?” diye

sorar. Elif: “Dedeme temizlikte yardım ediyordum.” der. Bu sırada Elif mahalle manavının önünde yerlere atılmış kâğıttan çöpler görür ve çöp kutusuna atar. Bu durum karşısında Selim ve Elif birlikte sokaktaki çöpler için mahalle manavının önüne çöp kutusu yerleştirmeyi düşünürler. Bunun için harekete geçip çöp kutusuna yönelten göstergeler çizerek herkesin çöp kutusuna ulaşmasını sağlamaya çalışırlar. Elif: “Artık herkes çöpleri çöp kutusuna atabilir.” der. Selim: “Böylece sokağımız tertemiz kalır.” der ve bölüm sonlanır.

‘Çim Adam’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm Elif’in kişisel özellikleriyle ve meyvelerle alakalı şarkı sözleri ile başlar. Daha sonra Selim’in mahalle manavının önünde topla oynadığı sahne gösterilir. Selim mahallenin kedisi olan limon ile top oynar. Elif’te ben geldim diyerek sahneye dahil olur.

Elif: “Ne yapıyorsunuz böyle?” diye sorar.

Selim: “Basketbol oynuyorduk.” der.

Elif: “Nasıl oynandığını bildiğinize emin misiniz? der ve ekler az kalsın unuttuyordum az önce ne gördüm biliyor musunuz?” diye sorar.

Selim: “Ne gördün?” der.

Elif: “Aslında ne olduğunu bende tam bilmiyorum ama çok ilginçti. Buraya geliyordum bir evin penceresinin önünde patatese benzeyen bir şey vardı, düğmeden gözleri otlardan da saçları vardı” der.

Selim: “Gerçekten mi?” diye sorar. Elif gerçekten diye cevap verince Selim ne olabileceğini düşünmeye başlar. Elif daha önce görmediğimiz bir şey diye cevaplar. Sahneye manav dükkanından çıkan Salih dede de dahil olur. Salih dede Elifleri görünce sevinir. Elif kızım ne zaman geldin? diye sorar.

Elif: “Az önce geldim dedeciğim. “Der.

Selim: “Salih amca biliyor musun? Elif az önce düğmeden gözleri ve otlardan saçları olan bir patates görmüş.” der.

Salih Bey: “Saçları şu ağacın altındaki çimlere mi benziyordu.” der. Elif çimlere bakarak aaa evet evet aynısıydı diye cevap verir. Salih Bey: “Ha ha ha tamam öyleyse o gördüğün çim adam Elif” der. Selim ve Elif şaşkınlıkla çim adam mı? O da ne? diye sorarlar.

Salih Bey: “Aslında bir oyuncak sayılır ama canlı bir oyuncak.” der.

Elif: “Canlı mı? diye sorar.

Salih Bey: “Evet, çünkü çim adamın saçları çimdendir, bilirsiniz bize benzemezler ama bitkilerde birer canlıdır. Hatırlıyorum da annenin de çocukken bir çim adamı vardı. Okulda öğretmeni yapmıştı. Çimler çıkana kadar heyecandan uyuyamamıştı.” der.

Elif: “Aaa annem hiç bahsetmemişti.” der.

Selim: “Yani çim adamı kendimiz yapabilir miyiz?” diye sorar.

Salih Bey: “Yapabilirsiniz tabi hatta malzemeleri bulursak şimdi bile yapabilirsiniz?” der. Elif yaşasın diyerek sevinir.

Selim: “Peki ne gerekiyor hemen bulalım” der.

Salih Bey: “Düşünelim bakalım öncelikle çim tohumu lazım sonra talaş, naylon çorap, yapıştırıcı, düğme bir de keçeli kalem lazım.” der.

Selim: “Talaşı ve çim tohumunu nasıl bulacaz?” diye sorar.

Salih Bey: “Onları ben alıp gelirim şimdi, sizde diğerlerini evden getirirsiniz.” der.

Elif: “Harika hadi Selim hemen gidip getirelim.” der. Selim tamam Elif diye karşılık verir. Elif ve Selim görüşmek üzere diyerek Salih Bey ile vedalaşırlar. O da görüşürüz çocuklar diyerek yanıt verir. Daha sonra Elif’in odasında görüntülediği sahne gelir. Elif odasında bulunan dolabın çekmecesinden malzeme arar. Yapıştırıcıyı bulduğunu söyler. Bu sırada Selim de diğer dolabın çekmecesinde kalemi bulduğunu söyler ve ne eksik kaldı? diye sorar. Selim’in bu sorusuna karşılık Elif: “Düğme ve çorap onları da annemden isteyelim.” der. Selim tamam diye yanıt verir.

Daha sonra Elif evin mutfağına geçerek anne diye seslenir. O sırada Sema Hanım’ın mutfak masasında oturup kitap okuduğu sahne görüntülenir.

Sema Hanım: “Efendim kızım.” der.

Elif: “Anne biliyor musun? Biz Selimle çim adam yapıyoruz dedem de bize yardım edecek.” der.

Sema Hanım: “Aaa öylemi çok sevindim bir zamanlar benim de bir çim adamım vardı.” der.

Selim: “Evet Sema teyze Salih amca bahsetmişti. Kocaman bir çim adam yapmışsınız.” der.

Elif: “Anne çim adamı yapabilmemiz için çorap ve düğmeye ihtiyacımız var bize yardım eder misin?” der.

Sema Hanım: “Tamam kızım içeriden getireyim.” der. Elif ve Selim çok sevindiklerini dile getirirler.

Daha sonra manavın olduğu sokak sahnelenir. Salih Bey, Elif ile Selim’i görünce malzemeleri getirdiniz mi? diye sorar. Selim getirdik Salih amca diye cevaplar. Daha sonra manavın önünde masanın üzerinde talaşlar ve tohumlar sahnelenir. Salih Bey

çim adamın nasıl yapılacağını tarif eder. Bu anlatımdan sonra Selim ve Elif hiç zaman kaybetmeden masanın başına geçerek, çim adamlarını yapmaya başlarlar. Salih Bey manavdan çıkarak nasıl gidiyor çocuklar yapabiliyor musunuz? diye sorar. Elif bitirdik bile diye cevap verir.

Salih Bey: “Ooo ne çabuk bitirdiniz pek beceriklisiniz maşallah.” der.

Selim: “Şimdi ne olacak Salih amca ne zaman çıkacak çimler?” diye sorar.

Salih Bey: “Şimdi güneş alan bir yere koyalım bunları sizde her gün gelip sulayın bir hafta içinde çimler çıkmaya başlar.” der.

Elif: “Bir hafta mı?” diye sorar.

Selim: “Çokmuş.” der.

Salih Bey: “Bir hafta ne ki hemen gelip geçer hem güzel şeyler için sabretmek onları daha değerli yapar bunu unutmayın.” der. Elif tamam dedeciğim diyerek yanıtlar. Daha sonra Elif’in mahalle manavının önünde kasanın üzerinde duran çim adamları suladığı mekân sahnelenir. Tam o sırada Salih Bey manavdan çıkarak Elifciğim ne yapıyorsun?” der.

Elif: “Az önce çim adamımı suladım da dedeciğim çimleri çıkacak mı? diye izliyorum.” der.

Salih Bey: “Sulayınca bir anda çıkmaz ki çimler üstelik daha iki gün oldu sabretmen gerek.” der.

Elif: “Sadece iki gün mü? günler çok yavaş geçiyor sabretmek çok zormuş.” der.

Daha sonra Elif ve Selim’in mahallenin sokağında yürüyerek manavın önüne geldikleri sahne görüntülenir. Çim adamların çimlerinin çıkmış olduğunu gördüklerinde Elif ve Selim çok sevinirler.

Elif: “Dedem haklıymış Selim iyi ki sabredip beklemişiz çok güzel olmuşlar.” der.

Selim: “Evet saçları da çok güzel görünüyor.” der ve gülüşürler. Daha sonra Selim çim adamım nereye kayboldu? diye sorar. Çünkü yerinde görünmüyordur. Mahallenin kedisi limon Selim’in çim adamını yere düşürmüştür. Limon çim adamı incelemeye başlar. Elif limonun bu hareketleri karşısında yeni bir dostluk başlıyor.” der ve sahne sonlanır.

‘Peynir’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm ana karakter olan Eliflerin mutfaklarında başlar. Elif’in babası Ahmet Bey buzdolabını açıp yumurta ve diğer kahvaltılık malzemelerden alır ve kahvaltı masasını hazırlar. Elif ve Sema Hanım masada yerlerini alırlar ve kahvaltı yapmaya başlarlar. Ahmet Bey’e bu güzel masa için teşekkür ederler. Daha sonra Ahmet Bey ben geç kalıyorum diyerek masadan ayrılır. Elif ve annesi kolay gelsin diyerek onu uğurlarlar. O sırada kapı çalar Ahmet Bey kapıyı açar. Elif’in arkadaşı olan Selim karakteri mutfakta belirerek ben geldim der. Elif ve Sema Hanım hoş geldin diyerek karşılık verirler.

Selim: “Sema teyze Elif’in kahvaltısı bitince dışarı çıkabilir miyiz? der ve izin ister.

Sema Hanım: “Tabi ki ama karşıdan karşıya geçerken dikkatli olun.” der.

Elif: “Dişlerimi fırçalayıp geliyorum Selim bekle beni.” der. Daha sonra Elif ve Selim mahalle manavının önündeki sokakta belirirler. Orada manavda bulunan hayallerinde konuşan meyve ve sebzelerle bilmece oynarlar. Konuşan meyvelerden biri sütünü hayvanlar çok sever ondan yoğurt ve peynir yapılır bilin bakalım bu nedir? diye sorar.

Selim: “Ben buldum inek.” der.

Elif: “Peynirin süttten yapıldığını bilmiyordum.” der.

Selim: “Ben biliyorum istersen yapıldığı yere gidelim.” der. Düşlerinde peynir çeşitlerinin olduğu bir yere giderler ve oradaki satıcı peynirin nasıl yapıldığını anlatır. Peynir çeşitlerini anlatarak, diş ve kemik sağlığına faydalı olduğunu söyler.

Elif: “Merak ettiklerimizi öğrendiğimize göre geri dönebiliriz.” der ve düş biter. İki arkadaş birlikte Eliflere giderek Sema Hanım’a çok acıktıklarını söylerler.

Sema Hanım: “Acıkırsınız diye ekmek arası peynir yapmıştım bende hem içinde marul ve domateste var.” der.

Elif: “Harikasın anne.” der.

Selim: “Elinize sağlık Sema teyze.” der ve mutfak masasına oturup hazırlanan yiyeceği yemeğe başlarlar ve bölüm sonlanır.

‘Komposto’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm Elif’in odasında yatağında uyku halindeki görüntüsü ile başlar. Daha sonra uyanarak evlerinin mutfağına geçer ve günaydın anneciğim der. Sema Hanım ise günaydın yavrucuğum diyerek cevap verir.

Elif: “Mis gibi kek kokusu ile uyandım.” der.

Sema Hanım: “Münevver teyzeyi çağıracağım bugün, kahvaltını yaptıktan sonra gidip davet edersin.” der.

Elif; anneciğim sen her şeyi hazırlamışsın ben ne yapacağım diye sorunca Sema Hanım sende meyve suyunu yaparsın diye karşılık verir.

Daha sonra Elif mahalle sokağında görüntülenir. Arkadaşı Selim’i görür ve ne yapıyorsun burada? diye sorar.

Selim: “Merhaba Elif misket oynuyorum.” der.

Elif: “Şunlara bak ne kadar da güzeller ışıl ışıl renk renk sence içlerinden en güzelleri hangisi?” diye sorar.

Selim: “Hepsini ayırt etmeden sevdiğini, bütün renklerin çok güzel olduğunu söyler ve peki sen nereye gidiyordun?” diye sorar.

Elif: “Öğleden sonra Münevver teyze bize gelecek annem çok güzel bir kek yaptı bende meyve almak için manava gidiyordum. Öğleden sonra sende gelir misin?” der.

Selim: “Kek mi? Meyve suyu mu? Tabi ki de gelirim beni de çağırдыңın için teşekkür ederim Elif.” der. Elif rica ederim Selim diyerek karşılık verir.

Daha sonra Elif manavın önünde görüntülenir. Manavda hayalinde konuşan meyvelerle sohbet eder ve meyvelerin faydalarından bahseder. Meyve suyu için seçtiğı meyveleri alarak eve getirir. Ama bunlarla nasıl meyve suyu yapacağını bilmiyorum der. Sema Hanım ise bunlarla çok güzel bir meyve kompostosu yapabiliriz der.

Elif: “Nasıl yapılacağını anlatır mısın anneciğim.” der.

Sema Hanım: “Ben önce meyveleri doğrayacağım sonra sen meyveleri ocağın üzerindeki tencereye boşaltacaksın ardından içindeki suyla birlikte kaynamasını bekleyeceğiz.” der. Söylediklerini sırayla uyguladılar.

Daha sonra Münevver Hanım, Selim ve Elif hep birlikte mutfak masasında kek yiyerek komposto içerdiler. Sema Hanım ise ayakta durup hizmet eder. Selim ve Münevver Hanım keki ve kompostoyu çok beğendiklerini söyleyerek teşekkür ederler ve bölüm sonlanır.

‘Reçel’ Bölümünün Öyküsü

46.Bölümün başlangıcında Sema karakteri mutfakta ocakta bulunan tencerenin içerisindeki malzemeleri karıştırmaktadır. Daha sonra Elif mutfığa gelerek ne güzel kokuyor ne yapıyorsun? Anneciğim der.

Sema Hanım: “Portakal reçeli yapıyorum kızım.” der.

Elif: “Portakalın reçeli olduğunu bilmiyordum.” diye karşılık verir.

Sema Hanım: “Hem de çok güzel olur. Eskiden anneannen yapardı. Bakalım benim yaptığım nasıl olacak.” der.

Elif: “Bence çok güzel olacak. Anne çok merak ettim, reçel nasıl yapılıyor?” der.

Sema Hanım: “Genellikle meyvelerin şekerle kaynatılması ile yapılır.” Der. Mutfakta tencerede reçel kaynatmaya devam eder.

Elif: “Anne reçel hazırsa biraz ekmeğin üzerine sürebilir misin?” der.

Sema Hanım: “Daha olmadı kızım biraz beklemen gerekecek.” der.

Elif: “Anladım, ne zaman olur?” diye sorar.

Sema Hanım: “Bir, iki saat pişmesi lazım kızım hazır olunca ekmeğin üzerine sürerim yersin.” der.

Elif: “Anne reçel pişene kadar manava gidebilir miyim?” der.

Sema Hanım: “Gidebilirsin kızım yalnız eldivenlerinle bereni almayı unutma dışarıda kar havası var.” der.

Daha sonra Selim mahalle manavının önünde belirir. Bir süre sonra Elif’te manavın önünde görüntülenir. İki arkadaş kısa bir konuşmadan sonra kar yağarsa neler yapabileceklerini hayal ederler ve düşlerinde kar yağan bir yerde görüntülenirler. Selim ve Elif burada kardan adam yaparlar. Kızak ile karda kayarlar.

Daha sonra manavın önünde görüntülenirler. Selim keşke tatlı bir şeyler olsaydı da yeseydik der.

Elif: “Aaa neredeyse unutuyordum Selim evden çıkarken annem portakal reçeli yapıyordu.” der.

Selim: “Gerçekten mi? Çok severim.” diye yanıt verir.

Daha sonra Selim ve Elif; Sema Hanım’ın mutfağında belirirler.

Elif: “Anne oyun oynarken Selim’in karnı açtı bende portakallı reçel yaptığını söyledim.” der.

Selim: “Evet Sema teyze Elif söyleyince dayanamadım geldim. Portakallı reçeli çok severim.” der.

Sema Hanım; iyi yapmışsın Selimciğim ama önce gidip ellerinizi yıkayın bende reçelli ekmeğinizi hazırlayayım der. Elif ve Selim hazırlanan portakal reçelini çok beğenip Sema Hanım’a teşekkür ederler. Sema Hanım afiyet olsun çocuklar der. Mutfak tezgahına doğru yönelerek Selimciğim size de bir kavanoz hazırladım giderken unutma diyerek pencereye doğru bakar karın başladığını haber verir. Elif ve Selim hemen balkona çıkıp kar yağışını izlemeye başlarlar peşlerinden Sema Hanımda balkona çıkar ve bölüm sonlanır.

‘Salça’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm Elif’in mutfak dolabına eşyaları yerleştirirken annesine yardım ettiği sahne ile başlar. Elif sana yardım etmeyi çok seviyorum anneciğim der. Sema Hanım yardım sever kızım benim bende seni çok seviyorum der. Bu sırada Ahmet Bey mutfak kapısında belirir ve Allah muhabbetinizi bozmasın der.

Sema Hanım: “Hoş geldin canım, ne o bir şey mi saklıyorsun?” der.

Ahmet Bey: “Arkasına sakladığı mutfak robotunu ortaya çıkararak sürpriz geçen gün mutfak robotu istemiştin bende aldım.” der.

Elif: “Baba ne güzel bir sürpriz bu.” der.

Sema Hanım; Ahmet Bey’e dönerek teşekkür ederim canım böyle bir mutfak robotuna gerçekten ihtiyacım vardı der. Ahmet Bey ise; güle güle kullan canım diyerek karşılık verir.

Elif: “Anne bu mutfak robotu nasıl çalışıyor peki?” der.

Sema Hanım: “Doğramak istediğimiz meyve ve sebzeyi içine koyup güç düğmesine basacağız. ”der.

Daha sonra Elif’in mahalle manavının önünde belirttiği sahne ekrana geliyor. Düşlerinde konuşan meyvelerle sohbete başlıyor. Mutfak robotu aldıklarından bahsediyor. Daha sonra Elif’in anne ve babasıyla mutfakta akşam yemeği yediği sahne görüntüleniyor. Ahmet Bey yemek çok güzel olmuş hanım ellerine sağlık der.

Elif: “Evet anneciğim çok farklı çok daha lezzetli olmuş.” der.

Ahmet Bey: “Bunu neye borçluyuz bakalım?” der.

Sema Hanım: “Afıyet olsun çünkü bugün farklı bir salça kullandım. Münevver Hanım evinde yaptığı biber salçasından getirdi, tadını bende çok beğendim. Artık mutfak robotumuz olduğuna göre bizde kendi salçamızı yapabiliriz.” der.

Elif: “Bu çok güzel bir haber nasıl salça yapıldığını çok merak ediyorum.” der.

Sema Hanım: “Yarın yapabiliriz öyleyse.” der.

Elif: “Yaşasın salça yapıcaz.” der.

Ahmet Bey: “Benim hamarat kızım büyümüşte salça yapacakmış.” der.

Daha sonra Münevver Hanımın, Sema Hanımın ve Elif’in mutfakta salça yapmak için toplandıkları sahne görüntülenir. Münevver Hanım; salçanın yapılmasını anlatmaya başlar. Önce biberleri bir güzel yıkıyoruz sonra biberleri kesiyoruz içindeki çekirdekleri temizleyip biraz kaynatıyoruz ardından mutfak robotuna koyup iyice ufalıyoruz sonra içine tuz atıyoruz ve bir tepsinin içine koyup güneşte bekletiyoruz. Anlattığı her anın yapılışı ekranda gösterilir. En son Elif tepside hazırlanan malzemeye bakarak aaa ne güzel oldu şimdi ne yapacağız? der.

Sema Hanım: “Balkona koyacaz suyunu çekene kadar güneşin altında bekleyecek hazır olduğunda da kavanozlara koyucuz.” der. Elif tepsideki salçaya bakarak ne kadar güzel rengi var kıpkırmızı der.

Daha sonra mutfakta Ahmet Bey ve Elif’in kahvaltı yaptığı masa görüntülenir. Kahvaltı masasının üzerinde cam kavanozlarda salçalar vardır. Sema Hanım; Elif ve Ahmet Bey için salçalı ekmek hazırlar.

Elif: “Salçalı ekmek çok lezzetli olmuş.” der.

Ahmet Bey: “Ellerine sağlık.” der

Sema Hanım; Elif’e kahvaltı sonrası bir kavanoz salçayı Münevver Hanım’a bir kavanozu da dedene götürürsün der. Elif ilk önce Münevver Hanım’ın kapısını çalar. Kapıya çıkan Münevver Hanım çok güzel görünüyor der. Biber salçasının faydalarından bahseder. C vitamini açısından zengin olduğunu söyler. Elif şaşırarak çok da faydalıymış der. Diğer kavanoz salçayı da dedesine götürmek için manava gelir. Hayalindeki meyvelerle konuşur ve bölüm sonlanır.

3.1.1.2. ‘Aslan’ Çizgi Filmi

‘Aslan’ adlı çizgi film 3-6 yaş çocuklara yönelik olup TRT Çocuk kanalında yayınlanmaktadır. Aslan’ın ailesiyle, okulda ve sokakta arkadaşlarıyla nasıl zaman geçirdiğini aktaran bir çizgi filmidir. Bu süreçte Aslan problemlere karşı çözümler arar ve çevresinden fikir edinir. Çizgi filmde Türk aile yapısı yansıtılmaktadır. Aslan ilkokula giden bir çocuktur genellikle ailesi ile yaşadıkları apartmanın bahçesinde arkadaşlarıyla oyunlar oynar. Aslan’ın dayısı bir bilim insanıdır. Bu nedenle Aslan bilime meraklıdır ve yeni bir şeyler icat etmeye çalışır. Aklına takılan bir soru olduğunda dedesinden yardım alır. Aslan bazı bölümlerde de arkadaşları olan Zeynep, Mehmet ve Eren’le mantık yürüterek sorunları çözmeye çalışır. Yaptığı mantık yürütmelerde genellikle, o gün dedesinin, annesinin ya da bir başkasının ona söylediği sözler aklına gelir ve bu sayede bir çözüme ulaşır. “Aslan” adlı çizgi filmin her bir bölümünde bilimden sanata birçok farklı konu ele alınır. Çizgi film, çocukları yaratıcı olmaya ve keşfetmeye teşvik eder. Hayatta karşılaşılan problemleri çözmeye yönlendirir. “Aslan” çizgi filmine ait videolara TRT Çocuk kanalının web sayfasından ulaşılabileceği gibi, Youtube üzerinden de ulaşılabilir. Çizgi filmde temel olarak yedi karakter bulunur. Bunlar; Aslan, Zeynep, Mehmet, Eren, Aslan’ın dedesi Hasan, Aslan’ın babası Ozan, Aslan’ın annesi Candandır. Bunların dışında çizgi filmin bazı bölümlerinde Aslan’ın dayısı rolündeki Ömer karakterine, farklı öğretmen karakterlerine, Mehmet’in babası rolündeki Selim karakterine ve Pati adındaki köpek karaktere yer verilir.

‘Aslan’ Çizgi Filmi Künye Bilgileri

Tür: Dram

Süre: 11 – 13 dk.

Yayın Kanalı: TRT Çocuk

Hedef Kitle: 3-6 Yaş Grubu

Başlangıç Yayın Tarihi: 2016

Yayın Durumu: Yayına devam ediyor.

Yapım: Türk Yapımı

Yapımcı Firma: Outline Ajans

Yapım Yeri: Ankara.

Yapımcı: H. Sinan Güngör.

Yönetmen: H. Sinan Güngör.

Görüntü Yönetmeni: Hakan Bol.

Genel Koordinatör: Murat Kaya

Karakter Canlandırma Süpervizör: Hakan Bol.

Animasyon: Yunus Emre Çakır, Emre Güler, Taha Acar, İbrahim Turalı, İsa Altıkat, Metin Altun.

Karakter Modelleme: Mahmoud Atashibonad.

Prop ve Mekân Modelleme: Sedanur Erkuvan, Asuman Ertaş.

Kompozit: Halil Öztürk.

Render: Ahmet Çağlar Alkaç, İ. Can Gemalmaz.

Senaryo: Emre Güler, Ahmet Burak Turan.

Karakter Tasarım: Anıl Tortop.

Seslendirme Yönetmeni: Neşe Yıldız Özdemir.

Final Mix-Mastering- Müzik: Mehmet Eti.

Seslendirme: Aslan: Kayra Özdemir, Candan: Berna Konur, Mehmet: Elifcan Küçük, Hasan Dede: Nusret Çetinel, Ozan: İsmet Numanoglu, Zeynep: Elif Gizem Aykul, Pati: Tayga Özdemir.

‘Aslan’ Çizgi Filminde İncelenen Bölümlerin Öyküleri

‘Açılmayan Kavanoz’ Bölümünün Öyküsü

59.Bölüm ilkokula giden Aslan ve arkadaşlarının sınıfta sohbetleri ile başlar. Daha sonra öğretmen sınıfa gelir. Haydi yerlerinize oturun derse başlayalım, bugün gösteri yaparak anlatacağım der. Elinde tutmuş olduğu metal küre ve metalin içerisinden geçebileceği bir delik bulunan düzenekte küreyi aşağıdan ısıtmaya başlar. Bunun sonuncunda kürenin delikten geçemez hale geldiğini öğrencilere göstererek çocuklar yarın bunun nasıl olduğunu düşünüp açıklamanızı istiyorum der.

Daha sonra Aslan, Mehmet ve Zeynep okuldan çıkıp, eve doğru ilerlerken yolda derste işlenen konuyla ilgili birbirlerine sorular yöneltirler. Sonra Aslan’ın anne ve babasının mutfaktaki etkinlikleri görüntülenir. Aslan arkadaşlarıyla birlikte mutfağa girer. Ozan Bey: “Geldiniz demek aslan oğlum benim tam da zamanında yetiştiniz akşama misafirlerimiz gelecek hazırlık yapıyorum.” der. Aslan ve arkadaşları merak etmeyin biz yardım ederiz derler. Candan Hanım çok memnun olur ve konserve kavanozlarını açmaları için çocuklara verir. Onlarda kavanozların olduğu kasayı alarak dışarı çıkarlar. Daha sonra sahnede Hasan dede görüntülenir. Aslan: “Merhaba dede iş yok mu?” diye sorar. Hasan dede: “Olmaz mı ama elektrikler kesik belediye telleri yeniliyormuş.” der. Zeynep bu soğukta neden telleri onarıyorlar diye sorgular.

Hasan dede soğuk hava bunun için daha ideal tellerin gergin olduğu zamanlar der. Hasan dede çocuklara kavanozları açmak konusunda yardım etmeye çalışır fakat açamaz. Aslan ve arkadaşları kavanozları nasıl açabileceklerini düşünüp çeşitli yollar denerler. Güç uygulayarak açmayı başaramazlar. Zeynep'in aklına bir fikir gelir. Derste işlenen metal kürenin ısınınca genişlediğini hatırlar. Bir tencereyi sıcak su ile doldurup kavanozları ters çevirip sıcak suya daldırınca kapağın kolayca açıldığını görür. Böylelikle okulda işlenen konu da pekişir. Candan Hanım çocuklara teşekkür eder ve bölüm sonlanır.

‘Hava Çok Sıcak’ Bölümünün Öyküsü

Bölümün başında Zeynep ve Mehmet bahçede bankta otururken görüntülenirler. Aslanda onların yanındadır. Havanın çok sıcak olduğundan şikayetçilerdir. Ellerindeki gazeteyi yelpaze olarak kullanıp serinlemeye çalışırlar. Mehmet şimdi bir dondurma olacaktı ki güzelce serinleyecektik der. Aslan aaa annem evde dondurma yapmıştı ister misiniz? diye sorar. Mehmet ve Zeynep çok sevinir. Aslan dondurmaları almaya eve gider. Mutfakta görüntülenen Aslan masanın üzerinde bulunan sudan içer. Anne karakterindeki Candan çok mu susadın? Aslan diye sorar. Aslan: “Evet anne hava çok sıcak.” diye cevap verir. Candan: “Söyle bakalım dondurmaların nasıl olsun?” der. Aslan sütlü ve çikolatalı diye cevap verir. Anne Candan Hanım dondurmaları hazırlar ancak Aslan dondurmaları bahçeye götürene kadar dondurmalar erir. Hatta Zeynep bunlar çorba gibi olmuş der. Aslan tekrar eve gelir. Candan: “Ne oldu Aslan?” diye sorar. Aslan dondurmalar eridi yiyemedik der ve mutfak dolabından bir sepet alarak dondurmaları balkondan iple bahçeye sarkıtır. Mehmet dondurmaları fark eder sepete doğru gelir ancak dondurmalar yine erimiştir.

Daha sonra Hasan dedenin tamirci dükkânı görüntülenir. Aslan dükkânın kapısından içeriye girerek kolay gelsin dedeciğim der. Hasan dede teşekkür ederim aslan torunum diye karşılık verir. Aslan: “Dede beni ve arkadaşlarımı güneşten ne koruyabilir?” diye sorar. Hasan dede: “Şemsiye” der. Aslan ile dedesi kısa bir sohbetten sonra başlık şeklinde şemsiye yapabileceklerini düşünürler. Aslan istediği

şapkanın resmini çizip dedesine verir. Dedesi küçük çizimler ekleyerek şapkayı yapar. Sonra Aslan şemsiye şapkasını Zeynep'e takar. Mehmet'te aynı şapkadan ister. Şemsiye şapka sayesinde Aslan dondurmaları erimeden getirmeyi başarmıştır. Mehmet, Aslan ve Zeynep bahçede keyifle dondurmalarını yerken bölüm sonlanır.

‘Kaldıraç’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm Eren ve Mehmet'in bahçede tahterevalliye bindiği görüntü ile başlar. Zeynep de yanlarındadır üç arkadaş sohbet ederler. Daha sonra Aslan sahneye dahil olur. Aslan her yerde sizi arıyorum hani yardıma gelecektiniz babam minyatür potayı kurmaya başladı acele edin der. Tüm arkadaşları yardıma koşar. Bahçede çukur kazan Ozan Bey sonunda yardım ekibi de geldi der. Çocuklar yardım etmeye başlarlar o sırada anne Candan Hanım balkondan bahçeye Ozan diye seslenir ve seni hastaneden çağırıyorlar der. Bahçedeki işi Aslan ve arkadaşlarına bırakan baba karakteri işine gider. Çocuklar birçok denemeden sonra çukurdaki büyük taşı çıkaramayınca Hasan dedenin dükkanına yardım istemeye giderler. Hasan dede Aslan ve arkadaşlarını dinledikten sonra bir çeşit kaldıraç istiyorsunuz der. Aslan bunu yapmamıza yardım eder misin? dedeciğim diye sorar. Hasan dede ederim tabi el aletlerimi alayım hemen başlayalım diye cevap verir. Aslan ve arkadaşları yaşasın diyerek sevinirler. Daha sonra hep beraber bahçeye geçerler, Hasan dede kaldıraç yapar ve büyük taşı çıkarmayı başarırlar.

Daha sonra sahneye Mehmet dahil olur. Zeynep: “Mehmet neredesin sen?” diye sorar. Mehmet sorma Zeynep top sönmüştü bütün mahalleyi dolaştım ve sonunda şişirebilecek bir yer buldum der. Arkadaşları tüm macerayı kaçırdın sen yokken neler yaptık neler derler. Potada yapıldığına göre maça başlıyor muyuz? diyerek oynamaya başlarlar ve bölüm sonlanır.

‘Yemek Asansörü’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm Eren ve Zeynep'in salıncakta sallandığı görüntü ile başlar. Daha sonra Aslan ve Mehmet'in tahterevalliye bindiği sahne ekrana gelir. Aslan anne ve babasının eşyalarla dolu olan market arabasıyla apartmana doğru geldiklerini görür.

Ne oldu fırtına falan mı geliyormuş? Bir yıl yetecek kadar malzeme almışsınız der. Ozan Bey: “Mahalle toplantısı bu ay bizim evde yapılacak bize yardım etmen lazım aslanım.” der. Aslan: “Tamamdır babacığım ne gerekiyorsa yaparım.” der.

Daha sonra Ozan Bey’in apartmanın bahçesinde mangal başında köfte pişirdiği görüntü sahnelenir. Anne karakterindeki Candan balkondan seslenerek misafirler gelmeye başladı biraz hızlansanız mı? der. Aslan babasına pişen köfteleri eve çıkarmak için yardım eder. Ancak bir süre sonra çok yorulur ve arkadaşlarını yardıma çağırır. Zeynep, Mehmet, Eren ve Aslan hazır olan köfteleri apartman merdivenlerini kullanarak eve çıkarmaya başlarlar. Bir süre sonra hepsi çok yorulur ve köfteri yukarı çıkarmanın kolay bir yolunu ararlar. Birkaç olumuz denemeden sonra bahçeden balkona çıkan bir asansör sistemi kurarlar böylelikle sorun çözülür, mutlu bir sonla bölüm biter.

‘Yer Problemi’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm okulun spor salonunda başlar. Eren, Mehmet, Aslan ve Zeynep burada yakan top oynuyorlardır. Bir süre sonra Eren oyundan ayrılarak babamla buluşmamız lazım bugün ilk arı kovanımızı deneyeceğiz der ve orayı terk eder. Zeynep, Aslan ve Mehmet yakan top oynamaya devam ederler tam o sırada top spor salonundan dışarı fırlar. Aslan topun peşinden gider ve orada okulun bekçisi ile karşılaşır. Aslan bekçiye düşünceli görünce bir sorun mu? var diye sorar. Bekçi: “Müdüre Hanım yeni gelen öğrenciler için yeni çekmeceler yeni bölmeler ekleyebilir misiniz dedi bende düşünmeden kabul ettim ama buraya iki katı dolap eklemek imkânsız.” der. Aslan bekçiye yardım etmeye karar verir. Arkadaşları ile birlik olup birkaç farklı yol denerler fakat bu seçenekler işe yaramaz. Herkes evine gider.

Daha sonra Aslan’ın odasında uyuduğu sahne görüntülenir. Annesi Candan Hanım oğluna iyi geceler diler. Aslan uyuyamaz ve aklında dolaplara bir çare bulmaya çalışır. Sabah okula giderken arkadaşı ile karşılaşır. Eren arıları ve bal peteğini Aslan’a gösterir. Bal peteklerinin altıgen olması Aslan’ın aklına yeni bir fikir getirir. Hemen okula gidip bekçiye bulur ve dolap raflarını altıgen yaparsak sorun çözülür der. Bekçi böylelikle bütün duvarı göz göz örebiliriz der. Müdüre Hanım eşya dolaplarının

olduğu odaya gelerek bekçi amca eline sağlık bu altıgen işi nereden aklına geldi der. Bekçi aslına bakarsan bu fikri arılardan aldık der ve Aslan ile gülüşürlerken bölüm sonlanır.

‘Fırdöndü Çatal’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm Aslan, Zeynep ve Mehmet’in apartman bahçesinde yerden yüksek oynadıkları sahne ile başlar. Daha sonra sahneye elinde bir kutu tutan Ozan Bey dahil olur. Aslan babasına bu elindeki kutu ne? diye sorar. Ozan Bey mutfak raflarını değiştireceğim bu kutularda yeni raflar var der. Aslan ve arkadaşları Ozan Bey’e yardım ederek kutuları yukarı taşıyıp mutfığa getirirler. Ozan Bey hepinize teşekkür ederim çocuklar der. Mehmet önemli değil bize de spor oldu zaten diyerek karşılık verir. Bu sırada Candan Hanım çocuklar hemen masaya geçin yemek hazır der. Aslan yaşasın çubuk makarna kurt gibi açtım der. Aslan ve arkadaşları mutfak masasına geçip makarnalarını yemeğe başlarlar.

Daha sonra Aslan dedesinin ‘Renkli Pabuçlar’ isimli dükkânına gelir. Mustafa dede aslan torunum benim hoş geldin der. Mustafa dedenin elinde bir matkap vardır. Aslan dedeciğim bu ne diye sorar. Mustafa dede eskiden kurmalı matkap kullanıldığını sabah elektrikler kesik olunca yine kullanmaya başladığını söyler. Aslan dedesine çubuk makarna yemenin kolay bir yolunu bulamaz mıyız? diye sorar. Mustafa dede hayal ettiğin sürece en iyi yöntemi bulursun der. Aslan uzaktan kumandalı oyuncağı ile çubuk makarna yemeğe çalışır daha farklı birçok yol dener fakat başarılı olamaz. Birden aklına dedesinin dükkânında gördüğü çevirmeli matkabın çalışma prensibi gelir. Hemen dedesinin yanına gidip çevirmeli matkap gibi özel bir makarna çatalı yapabiliriz adı da fırdöndü çatal olsun der. Aslan bir kâğıda istediği çatalın resmini çizerek bir tasarım oluşturur. Daha sonra dedesi ile yapım aşamasına geçerler. Çatal tamamlanınca Aslan dedesine teşekkür eder.

Daha sonra evlerinin mutfığında geçen sahne görüntülenir. Candan: “İşte yoğun istek üzerine çubuk makarnalarınız hazır, bu seferde kıymalı yaptım bakalım beğenecek misiniz?” der. Ozan Bey: “Ooo çok lezzetli görünüyor ellerine sağlık Candan.” der. Aslan: “Ellerine sağlık anneciğim sana da zahmet oldu ama yeni

çatalımı denemek için sabırsızlanıyorum ne yapayım.” der. Candan sen güzel güzel yemeğini ye de ne istersen yaparım ben sana canım oğlum benim der. Aslan teşekkür eder ve yemeğini yemeye başlar. Ozan yeni çatalın hayırlı olsun oğlum çok şık görünüyor der. Aslan teşekkür ederim babacığım dedem sağ olsun bana çok yardım etti der. Hasan dede sen tasarladın ben yaptım diyerek karşılık verir. Ozan Bey: “Çok zor olmuş olmalı ama ikinizi de kutluyorum.” der. Aslan: “Bu bir şey mi babacığım daha dedemle birlikte kendinden soğutmalı kaşık yapacağız sıcak çorbalar için.” der. Bu fikre masada oturan aile üyeleri hep birlikte kahkaha atarlar ve bölüm sonlanır.

‘Uçan Kaykay’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm apartman bahçesinde Aslan ve Mehmet’in kaykay ile kaydığı, Zeynep’in ise salıncakta sallandığı sahne ile başlar. Daha sonra sahneye Eren de kaykayı ile dahil olur. Mahalleye yeni taşındıklarını söyler ve Aslan, Mehmet ve Zeynep ile tanışır. Hep birlikte sohbet etmeye başlarlar. Bu sırada Eren kaykay ile sadece düz gidebildiğini ve iyi kullanamadığını söyler. Mehmet hiç üzülme biz sana öğretiriz der. Zeynep: “Keşke kaykayla kaymanın daha güvenli bir yolu olsaymış.” der.

Daha sonra Hasan dedenin dükkânının önündeki bahçede çiçekleri suladığı sahne görüntülenir. Aslan dedesinin yanına gelir ve sohbete başlarlar ve Aslanda çiçekleri sular. Aslan: “Dede bugün yeni bir çocukla tanıştım adı Eren düşmekten korktuğu için bir türlü kaykayla kaymayı öğrenememiş bizim çalışıp dengede durmayı iyice öğrenmemiz gerekiyor.” der. Hasan dede: “Anlaşılan bu konuda büyük bir ihtiyaç var.” der. Aslan: “Evet dedeciğim keşke pratik yapmanın kolay bir yolunu bulabilseydik.” der. Hasan dede: “Hayal ettiğin sürece yeni şeyler icat edebilirsin aslan torunum hadi bakalım göster kendini.” der. Aslan hayalinde birçok yol dener. O sırada Zeynep’in bence salıncakta sallanmak hem daha eğlenceli hem daha güvenli dediğini hatırlar ve aklına yeni bir fikir gelir. Bulmuş olduğu fikirle dedesinin dükkânına gider ve dedesine çizmiş olduğu tasarımı gösterir. Tasarımı bir salıncak kaykaydır. Dedesi ile işe koyulurlar. Salıncak kaykay bittikten sonra dedesi ile oyun oynadıkları bahçeye kurarlar. Salıncak kaykayı ilk deneyen Eren olur. Zeynep hem salıncak hem kaykay ne kadar güzel der. Mehmet ise istediğimiz kadar pratik yapabiliriz hem de düşme tehlikesi olmadan der. İcat tamamlanmış ve denenmiştir.

Hasan dede, Aslan, Mehmet, Zeynep ve Eren'in oyun parkında olduğu sahne görüntülenir ve bölüm sonlanır.

‘Mahalle Haritası’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm öğretmenin sınıfta harita üzerinden çocuklara ders anlatması ile başlar. Ders sonunda öğretmen haritaların önemini anladığınıza göre sizden de yarınki derse kendi mahallenizin haritasını çıkarmanızı istiyorum der. Zil çalar ve çocuklar sınıftan çıkarlar. Daha sonra Aslan, Mehmet ve Eren'in bahçede top ile oynadıkları sahne gösterilir. Zeynep hadi arkadaşlar oyunu bırakında haritayı çıkaralım der. Zeynep'in elindeki kırmızı ip ile mahalle de dolanmaya başlayan çocuklar ipin dolaştığını ve bu fikrin mahallenin haritasını çıkarmak için işe yaramadığını görürler. Aslan ve arkadaşları farklı bir yol olarak apartmanın en üst katından bakarak çizim yapmaya çalışırlar fakat bu yol da tüm mahalleyi göstermez. Aslan dedesinden dürbün istemeye karar vererek oradan ayrılır. Aslan dükkâna gelir ve dedesini içeride göremez. Hasan dede Aslan yukarı bak diye seslenir çatıda anten ayarı yapmaktadır. Aslan ise karıncalı gösteren televizyona bakarak dedesine görüntü netleştğinde bildirir. O sırada ekranda uçan balonlar görüntülenmektedir. Hasan dede: “Anlat bakalım hangi rüzgâr attı seni buraya.” der. Aslan: “Arkadaşlarla mahallenin haritasını çıkartmak istiyorduk ama bir türlü emin olamıyoruz haritaların doğruluğuna.” der. Hasan dede sen bir yolunu bulursun aslan oğlum benim der. Aslan yine bir çizim yapar dedesi gerekli malzemeleri dükkândan kullanabileceğini söyler. Aslan uçan balon icat etmiştir ve buna kamera takarak mahallenin genel planda görüntüsüne ulaşırlar ve bölüm sonlanır.

‘Çizgi Makinesi’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm Aslan ve Zeynep'in sek sek oyunu için bahçeye çizgi çizmeye çalıştıkları sahne ile başlar. O sırada Mehmet tekerlekli oyuncağı ile oynayarak gelir ve çizgileri düzgün çizememişsiniz arkadaşlar der. Nasıl daha düzgün ve kolay çizim yapabiliriz diye düşünürlerken yağmur başlar. Koşarak apartman kapısının önündeki gölgeliğe sığınır. Tebeşir ile çizdikleri sek sek çizgileri yağmur yağınca kaybolmaya başladı

diye üzürlüler. Tam o sırada önlerinden geçen bir salyangoz görürler ve incelemeye başlarlar. Mehmet arkasında bıraktığı iz bizim çizgilerimizden daha düz olmuş der ve gülüşürler. Aslan'ın aklına yeni fikirler gelir ve koşarak dedesinin dükkânına gider. Dedesi hoş geldin der. Aslan sek sek oyunu için çizgileri düzgün ve hızlı çizmenin bir yolunu aradıklarını söyler. Hasan dede sen bulursun bende elimden geldiği kadar yardım ederim der. Aslan hayalinde birçok yol dener. En son en doğru yolu bulup tasarım çizimini hazırlayarak dedesine götürür. Oyuncakla mı çizeceksin? çizgileri der. Evet dede şuraya yerleştireceğim tebeşirle kolayca yere düz çizgi çekebilecem der. Hasan dede hay aklınla bin yaşa getir de şu oyuncakçı hemen işe başlayalım der. Dedesi ile fikir alışverişi yaparak tebeşiri tekerlekli oyuncakçıya yerleştirirler. Aslan tasarım bitince hemen koşarak Zeynep ve Mehmet'in yanına gelir. Yere kolayca düz çizgi çekebileceğini söyler ve çizim yapmaya başlar. Çizim bitince tebeşir ile rakamları da yazar. Hemen oyuna başlayalım der. Zeynep yaşasın sek sek zamanı diyerek oynamaya başlar bölüm böylece sonlanır.

‘Sokak Konseri’ Bölümünün Öyküsü

Bölüm Zeynep, Eren ve Aslan'ın okul binasının giriş merdivenlerinde kitap okudukları sahne ile başlar. Zeynep bugün ne kadarda sakin geçiyor dedikten bir süre sonra rahatsız edici derecede müzik sesi gelmeye başlar. Daha sonra öğretmenleri gelip siz provalara ara mı verdiniz? Çocuklar Mehmet hâlâ devam ediyor anlaşılan der. Aslan, Zeynep ve Eren müzik sınıfına giderler. Mehmet kulağında kulaklıkla çalıştığı için çevreye rahatsızlık verdiğini fark etmediğini söyler. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için konser provalarına başlarlar. Aslan'ın çalgı aletinin teli kopunca koşarak dedesinin dükkânına gelir. Hasan dede Aslanın çalgı aletindeki kopuk teli görünce ooo aslanım konser sert geçti galiba der. Aslan yok dede daha başlayamadık bile biraz kaba davrandım galiba der. Hasan dede sorun değil aslan torunum benim sen merak etme ben hemen yeni teller takar getiririm der. O sırada Aslan'ın dayısı Ömer dükkânın önünde masanın üzerinde bazı çalışmalar yapıyordu. Aslan bu bardaklar nedir? Dayıcığım der. Ömer dayı: “Dedenle sevdiğimiz bir parçayı su dolu bardaklarla çalmaya karar verdik suyun seviyesine göre ses kalınlaşıyor ya da inceliyor bak.” der ve elindeki çubukla bardaklara ritim vererek gösterir. O sırada

Hasan dede telleri onarıp dükkân kapısına çıkar ve aferin aslanım hemen adapte olmuşsun dayınla olayımıza der. Aslan çok eğlenceli der.

Daha sonra hemen arkadaşlarının yanına okula gidip provalara başlar. Aslan arkadaşlarına her yerde (okulda, evde, bahçede, dayısının atölyesinde) provalara devam edersek sokak konserine yetiştirebiliriz der. Mehmet, Zeynep, Eren sadece çalgı aleti çalarken Aslan hem çalıp hem 23 Nisan Kutlu olsun şarkısını söyler.

Aslan: “23 Nisan kutlu olsun.

Sevinin küçükler, övünün büyükler,

23 Nisan kutlu olsun.

Çok büyük bayram bu bayram,

Herkese kutlu olsun.

Çok büyük bayram bu bayram,

Herkese mutlu olsun.”

Provalar sonrası yarınki konsere hazırız diye sevinirler. Ancak konser günü müzik aletlerinin okulda kaldığını ve bayram nedeni ile okulun kapalı olduğunu fark ederler. Aslan ve arkadaşları bir süre düşündükten sonra Hasan dedenin dükkânına giderek doğal malzemelerden çeşitli enstrümanlar yaparlar. Artık konsere hazırlardır. Sahneye çıktıklarında Aslan seyircilere geciktiğimiz için kusura bakmayın küçük bir tersliğinde etkisiyle enstrümanlarımızı değiştirmek zorunda kaldık ama madem bu bir sokak konseri çalgılarımızda sokağa ait olmalı diye düşündük der ve ekipçe çalmaya başlarlar. Aslan hem çalar hem söyler ve seyircilerin alkış sesleri ile bölüm sonlanır.

3.1.2. Kültür Ve Toplumsallaşmaya Yönelik Bulgular

Bu başlık altında çizgi filmlerde kültür ve toplumsallaşmaya yönelik göstergebilim bulguları incelenmiştir. Çalışma kapsamında “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” isimli çizgi filmlerden onar bölüm seçilerek toplamda yirmi bölüm analiz edilmiştir. Kültür ve toplumsallaşmaya yönelik ele alınan bölümler tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Kültür ve Toplumsallaşmaya Yönelik Analiz Edilecek  izgi Film  rnekleri

Elif'in Düşleri	Aslan
Bayram Bölümü	Açılmayan Kavanoz Bölümü
Uçak Bölümü	Yemek Asansörü Bölümü
Temiz Dünya Bölümü	Uçan Kaykay Bölümü
Komposto Bölümü	Sokak Konseri Bölümü
Salça Bölümü	Kaldıraç Bölümü
Dondurma Bölümü	

3.1.2.1.Mahalle Kültürüne Ait Göstergeler

Bu bölümde elde edilen bulgular mahalle kültürüne ait göstergeler üzerinden yorumlanmıştır. “Mahalle, sadece sokaklardan, evlerden ve binalardan oluşan bir fiziksel mek ndan ibaret değildir. Mahallenin temelini insan oluşturur ve bu temelini üzerine kültür ve toplumsal ilişkiler inşa edilir” (Alver, 2012, aktaran Ayata Doğan, 2025: s.44). Mahalle kültüründe toplumsallaşma önemli bir yer tutar. Birey kültürü önce aileden daha sonra yaşadığı çevreden, mahalleden, komşulardan öğrenir. Alver’e göre, “mahalle, sadece bir mekân biçimi olmanın ötesine uzanan, belli bir hayat tarzını ve yaşam biçimini de içerisinde barındıran bir unsurdur” (Ayata Doğan, 2025: s.43).

“Komşuluk ilişkileri geleneksel Türk mahallesinin ve kentinin önemli ritüellerinden, ortak davranış kalıplarından biridir” (Gündüz& Yıldıız, 2008: s.129). Komşuluk aynı zamanda mahalle kültürünü de doğurmaktadır. Düğünler, törenler, dinî millî bayramlar sırasında komşuluk önemli bir yer tutar (Gündüz& Yıldıız, 2008: s.127). Mahalle kültüründe sosyalleşmenin önemli bir yeri vardır.

“Sosyalleşmenin birçok işlevi vardır; bu işlevlerin en başında bireyin toplumuna uygun bir  ye haline gelmesi vardır. Sosyalleşme (socialization), bireyin belli bir toplumun ve dolayısıyla kültürün mensubu haline gelmeyi ve gerçekten sosyal ve kültürel bir varlık olmayı öğrenip gereklerini büyük oranda yerine getirmeyi öğrendiği sürecin ismidir” (Edgar & Sedgwick, 2007, aktaran Vatandaş,2020: s.815).

Şekil 1’de görüldüğü üzere “Elif’in Düşleri” adlı çizgi filmde erkek karakterler bayram sabahı mahalle manavının önünde karşılaşır, bayramlaşırlar. Yananlam olarak geleneksel mahalle kültüründe komşular birbirlerini yakından tanır, yakın arkadaşlık ve dostluk ilişkileri kurmaları göstergesi yer alır. Aynı zamanda mahalle yananlam ifadesi ile bir sosyalleşme ortamıdır.

Şekil 1. Bayram adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-39>)

Çocuklar geleneksel mahalle kültüründe sokaklarda korkusuzca oyunlar oynayabilmektedirler. Şekil 2’de incelenen çizgi filmde ana karakter olan Elif mahallede saklambaç oyunu için ebe olmuştur. Mahalle geleneksel toplumlarda hem kız hem erkek çocuk için güvenli bir ortamdır. Çocuk mahalle kültüründe ailesi dışında komşu çocuklarıyla da yakın arkadaşlık kurmaya başlar.

Mahalle kültüründe sokak, sosyal yaşamın önemli bir parçasıdır. Mahallede yer alan sokaklar yalnızca bireylerin evlerine çıkan yollar olmayıp aynı zamanda mahalle halkının bir araya geldiği, komşuluk ilişkilerinin kurulduğu, oyunların oynandığı ve toplumsal bağların güçlendiği sosyalleşme mekânlarıdır. Aynı zamanda sokak, çocukların özgürce oyun oynadığı, yetişkinlerin sohbet ettiği ve toplumsal etkinliklerin düzenlendiği bir alandır. Mahalle aralarındaki sokaklar yan anlam olarak

evin dışında yer alan mekânlar olmasına rağmen mahalle sakinleri için ev gibi güvenli bir ortamlardır.

Şekil 2. Uçak adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-33>)

Komşuluk ilişkileri geleneksel mahallede çok değerlidir. Mahalle sakinleri birbirlerini yakından tanır, ortak paydada buluşur ve yardımlaşır (Ayata Doğan, 2025: s.47). Şekil 3’te hem kız hem erkek çocuk mahalle manavının önünde çöpleri toplayarak mahallelerini temiz tutmaya çalışır ve bu süreçte birbirlerinden fikir alarak yardımlaşır. Toplumsallaşma sürecinde ortak kültür ve yardımlaşma önemli bir yer tutar. Aynı zamanda göstergesel olarak geleneksel mahalle hayatında toplumsallaşma sonucunda insanlar daha yakın ilişkiler kurdukları için komşuluğun ön planda olması yan anlamı yer alır.

Şekil 3. Temiz Dünya adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-37>)

Mahalle kültürü, mahalle hayatında meydana gelen günlük olayların yansımasıdır. Bu kültür mahallede yerleşik olarak yaşayan bireylerin örf ve adetlerine, sosyal yapılarına göre şekillenerek nesilden nesile aktarılır. Aynı zamanda mahallede yer alan parklar çocuklar için birer oyun alanıdır (Ayata Doğan, 2025: s.50-51). Yan anlam olarak Şekil 4'te ve Şekil 5'te hem kız hem erkek çocuklar geleneksel Türk toplumunda mahalle içerisinde yer alan parkta güvenle oynarlar göstergesi yer alır.

Şekil 4. Yemek Asansörü adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-116>)

Şekil 5. Uçan Kaykay adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-27>)

Komşuluk mahalle kültürünü doğurur. Millî bayramlar sırasında da komşuluk önemlidir. Şekil 6’da mahalle sakinleri olan komşular çocukların 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için verdikleri konseri dinlemeye gelmişlerdir. Mahalle kültüründe komşunun sevincine ve acısına ortak olmakta önemlidir. Şekil 6’da çocukların coşkularına ve sevinçlerine alkış tutan mahalle sakinleri görüntülenmektedir. Yananlam olarak geleneksel Türk toplumlarında dinî ve millî bayramlar toplu bir şekilde neşe ile kutlanır göstergesi yer alır.

Dini ve milli bayramlar, Türk toplumunda kuşaklar arasında köprü kuran ve ortak bir kimlik duygusu yaratan anlamlı günlerdir. Mahalle kültüründe bayramlar, toplumsal bağları güçlendiren, dayanışma ve paylaşma duygularını canlandıran önemli günlerdir. Mahalle kültürü, bayramların sadece bireysel değil, aynı zamanda toplu olarak coşku ve dayanışma içinde yaşanmasını sağlar. Tablo 3’te mahalle kültürüne ait göstergeler ele alınmıştır.

Şekil 6. Sokak Konseri adlı bölümde mahalle kültürüne yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-89>)

Tablo 3. Mahalle Kültürüne Ait Göstergeler

Mahalle Kültürüne Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Mahallede bulunan bireyler	Geleneksel Türk toplum yapısında mahalle yan anlam ifadesi olarak hem kadın hem erkek karakterler için güvenli bir sosyalleşme ortamıdır
Kadın karakter	
Erkek karakter	

3.1.2.2. Toplumsallaşmaya Ait Göstergeler

Birey sağlıklı bir yaşam için toplumsallaşmaya ihtiyaç duyar. Önce ailede daha sonra sokakta ve okulda başlayan toplumsallaşmanın en önemlilerinden birisi de komşuluktur. “Komşuluğa hemen her yaşta, her mekânda ve zamanda ihtiyaç duyulduğu gibi, toplum içinde en çok kadınların ve çocukların muhtaç olduğuna yönelik bir izlenim söz konusudur” (Gündüz& Yıldız, 2008: s.127). Geleneksel Türk kültür yapısında kadınların ve çocukların yardıma daha çok ihtiyaç duyduğu ve çevre

tarafından korunup kollanması gerektiği vurgulanmıştır. Burada kadının daha narin olduğu toplumsal yapı içerisinde korunup kollandığı yan anlamı yer alır.

Çocuklar için ilk olarak toplumsallaşma ailede başlamaktadır. Şekil 7’de ana karakter olan Elif, anne ve babası ile yemek masasında bir araya gelmiştir. Yan anlam olarak kültürümüzde birlikte yemek yemek çocuk için ailede başlayan ve genellikle toplumsallaşmanın ilk basamağı olan bir göstergedir. Türk kültüründe yemek masası, sosyal bağların güçlendiği ve toplumsal ilişkilerin pekiştiği özel bir alan olarak kabul edilir. Yemek masası, aile bireyleri ve arkadaşlar arasında samimi bir ortam yaratarak ortak değerlerin ve geleneklerin yaşatılmasına olanak tanır. Bu bağlamda yemek masası, sadece bir yemek yeme yeri değil, aynı zamanda hikâyelerin, anıların ve kültürel aktarımın paylaşıldığı bir sosyalleşme ortamı olarak görülür.

Şekil 7. Salça adlı bölümde toplumsallaşmaya yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-43>)

Komşuluk Türk kültür yapısında toplumsal hayatta önemli bir yer tutar (Gündüz& Yılmaz, 2008: s.123-124). Aynı zamanda Türk kültüründe toplumsallaşma sürecinde komşuluk güçlü değerlere sahiptir. Şekil 8’de Münevver Hanım ve Selim, Eliflerin komşusu olup mutfakta bir araya gelmişlerdir. Bu durum yan anlam olarak kültürümüzde komşuluğun toplumsallaşma sürecinde önemli bir yer tuttuğunun göstergesidir.

Şekil 8. Komposto adlı bölümde toplumsallaşmaya yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-48>)

Kültürümüzde, toplumsallaşma sürecinde komşuluk hem bireyler hem de toplum için önemlidir. Komşuluk içerisinde yer alan yardımlaşma ve dayanışma gibi değerler kültürümüzün yeni nesillere aktarılmasını sağlar. Şekil 9’da Elif ve Selim yapmış oldukları dondurmaları komşularına dağıtmaya başlarlar ve ilk durakları Münevver Hanım olur. Daha sonra tüm mahalle sakinlerine dondurma ikram ederler. Burada yan anlam olarak kültürümüzde yardımlaşma ve dayanışmanın toplumsallaşma sürecinde etkili olduğu gösterilmiştir.

Şekil 9. Dondurma adlı bölümde toplumsallaşmaya yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-44>)

Şekil 10’da görüldüğü gibi mahalle sokağında yer alan oyun parkında komşu çocuklarıyla toplumsallaşma, çocukların sosyal becerilerini geliştirerek komşuluk

ilişkilerinin güçlenmesini sağlar. Burada yan anlam olarak çocuklar toplumsallaşma sürecinde oyun parkında oynayarak paylaşmayı, sıra beklemeyi ve takım çalışmasını öğrenirler.

Şekil 10. Kaldıraç adlı bölümde toplumsallaşmaya yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-31>)

Öncelikle ailede başlayan toplumsallaşma süreç içerisinde çocuğun okula başlaması ile okullara taşınır. “Toplumsallaşmaya etki eden bir faktör olarak sunulan okulun özellikle çocuğun toplumsallaşmasında önemli bir rolü bulunur” (Özkar, 2020: s.57). Burada hem kız hem erkek çocuk yakın çevresi dışında toplumsallaşmak açısından kendine farklı bir ortam bulmuştur. Böylelikle çocuk yardımlaşmayı ve yakın ilişkiler kurmayı daha derinden öğrenir. Göstergesel olarak incelendiğinde kültürümüzde çocuklar için ailede başlayan toplumsallaşma daha sonra okulda devam eder yan anlamı yer alır. Şekil 11’de okula başlayan karakterlerin sınıf ortamında derse katılmak için söz istedikleri görüntü gösterilmiştir.

Türk kültüründe okul toplumsallaşmanın önemli bir aracı olarak görülür. Çocuklar, okulda sadece bilgiyle değil, aynı zamanda toplumsal değerler ve gelenekler de tanışır. Türk kültürüne özgü; dayanışma, sevgi, saygı, ahlak anlayışı gibi unsurlar okul ortamında çocuklara aktarılır. Öğretmenler, toplumsal cinsiyet rollerinden kültürel değerlere kadar birçok konuda çocuklara örnek teşkil ederken, akran ilişkileri de bireylerin sosyal beceriler geliştirmelerine ve kendi kimliklerini

şekillendirmelerine yardımcı olur. Ayrıca okul etkinlikleri, milli bayramlar ve törenler gibi kültürel faaliyetler sayesinde çocuklar, Türk milletine aidiyet duygusu geliştirme fırsatı bulur.

Şekil 11. Açılmayan Kavanoz adlı bölümde toplumsallaşmaya yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-59>)

Tablo 4. Toplumsallaşmaya Ait Göstergeler

Toplumsallaşmaya Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Toplumsallaşma mekânlarında (ev, oyun parkı, okul) bulunan bireyler	Kültürümüzde yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma toplumsallaşma sürecinde önemli bir yer tutar
Kadın karakter	
Erkek karakter	

3.1.3.Biyolojik Kurama Yönelik Bulgular

Bu başlık altında çizgi filmlerde Biyolojik kurama ait göstergebilim bulguları incelenmiştir. Çalışma kapsamında “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” isimli çizgi filmlerden onar bölüm seçilerek toplamda yirmi bölüm analiz edilmiştir. Biyolojik kurama yönelik ele alınan bölümler tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Biyolojik Kurama Yönelik Analiz Edilecek Çizgi Film Örnekleri

Elif’in Düşleri	Aslan
Peynir Bölümü	Kaldıraç Bölümü Yer Problemi Bölümü

3.1.3.1.Annelik İçgüdüsüne Ait Göstergeler

Bölümde ele alınan çizgi filmlerde elde edilen göstergebilim bulguları incelenmiştir. Bu bulgular çizgi filmin kadın karakteri aracılığıyla biyolojik kuram üzerinden yananlam biçiminde yorumlanmıştır Kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklar çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Biyolojik kuram bazı farklılıkların kadın ve erkeğin biyolojik özelliklerine dayandığını savunur. Örneğin; annelik içgüdü ile kadının koruyucu ve kucaklayıcı olması hormonal, erkeğin kadına göre daha güçlü olması bedensel olarak kadın ve erkeğe yönelik biyolojik farklılıkları ortaya koymaktadır. Bu özellikler toplumda kadın ve erkeğin üstlendikleri rolleri belirleyerek, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda etkilidir.

Anne rolündeki Sema karakteri “Elif’in Düşleri” adlı çizgi filmin ‘Peynir’ isimli bölümü boyunca mutfakta konumlandırılmıştır. Elif ve Selim için yiyecek bir şeyler hazırlar. Sema Hanım kızının arkadaşına da kendi çocuğuna davrandığı ölçüde anaç bir tavırla yaklaşır. Şekil 12’de göstergebilimsel yöntemde yan anlam olarak Türk geleneksel aile yapısında anne rolündeki karakterin bütünleyici ve kucaklayıcı olması görsel göstergesi yer alır.

Türk kültüründe annelik; toplumun değerleri ve gelenekleriyle şekillenmiş, güçlü bir koruma, bakım ve rehberlik duygusuna dayalı olarak kendini gösterir. Geleneksel olarak anne, ailede çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayan, onların eğitimine ve sosyal gelişimine yön veren bir rol üstlenir. Türk kültüründe anneler,

çocuklarının başarılarını kendi gurur ve mutluluklarının bir parçası olarak görür ve genellikle fedakârlık, özveri ve sevgi dolu bir yaklaşım sergiler.

Şekil 12. Peynir adlı bölümde biyolojik kurama yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-45>)

Tablo 6. Annelik İçgüdüsüne Ait Göstergeler

Annelik İçgüdüsüne Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Çocuklarla ilgilenilir	Türk geleneksel aile yapısında anneler çocuklara karşı bütünleyici ve
Kadın karakter	kucaklayıcı bir tutum sergilerler

3.1.3.2.Fiziksel Güç Gerektiren İşlere Ait Göstergeler

Bölümde ele alınan çizgi filmlerde göstergebilim bulguları incelenmiştir. Bu bulgular çizgi filmin erkek karakterleri aracılığıyla biyolojik kuram üzerinden yananlam biçiminde yorumlanmıştır. Biyolojik kuram, cinsiyetler arasındaki fiziksel farklılıkları vurgular. Bu kurama göre, erkekler genellikle daha fazla kas kütlesine ve fiziksel güce sahiptir. “Aslan” adlı çizgi filmin ‘Kaldıraç’ isimli bölümünde erkek karakterler güç gerektiren işleri yaparlar. Tamir ve teknik işlerinde yine erkeklere yönelik olduğu gösterilmiştir. Erkek çocuklar için basketbol potası yapmak erkeklere

yönelik temsil ile uyumludur. Şekil 13’te göstergebilimsel yöntem ile yan anlam olarak ele alacak olursak geleneksel Türk toplumunda yetişkin erkek karakter tamir işleri yapar bulgusuna ulaşılır.

Şekil 13. Kaldıraç adlı bölümde biyolojik kurama yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-31>)

Türk kültüründe, geleneksel olarak erkeklerin fiziksel güç gerektiren işlerde çalışması yaygın bir algıdır. Bu durum, tarihsel süreçte tarım, hayvancılık ve inşaat gibi sektörlerde erkeklerin daha fazla yer almasıyla şekillenmiştir. Bu durum, erkeklerin daha güçlü olduğu yönündeki biyolojik ve toplumsal kabullerin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Biyolojik kurama göre erkeklerin fiziksel güç kapasitesi genellikle kas kütlesi ve hormon yapısından etkilenir. Erkeklerde daha yüksek testosteron seviyeleri, kas gelişimi ve fiziksel gücün artmasında önemli bir rol oynar. Bu durum, tarih boyunca fiziksel güç gerektiren görevlerin erkeklere daha sık atfedilmesine yol açmıştır.

Şekil 14’te görüldüğü gibi “Aslan” isimli çizgi filmin ‘Yer Problemi’ bölümünde Aslan karakterinin odasında duvara asılı olan aslan resmi yan anlamda erkek karakter ile bağdaştırılan gücün ve liderliğin göstergesidir. Güç yalnızca fiziksel olarak değil para, saygınlık, erkek karakterin ön planda olması gibi yan anlamları da taşır. Türk kültüründe erkeklerin yalnızca fiziksel güçleriyle değil, aynı zamanda aileleri için

sorumluluk üstlenmeleri ve kriz durumlarında soğukkanlılıkla hareket etmeleri beklenir. Bu da güç kavramının geniş bir anlam taşıdığını gösterir.

Şekil 14. Yer Problemi adlı bölümde biyolojik kurama yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-114>)

Tablo 7. Fiziksel Güç Gerektiren İşlere Ait Göstergeler

Fiziksel Güç Gerektiren İşlere Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
İş yapılır	Geleneksel Türk toplumunda yetişkin erkek fiziksel güç gerektiren işleri yapar
Erkek karakter	

3.1.4.Sosyal Öğrenme Kuramına Yönelik Bulgular

Bu bölümde çizgi filmlerde sosyal öğrenme kuramına ait göstergebilim bulguları incelenmiştir. Çalışma kapsamında “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” isimli çizgi filmlerden onar bölüm seçilerek toplamda yirmi bölüm analiz edilmiştir. Sosyal öğrenme kuramına yönelik ele alınan bölümler tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Sosyal Öğrenme Kuramına Yönelik Analiz Edilecek Çizgi Film Örnekleri

Elif'in Düşleri	Aslan
Uçak Bölümü Dondurma Bölümü Temiz Dünya Bölümü Komposto Bölümü Salça Bölümü	Uçan Kaykay Bölümü Hava Çok Sıcak Bölümü

3.1.4.1.Cinsiyet Rol-Modeline Ait Göstergeler

Toplumun kadın ve erkeğe yüklediği bazı roller vardır. ‘Komposto’ isimli bölümde Sema Hanım’ın genellikle mutfak içerisinde konumlandırılması kadın temsiliinin bir yansımasıdır. Kız çocuğu olarak nitelendirilen yaşta olan Elif annesine mutfakta komposto yaparken yardım eder. Kadın cinsiyetine ilişkin kız çocuğu üzerinden kadın rol temsillerine yer verilmiştir.

Kız çocuğunun annesine yardım etmesi toplumsal cinsiyete ilişkin yargıların küçük yaşlardan itibaren öğretildiğinin göstergesidir. Sosyal öğrenme kuramına göre cinsiyet rollerinin kazanımında, çocuklar genellikle kendi cinsiyetlerine uygun rol modellerini taklit ederler. Kız çocuklar genellikle annelerini ve kadın figürleri model alırlar. Bu süreçte, çocuklar gözlem yoluyla da öğrenirler. Mutfak gibi iç mekânda görüntülenen kadın karakteri geleneksel toplum yapısına uygun biçimde gözlenmiştir. Şekil 15’te görüldüğü gibi yan anlamda geleneksel Türk toplumunda kız çocuklarının annelerine küçük yaşlardan itibaren yardım ettiği görüntülenmiştir.

Şekil 15. Komposto adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-48>)

‘Salça’ adlı bölümün mutfakta başlayan sahnesinde mutfak dolabına tabakları yerleştiren anne karakterine kız çocuğunun yardım etmesi Şekil 16’da resmedilmiştir. Mutfak işlerine yönelik görevlerin kadın karakterine ait olması ve kız çocuklarının yardım etmesi kültürümüzde toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargıların küçük yaşlardan itibaren öğretildiğinin göstergesidir. Mutfak kadınların işlevsel olarak kullandığı bir mekân olması, kız çocuğunun annesini gözlemliyor ve yardım ediyor olması kadın temsiline ilişkin bir göstergedir.

Çocukların seçtikleri rol modeller karakterlerinin yapılanmasında büyük bir etkiye sahiptir. Sosyal öğrenme kuramına göre; çocuk toplumsal cinsiyet rollerini ebeveyninden ve çevresinde örnek alabileceği diğer bireylerden öğrenir. Erkek çocuklar, erkek gibi davranmayı babalarından, kız çocuklar ise kadın gibi davranmayı annelerinden öğrenirler. Bu rol modeller, çocukların davranışlarını ve toplumsal cinsiyet algılarını pekiştirmede önemli bir rol oynar (Senemoğlu, 2010, aktaran Saraç, 2018: s.67). Şekil 16’da yan anlamda geleneksel Türk toplumunda kadınların küçük yaşlardan itibaren kız çocuklarına ev içinde sorumluluklar verdiği bulgusuna rastlanmıştır.

Şekil 16. Salça adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-43>)

Tablo 9. Cinsiyet Rol-Modeline Ait Göstergeler

Cinsiyet Rol-Modeline Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Mutfakta annesine yardım eden kız çocuğu Kadın karakter	Geleneksel Türk toplumunda kız çocukları annelerine küçük yaşlardan itibaren yardım ederler

3.1.4.2.Yardımlaşma Kültürüne Ait Göstergeler

Yardımlaşma kültürüne ait göstergeler ele alınan çizgi filmlerde elde edilen bulgulara göre yorumlanmıştır. Bu bölümde elde edilen bulgular çizgi film karakterlerinin yardımlaşma kültürüne ait göstergeler üzerinden yananlam bağlamında ele alınmıştır. ‘Uçak’ adlı bölümde sahnenin başında Şekil 17’de görüldüğü gibi Selim karakteri Münevver Hanım’a manavdan sebze siparişlerini getirir. Bu bölümde çocukların yaşlılara yardım etmesi beklenmektedir. Türk toplum yapısında çocuklara yaşlı insanlara yardım edilmesi gerektiği güdülenmektedir.

Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar çevrelerindeki karakterleri ya da çizgi filmlerde yer alan sembolik modelleri gözlemleyerek belirli davranış kalıplarını öğrenirler. Selim'in eve malzemeleri taşıması çocukların büyüklerine yardım etmesi davranışını pekiştirir.

Şekil 17. Uçak adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-33>)

Çizgi film sahnesinde sıcağın bunalan Selim ve Elif'e Münevver Hanım dondurma kalıpları vermeyi teklif eder. Anne Sema Hanımda dondurmanın yapımı ve malzemeleri konusunda çocuklara yardımcı olur. Burada kadının çocuklara yeni bir şeyler öğretmesi gösterilmiştir. Sosyal öğrenme kuramına göre çizgi filmi izleyen çocuklar Elif ve Selim karakterini sembolik olarak model alır. Hem kız hem erkek çocuğu mutfakta dondurma yapımında aile büyüklerine yardımcı olabilir. Şekil 18'de yer alan görüntünün yan anlamında geleneksel Türk toplumunda çocuklara yeni bir şeyler öğretildiği ve sorumluluk duygusunun aşılandığı görülmektedir.

Şekil 18. Dondurma adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-44>)

‘Temiz Dünya’ isimli çizgi film sahnesinde manav olan dedesine temizlik işlerinde yardım eden kız çocuğudur. Burada kadının küçük yaşlardan itibaren temizlik işlerinde yaşlı bir insana yardım etmesi görülmektedir. Toplumsal düzende çocuklara yaşlı insanlara yardım edilmesi gerektiği güdülenmektedir. Şekil 19’da Elif karakterinin dedesine manav temizliğinde yardım ettiği görülür. ‘Temiz Dünya’ isimli bölümde çocukların yaşlılara yardım etmesi beklenmektedir. Toplumsal düzende çocukların yaşlı insanlara yardım edilmesi gerektiği güdülenmektedir.

Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar çevrelerindeki karakterleri ya da çizgi filmlerde yer alan sembolik modelleri gözlemleyerek belirli davranış kalıplarını öğrenirler. Elif’in manavda tozları alması çocukların büyüklerine yardım etmesi davranışını pekiştirir. Şekil 19’un yan anlamında geleneksel Türk toplumunda kız çocuğunun temizlik işlerinde yetişkinlere yardım etmeye güdüldiği bulgusuna rastlanmıştır. Türk kültüründe, geleneksel olarak kız çocuklarının temizlik işlerine yardım etmesi yaygındır. Bu durum, aile içindeki cinsiyet rollerinin bir yansıması olarak görülebilir ve genellikle çocuklara erken yaşlardan itibaren sorumluluk bilincini aşlamak için teşvik edilir.

Şekil 19. Temiz Dünya adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-37>)

Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar çevrelerindeki karakterleri gözlemleyerek bazı davranış kalıplarını öğrenirler. Şekil 20’de Aslan’ın dedesinin çiçeklerini sulaması çocukların büyüklere yardım etmesi davranışını pekiştirir. Ana karakter olan erkek çocuk çiçekleri sulamaktadır, kültürümüzde yetişkinlere yardım etmek güdülenir.

Geleneksel olarak, bahçe işleri ve bitki bakımı gibi görevler kadınlara atfedilmiştir. Ancak günümüzde, erkekler de bahçe işleri ve bitki bakımı gibi alanlarda aktif olarak yer almakta ve bu tür cinsiyet temelli beklentiler zamanla değişmektedir. Çiçek sulamak, yetişkin bir karakterin mesleğinden bağımsız bir eylem olarak görülürken; çocuk karakterin bir amaç için gerçekleştirdiği bir eylem olarak görülür (Özmeriç,2019: s.46). Şekil 20’de yan anlam olarak erkek çocuk karakter yetişkine yardım amacı ile çiçeği sulamaktadır, kültürümüzde yetişkinlere yardım etmenin güdülendiği bulgusuna rastlanmıştır.

Türk kültüründe yetişkinlere yardım etmek, aile ve toplumsal dayanışma anlayışının önemli bir parçasıdır. Çocuklar, küçük yaşlardan itibaren büyüklere yardım etmenin bir sorumluluk ve saygı göstergesi olduğunu öğrenirler. Bu yardım, fiziksel işler gibi pratik desteklerden, sohbet etmek veya ihtiyaçlarını anlamaya

yönelik manevi yardımlara kadar geniş bir yelpazeye yayılır. Özellikle yaşlı bireylerin alışveriş, ev işleri veya günlük ihtiyaçlarında desteklenmesi, Türk kültüründe sıkça görülür. Ayrıca özel günlerde, bayramlarda veya sosyal etkinliklerde yetişkinlere yardım etmek, kültürel bağları güçlendiren önemli bir unsurdur.

Şekil 20. Uçan Kaykay adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-27>)

‘Hava Çok Sıcak’ isimli bölümde Aslan’ın dedesine yardımında bulunması çocukların büyüklerine yardım etmesi davranışını pekiştirir. Ana karakter olan erkek çocuk dedesine yardım etmektedir, kültürümüzde yetişkinlere yardım etmek güdülenmektedir. Şekil 21’de tamir ve yapım işlerini dedesinden öğrenen erkek çocuk görüntülenmekte olup, geleneksel toplumlarda küçüklerin kendinden yaşça büyük olan kişilere yardımda bulunduğu yan anlam olarak aktarılmıştır.

Şekil 21. Hava Çok Sıcak adlı bölümde sosyal öğrenme kuramına yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-1>)

Tablo 10. Yardımlaşma Kültürüne Ait Göstergeler

Yardımlaşma Kültürüne Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Yardım edilir Kadın karakter Erkek karakter	Geleneksel Türk kültüründe kız ve erkek çocuk kendinden yaşça büyük bireylere ihtiyaç duyulan durumlarda yardım eder

3.1.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramına Yönelik Bulgular

Bu bölümde çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet şeması kuramına ait göstergebilim bulguları incelenmiştir. Çalışma kapsamında “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” isimli çizgi filmlerden onar bölüm seçilerek toplamda yirmi bölüm analiz edilmiştir. Toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik ele alınan bölümler tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramına Yönelik Analiz Edilecek Çizgi Film Örnekleri

Elif’in Düşleri	Aslan
Salata Bölümü Uçak Bölümü Dondurma Bölümü Komposto Bölümü Çim Adam Bölümü Peynir Bölümü Reçel Bölümü	Açılmayan Kavanoz Bölümü Hava Çok Sıcak Bölümü Kaldıraç Bölümü Yer Problemi Bölümü Fırdöndü Çatal Bölümü Uçan Kaykay Bölümü Mahalle Haritası Bölümü Çizgi Makinesi Bölümü Sokak Konseri Bölümü

3.1.5.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Ait Göstergeler

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin çocukluktan itibaren öğrendiği ve toplumun beklentilerine göre şekillendirdiği kavramlardır. Toplumsal cinsiyet şeması kuramı, bireylerin cinsiyet rollerini nasıl öğrendiğini ve bu rollerin toplumun beklentilerine nasıl uyum sağladığını açıklar. Toplumsal cinsiyet şeması kuramına göre, bireyler cinsiyet rollerini öğrenirken, toplumun her iki cinsiyetten de beklentilerini zihninde şemalaştırır ve bu şemalar, bireylerin davranışlarını ve kimliklerini şekillendirir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargılarının çocuklara nasıl aktarıldığı önemli bir konudur. Çizgi filmler, çocukların bu rolleri öğrenmesinde etkilidir.

“Elif’in Düşleri” adlı çizgi film de kadın ve erkeğin ev içerisindeki rolleri yansıtılarak, çocukların toplumsal hayatta cinsiyete dayalı kültürel farklılıkları görmeleri sağlanmıştır. Bu durum, çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını benimsemelerinin yanında toplumun farklı cinsiyetlerden beklediği rollerin algılanmasını da sağlar. Dondurma bölümünde yer alan Şekil 22’deki görüntüde kadının ocak başında yemekle ilgileniyor olması toplumun kadına yüklediği rollerden biridir.

Şekil 22. Dondurma adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-44>)

‘Peynir’ adlı bölümde sahnenin başında baba rolündeki Ahmet Bey mutfakta kahvaltı hazırlamaktadır. Modernleşme süreci ile toplumsal cinsiyet rollerinde bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Böylelikle erkek karakter kadın karaktere ev işlerinde yardım etmeye başlamıştır. “Türkiye’de geleneksel toplumsal cinsiyet rolünün kadına ve erkeğe yüklediği cinsiyetçi iş bölümünün modernleşme süreci ile değiştiğini görmekteyiz.” (İçigen, 2021: s.18). “Dökmen (1997) tarafından yapılan bir araştırmada erkeklerin bilişsel süreçlerinin işleyişi nasıl olursa olsun aynı düzeyde ev işi yaptıkları ve kadınlara kıyasla çok az ev işi yaptıkları belirlenmiştir.” (Dökmen, 2015: s.68).

“Elif’in Düşleri” adlı çizgi filmde baba rolündeki Ahmet karakteri mutfak işlerinde kadına yardımcı olurken “Aslan” adlı çizgi filminin ‘Açılmayan Kavanoz’ bölümünde Baba rolündeki Ozan karakteri mutfak işlerinde kadına yardımcı olmaktadır. Geleneksel Türk toplumunun kadına ve erkeğe yüklemiş olduğu farklı roller cinsiyet şemalarını oluşturmaktadır. Toplumumuzda kadının daha çok mutfakta konumlandığını ve ocak başında olduğu yansıtılırken burada farklı olarak erkek ocak başında yiyecek bir şeyler hazırlamaktadır. Geleneksel toplumun beklentisinden farklı bir toplumsal cinsiyet şeması yansıtılmıştır. Bu durum modernleşme ile toplumsal cinsiyet rollerinde meydana gelen değişikliklerin göstergesidir. Buna bağlı olarak Şekil 23’te ve Şekil 24’ün yan anlamında Türk geleneksel aile yapısının modernleşme süreci ile değiştiği erkek karakterlerinde iş bölümünde daha etkin yer alması bulgusuna rastlanmıştır.

Şekil 23. Peynir adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-45>)

Şekil 24. Açılmayan Kavanoz adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-59>)

“Türkiye’de geleneksel cinsiyet rolünün kadına ve erkeğe yüklediği cinsiyetçi iş bölümünün modernleşme süreci ile bazı değişikliklere uğradığı görülmüştür.” (İçigen, 2021: s.18). Bu süreçte erkek alışılan şekilde işe gitmek dışında kadına ev işlerinde yardımcı olmaya başlamıştır (İçigen, 2021: s.18). Geleneksel Türk toplumunda daha çok kadını ocak başında yemek yaparken görmekteyiz (Şekil 22’deki gibi). Modernleşme süreci ile incelenen çizgi filmlerden hem “Elif’in Düşleri” isimli çizgi filmde hem de “Aslan” isimli çizgi filmde her iki baba karakteri de mutfakta ocak başında yiyecek bir şeyler hazırlarken gözlemlenmiştir. Zaman içerisinde toplumsal cinsiyet şemalarında bazı değişikliklerin olabileceği bulgusuna rastlanmıştır.

Tablo 12. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Ait Göstergeler

Toplumsal Cinsiyet Rollerine Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Yemek yapılır	Yemek pişirmek hem kadın hem erkek karaktere yöneliktir, Türk toplumunda Modernleşme ile erkekler de mutfakta ocak başında yer alır
Erkek karakter	
Kadın karakter	

3.1.5.2. Meslek Kategorisine Ait Göstergeler

Geleneksel Türk toplumunun kadın ve erkeğe farklı roller sunması toplumsal cinsiyet şemalarını oluşturmaktadır. Elif'in arkadaşı olan Selim'in uçaklara merakının olması ve düşlerinde uçak kullanması Türk kültüründe erkek çocuklara pilotluk mesleğinin uygun görüldüğü vurgusu ile toplumsal cinsiyetin iş alanı temsil edilmektedir.

Toplumsal cinsiyet şeması kuramına göre toplum kadın ve erkeği farklı meslek gruplarında sınıflamaktadır. 'Salata' isimli bölümde yer alan göstergelerin, meslek ve iş seçimlerindeki toplumsal kodları desteklendiği görülmektedir. Bu bölümde Türk geleneksel aile yapısına göre erkek çocuğuna pilotluk mesleğinin aşılandığı görülmüştür. Şekil 25'te Türk kültüründe erkek çocuklara pilotluk mesleği aşılanarak için erkek temsili olarak ele alınmıştır.

Şekil 25. Salata adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik meslek kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-49>)

Elif'in arkadaşı olan Selim'in uçağa merakının olması, düşlerinde uçağa binmesi aynı zamanda Münevver Hanım'ın rahmetli eşinin de pilot olması erkek çocuğa aşılanan bir meslek grubu vurgusunu yansıtmaktadır. Toplum kadınlara ve erkeklere farklı roller yükleyerek toplumsal cinsiyet şemalarını oluşturur. Türk toplumunun

geleneksel yapısında pilotluk mesleği erkek karakterlere yönelik toplumsal cinsiyet şemasıdır. Bu da toplumsal cinsiyetin iş alanını temsil etmektedir.

“Pilotluk mesleği güç, cesaret ve dayanıklılık (ki bu sıfatların tümü erkeklikle özdeşleştirilmektedir) istediği için teknolojilerinin geliştirilmesinde de erkekler baz alınmıştır. Kitle iletişim araçlarında pilotlar ya tamamen erkek olarak kurgulanmakta ya da kadın söz konusu olduğunda bu temsil ikincil konuma atılmaktadır. Pilotluk mesleğinin erkekleştirilmiş, toplumsal cinsiyet rolü ile pilotluğun gerektirdiği mesleki rol kesişmiştir.” (Gürkan & Güngör, 2016: s.127)

Meslek ve iş seçimlerinde erkeklere yönelik toplumsal kodların etkisi görülür. Şekil 26’da görüldüğü gibi geleneksel Türk toplumunda erkek çocuklara pilotluk mesleği aşılanmakta olup, rol model olarak fotoğrafta yetişkin bir erkek pilot gösterilmektedir. Pilotluk; cesaret, teknik beceri, karar verme yeteneği ve fiziksel dayanıklılık gibi nitelikler gerektirir. Bu özellikler, toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında erkeklere atfedilen güç, liderlik ve kontrol gibi algılarla örtüşür. Türk kültüründe havacılık ve pilotluk mesleği prestijli ve saygın bir meslek olarak görülür, bu nedenle erkek çocuklar için idealler arasında yer alır.

Şekil 26. Uçak adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik meslek kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-33>)

‘Hava Çok Sıcak’ adlı bölümde Aslan ayakkabı tamircisi olan dedesinin dükkanına icatları hakkında fikir almak ve yardım istemek için gider. Aslan icat peşinde koşan bir karakterdir. İcat peşinde koşmak erkek çocukların doğasına uygun olarak gösterilmiştir. Toplumsal cinsiyet şeması kuramına göre, bazı meslekler geleneksel olarak erkeklere atfedilir. Bu meslekler genellikle fiziksel güç, teknik

beceri veya liderlik gerektiren işler olarak görülür. Örneğin, mühendislik, inşaat, askerlik ve yönetim pozisyonları gibi meslekler, toplumsal cinsiyet şemaları çerçevesinde erkek meslekleri olarak kabul edilir. Aslan'ın dedesinin mesleği ayakkabı tamirciliğidir. Şekil 27'de görüldüğü gibi ayakkabı tamircisinin erkek olması toplumsal cinsiyetin iş alanını temsil eder.

Şekil 27. Hava Çok Sıcak adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik meslek kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-1>)

‘Yer Problemi’ isimli bölümde meslek olarak arıcılık ele alınmıştır. Arıcılık, toplumsal cinsiyet şeması kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Geleneksel olarak, arıcılık gibi tarım ve hayvancılık faaliyetleri erkeklere atfedilmiştir. Bu, toplumsal cinsiyet şemalarının bir yansımasıdır. “Erkek egemen kültürde zorlu çalışma koşullarına sahip arıcılık sektörü erkek cinsiyetine daha uygun görülmüştür.” (Taksi Deveciyan, 2023: s.57).

“Halefoğlu ve E.S.E.N (2022) ’de, arıcılık sektöründe Türkiye Arı Yetiştiriciler Birliği’ne kayıtlı toplam 123,643 üyenin sadece %6,8’ini kadınların oluşturduğunu belirtilmektedir. Arılarla uğraşmanın bir erkek işi olduğuna dair kadınlar üzerinde yaratılan psikolojik damga, potansiyel olarak yararlı kadın emeğini arıcılıktan daha da uzak tutmuştur.” (Taksi Deveciyan, 2023: s.62).

Şekil 28’de yer alan görüntüde erkek egemen kültürde arıcılığın büyük oranda erkek mesleği olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Toplumumuzda arıcılık zorlu çalışma

koşulları ve güç gerektirmesi sebebiyle erkek cinsiyetine uygun bir iş olarak görülmektedir.

Şekil 28. Yer Problemi adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik meslek kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-114>)

‘Sokak Konseri’ isimli bölümde erkek temsiline ait görüntü de Hasan dede ve Ömer dayıya yer verilmiştir. Hasan dede ve Ömer dayı bardaklarda bulunan su seviyelerine göre sesin kalınlık ve inceliklerini ayarlayarak bilimsel bir aktivite ile müzik yapmaya çalışırlar. Ömer karakteri atölyesi olan ve deneyler yapan biridir. Bilimsel faaliyetler toplumsal cinsiyet şeması kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Geleneksel toplumlarda rol model olarak, bilimsel faaliyetler erkeklerle ilişkilendirilmiştir. Bu, toplumsal cinsiyet şemalarının bir yansımasıdır. Şekil 29’da görüldüğü gibi çizgi filmde deneysel faaliyetler erkek karakterler üzerinden gösterilmiştir.

Şekil 29. Sokak Konseri adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik meslek kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-89>)

Tablo 13. Meslek Kategorisine Ait Göstergeler

Meslek Kategorisine Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Pilot uçak kullanır Erkek karakter	Geleneksel toplumlarda pilotluk meslek olarak erkek çocuklarına aşılır
Ayakkabı tamircisi onarım yapar Erkek karakter	Kültürümüzde ayakkabı tamirciliği erkeğe yönelik bir meslek olarak gösterilmiştir
Arıcılık yapılır Erkek karakter	Erkek egemen toplumlarda arıcılık erkeğe yönelik bir meslek olarak görülür
Deneysel faaliyet yapılır Erkek karakter	Geleneksel toplumlarda bilimsel çalışmaların erkeklere yönelik olduğu göstergelere rastlanmıştır

3.1.5.3. Renk Kategorisine Ait Göstergeler

Renk kategorisi bölümünde çizgi filmlerde elde edilen göstergibilim bulguları incelenmiştir. Bu bulgular çizgi film karakterlerinin giydikleri giysiler üzerinden düzanlam ve yananlam biçiminde yorumlanmıştır.

Renkler Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. “Renkler doğal kullanımları gereği niteledikleri varlıkların salt rengini belirten, onları tanımlamak için kullanılan nitel ögeler olmayıp aynı zamanda insanların belli bir kültürel geçmişle birlikte onlara yüklediği duygusal anlamları da taşıyan kültür öğeleridir.” (Alay, 2022: s.201). Kültürümüzde “kızıl-kırmızı” renk önemli bir anlam taşır. “Bu renk, ergenlik, güç, mutluluk, bereket sembolü olarak olumluluk yönleriyle öne çıkan bir renk olarak kullanılmaktadır.” (Alay, 2022: s.203). Anadolu’da ve çevresinde kültürel miras içerisinde kızıl renk derin anlamlar taşır. Kızıl renk üretkenlik ve bereketin yanı sıra yaşam enerjisini de temsil eder. Gelinlere kırmızı kuşak bağlanması gibi gelenekler bu rengin önemini vurgulayan örneklerden biridir.

Sarı renk Türk kültüründe sembolik ve estetik bir öneme sahiptir. Sarı renk merkezi temsil eder. Aynı zamanda egemenlik ve zenginlik ile ilişkilendirilir. (Alay, 2022: s.204). Mavi renk, Türk kültüründe ululuğu ve manevi gücü temsil eden özel bir yere sahiptir. Özellikle İslamiyet öncesi dönemde Gök Tanrı inancı ile bağlantılı olarak gökyüzünü simgelemiştir. (Alay, 2022: s.205). “Yeşil renk doğadaki canlılığı, yaşamı, güzelliği nitelemek için bütün toplumlarda en dinamik renk olarak kullanıldığı gibi haliyle genel olarak Orta Asya’dan Anadolu’ya, Balkanlara kadar yayılan sahaya yayılan Türk kültür hayatında da yeşil renk bu ve benzeri çağrışımlarla kullanılmaktadır.” (Alay, 2022: s.206).

Toplumsal cinsiyet şemaları, bireylerin cinsiyetle ilgili bilgileri nasıl algıladığını ve yorumladığını etkileyen zihinsel yapılar olarak tanımlanabilir. Bu şemalar, toplumun cinsiyet rollerine dair beklentilerini ve normlarını yansıtır. Örneğin, pembe ve kırmızı rengin kadınlarla, mavi rengin ise erkeklerle ilişkilendirilmesi şemaların bir sonucudur. Aynı şekilde, bazı mesleklerin kadınlara, bazılarının ise erkeklere uygun görülmesi de toplumsal cinsiyet şemalarının bir yansımasıdır. Çocuklar, cinsiyetle ilgili bilgileri öğrenirken, bu bilgileri mevcut cinsiyet şemalarına göre değerlendirir ve özümserler. Bu süreçte, çocuklar toplumsal cinsiyet şemaları aracılığıyla gelen bilgiyi kodlamayı öğrenirler. Bu da onların cinsiyet rollerine dair algılarını ve davranışlarını şekillendirir.

Kırmızı ve mor renk pembe rengin oluşumunda etkilidir. Elif karakterinin odasında pembe ve mor rengin yoğun olarak kullanılması mekânın kız çocuğuna ait

olduğunun göstergesidir. Komposto bölümünde yer alan Şekil 30'daki görüntüde Elif'in odasında pembe ve mor renklerinin ağırlıkta olması toplumsal cinsiyet şemalarının bir sonucudur. Pembe ve tonlarında renk kullanımı kız çocuklarının odalarında bu renkleri tercih ettiği yan anlamını taşımaktadır.

Şekil 30. Komposto adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-48>)

“Aslan” isimli çizgi filmin ‘Yer Problemi’ bölümünde erkek çocuk odasının mavi renkte olması, toplumsal cinsiyet şeması kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu kuram, toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin çocukların davranışlarını ve tercihlerini nasıl şekillendirdiğini açıklar.

Mavi renk, Türk toplumunda geleneksel olarak erkek çocuklarla ilişkilendirilir ve bu tür renk tercihleri, toplumsal cinsiyet şemalarının bir yansımasıdır. Genel olarak erkek çocuğunun odası mavi ve tonlarında eşyalar içerir. Bu tonlardaki bir oda mekânsal olarak erkek çocuğu temsilidir. Şekil 31’de görüldüğü gibi erkek çocuğunun odasının duvarlarının renginden yastık rengine kadar pek çok alanda mavi rengin kullanıldığı görülmektedir. Erkek çocuklarının kullandıkları eşyalar ve odalarında mavi rengi ağırlıklı olarak kullanmaları erkek çocuklarının mavi ve tonlarındaki renkleri tercih ettikleri yan anlamını taşımaktadır.

Şekil 31. Yer Problemi adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-114>)

Toplumsal cinsiyet şemaları, toplumun cinsiyet rollerine dair beklentilerinin göstergeleridir. Örneğin, pembe rengin kadınlarla, mavi rengin ise erkeklerle ilişkilendirilmesi, bu şemaların bir sonucudur. 1950'lerde “kızların pembe, erkeklerin ise mavi renk giymesi gerektiği konusunda” yaygın bir fikir birliği oluşmuştur (Arıcan, 2012, aktaran Lahi, 2021: s.21). Bu renk kodlaması, zamanla toplumsal cinsiyet normlarının bir parçası hâline gelmiştir.

“Elif’in Düşleri” adlı çizgi filmin ‘Reçel’ isimli bölümünde kız çocuğunun beresi ve paltosu pembe renk iken erkek çocuğunki mavi renktir. Renkler üzerinden kız ve erkek cinsiyete yönelik gönderme yapılmıştır. Pembe renk kadın temsili olarak değerlendirilirken mavi renk erkek temsili olarak değerlendirilir. Çizgi filmlerde kadın karakterlerin kırmızı renk, erkek karakterlerin ise mavi renk giysiler giymesi, toplumsal cinsiyete yönelik öngörülerin pekiştirilmesine katkıda bulunur. Bu renk seçimleri, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini ve beklentilerini şekillendirmede etkili olabilir (Saraç, 2018: s.53).

Şekil 32’de kadın cinsiyetine uygun olduğu düşünülen pembe mor rengin kız çocuğunda, mavi rengin ise erkek çocuğun giysisinde görüntülenmesi kız çocuğunun

pembe ve tonlarını erkek çocuğununsa mavi rengi tercih ettiği yan anlamını taşımaktadır.

Şekil 32. Reçel adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-46>)

‘Çim Adam’ bölümünün ilerleyen sahnelerinde çim adam yapmak hem erkek hem kadın karaktere yönelik bir etkinlik olarak görülmüş ancak çim adamın düğmeden olan gözleri kız çocuğunda kırmızı renkten erkek çocuğunda mavi renktir. Renkler üzerinden kız ve erkek cinsiyete yönelik gönderme yapılmıştır. Kırmızı kadın temsili olarak değerlendirilirken mavi renk erkek temsili olarak değerlendirilir.

Çizgi filmlerde kadın karakterlerin kırmızı rengi, erkek karakterlerin ise mavi rengi kullanması, toplumsal cinsiyete yönelik kalıp yargıların pekiştirilmesine katkıda bulunur. Kadının pembe ve kırmızı tonlarını erkeğin mavi tonlarını seçmesi toplumsal yapının cinsiyete yönelik şemalarını göstermektedir. Çocuklar yapmış oldukları etkinliklerde de toplumsal cinsiyete yönelik renk ayrımını yapmışlardır. Şekil 33’te görüldüğü gibi çim adam etkinliğinde kız çocuk kırmızı erkek çocuk mavi rengi tercih etmiştir.

Şekil 33. Çim Adam adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-40>)

“Aslan” adlı çizgi filmde ‘Açılmayan Kavanoz’ bölümünde okulda derslikte bulunan öğrencilerin kıyafetleri incelendiğinde kız çocuklarının kırmızı ve pembe renk kıyafetler tercih ettikleri görülmüştür. Erkek çocukların kıyafetleri ise mavi tonlarında seçilmiştir. Renkler üzerinden kız ve erkek cinsiyetine yönelik gönderme yapılmıştır. Pembe ve kırmızı renkler kadın temsili olarak ele alınırken, mavi ve tonları erkek temsili olarak değerlendirilir.

Toplumda kadınların pembe ve tonlarında, erkeklerin ise mavi tonlarında kıyafetler tercih etmesi toplumsal cinsiyet şemalarının bir yansımasıdır. Şekil 34’ te kız çocuğunun kıyafetinde ve ayakkabısında kırmızı rengi tercih etmesi erkek çocukların ise mavi ve kahverengi gibi renkleri tercih ettiği yansıtılmıştır.

Şekil 34. Açılmayan Kavanoz adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-59>)

‘Mahalle Haritası’ bölümünde yer alan erkek karakterlerin kıyafet renkleri incelendiğinde erkek çocuklarının kıyafetlerinin mavi tonlarında olduğu görülür. Çocukların renk seçimi toplumsal cinsiyet şeması kuramı kapsamında ele alınır. Bu kuram, toplumsal cinsiyete yönelik beklentilerin bireylerin seçimlerini nasıl etkilediğini açıklar.

Renk tercihleri, toplumsal beklentiler ve cinsiyet rollerine dayanmaktadır. Burada cinsiyetçi kalıp yargıları göstergeleri yer almaktadır. Şekil 35’te dış mekânda yer alan apartman renginin mavi olması erkeklere özgü renk olarak algılanan mavi rengin ön plana çıkarıldığı, erkek çocukların mavi ve tonları turkuaz renk tercih ettikleri toplumsal cinsiyete yönelik yan anlamı yansıtmaktadır.

Şekil 35. Mahalle Haritası adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik renk kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-41>)

Tablo 14. Renk Kategorisine Ait Göstergelerin Çözümlemesi

Renk Kategorisine Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Renk kullanılır Kadın karakter	Türk toplumunda pembe ve tonlarında olan renkler kadınlara yönelik olarak gösterilir
Renk kullanılır Erkek karakter	Türk toplumunda erkekler mavi ve tonları renkleri tercih eder

3.1.5.4.Oyun Kategorisine Ait Göstergeler

Gadamer’e göre oyun kültürün temel yapı taşlarından biridir. Ona göre oyun, öz hareket ve kendiliğinden gerçekleşen bir etkinliktir, yani belirli bir amaca yönelik olmadan kendi kurallarını yaratan bir şeydir. Ancak insan aklı sayesinde oyun içinde bilinçli olarak hedefler koyabilir ve bu hedeflere ulaşma sürecinde akli potansiyellerini geliştirebilir (Avşar, 2025: s.353). “Oyun hem kültürün içinde hem de kültürü önceleyen, ona eşlik eden verili bir mevcudiyet olarak kendini gösterir.” (Avşar, 2025: s.354).

“Oyun aynı zamanda iletişimsel bir davranıştır. Oyunu izleyen biri aynı zamanda oyunun içerisine katılım sağlar. Çünkü bir bakıma oyunun içinde olmak veya dışında olmak arasındaki fark, öz hareketin doğasına ait işleyişin zorunluluğundan ötürü kalkar. Ancak belirtildiği gibi, oyunun öz hareketi içerisinde aklın kural koyması, insanı oyuna dair hedefler belirlemesine yol açar” (Gadamer, 1986, aktaran Avşar, 2025: s.353).

“Somut olmayan kültürel miraslardan birisi olan geleneksel çocuk oyunları (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022), bir toplumda yer alan, eskiden kalmış, kuşaktan kuşağa sözlü veya sözsüz olarak aktarılan oyunları kapsamaktadır.” (Alıcı & Öztapan, 2023: s.763). İncelenen çizgi filmlerde geleneksel çocuk oyunlarına rastlanmıştır. Sek sek oyunu, misket oyunu, yakan top oyunu ve yerden yüksek oyunları Türk toplumunda geleneksel çocuk oyunları kapsamında yer almaktadır. (Alıcı & Öztapan, 2023: s.770).

‘Çizgi Makinesi’ bölümünde yer alan erkek ve kadın karakterlerinin oynadıkları oyun incelendiğinde hem kız çocuğunun hem de erkek çocuğunun sek sek oynadığı gözlemlenmiştir. Oynanan oyun açısından ele alındığında hem kadın hem erkek temsiline rastlanır.

Geleneksel olarak, sek sek gibi oyunlar kız çocuklarıyla ilişkilendirilir ve bu tür oyun tercihleri, toplumsal cinsiyet şemalarının bir yansımasıdır. Sek sek kız çocuklarının sıklıkla tercih ettiği bir oyundur. (Bay & Bay, 2020: s.662-664). “Kültürel oyunların çoğunlukla hem kızlar hem erkekler tarafından birlikte oynandığı görülmüştür.” (Bay & Bay, 2020: s.667). Şekil 36’da kültürel oyunlarımızdan olan sek sek hem kız çocuğu hem erkek çocuğu tarafından tercih edildiği görülmektedir.

Şekil 36. Çizgi Makinesi adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyun kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-3>)

“Kültürel çocuk oyunları çevresel ortamlara ve cinsiyetlere göre farklılık gösterir.” (Özdemir, 2006, aktaran Bay & Bay, 2020: s.659). Türk topluluklarında sek sek ve yakan top kültürel oyunlar içerisinde yer alır. Kültürel oyunlar, toplumsal cinsiyet şeması kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu oyunlar, toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin çocukların oyun tercihlerini nasıl şekillendirdiğini açıklar.

“Oyun, insan kültürünün genel işleyişine ait bir yapı olarak düşünülür. Ritüeller, folklor, dinsel ibadetler bir bakıma oyuna ait bir mantık içerir. Gadamer, oyunu, belli bir amaç taşımayan kendiliğinden hareketler olarak tanımlar. Bu kendiliğinden hareket, yani öz hareket, bütün canlıların temel karakteridir. Aristoteles’e ithamla, “canlı olan kendi içerisinde hareket içgüdüüne sahiptir,” der, işte bu Gadamer’e göre, öz-hareketin kendisidir” (Gadamer, 2005, aktaran Avşar, 2025: s.352).

‘Yer Problemi’ isimli bölümde spor salonunda top oynayan bir kız ve iki erkek çocuk Şekil 37’deki gibi görüntülenmektedir. Kültürümüzde yakan top oynamak hem kız çocuğunun hem erkek çocuğunun birlikte katılabileceği bir etkinliktir.

Şekil 37. Yer Problemi adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyun kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-114>)

Geleneksel Türk toplumunda misket oyununu genellikle erkek çocuklarının oynadığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyete yönelik oynanan oyunlar cinsiyet şeması kuramında değerlendirilmektedir. Şekil 38’de erkek çocuk karakterin misket oynadığı görüntülenmiştir.

Şekil 38. Komposto adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyun kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-48>)

Toplumsal cinsiyet şeması kuramına göre, erkek çocukların top ile oyun oynaması yaygın bir beklentidir. Aslan çizgi filminin ‘Kaldıraç’ isimli bölümünde bunun bir örneği verilmiştir. Erkek çocuklar genellikle daha aktif, maceracı ve fiziksel oyunlara yönlendirilirken, kız çocuklar daha sakin ve ev içi oyunlara teşvik edilir. Şekil 39’da görüldüğü gibi geleneksel Türk toplumunda erkek çocuk genellikle top ile oynanan oyunları tercih eder.

Şekil 39. Kaldıraç adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyun kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-31>)

Şekil 40’ta görüldüğü gibi kültürümüzde yerden yüksek oyunu hem kız hem erkek çocuğuna yönelik bir etkinliktir. “Türk kültürünün zenginliğinin ana unsurlarından bir tanesi olan ve yer aldığı toplumun yaşam şeklini ve yapısını yansıtan geleneksel çocuk oyunları; kültürel değerlerin koruma alıntına alınmasında, bu değerlerin çocuklar tarafından içselleştirmesinde ve bunların sonraki nesillere aktarılmasında anahtar rolü oynamaktadır” (Erdal ve Erdal, 2015; Fırat 2013; Anılan ve diğ., 2003, aktaran Alıcı & Öztapan, 2023: s.763).

Şekil 40. Fırdöndü Çatal adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyun kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-17>)

Tablo 15. Oyun Kategorisine Ait Göstergeler

Oyun Kategorisine Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Bahçede sek sek oynayan çocuklar Erkek karakter Kadın karakter	Kültürel oyunlarımızdan olan sek sek hem kız hem erkek çocuklar tarafından tercih edilir
Spor salonunda yakan top oynayan çocuklar Erkek karakter Kadın karakter	Kültürümüzde yakan top oynamak hem kız hem erkek çocuğunun birlikte katılabileceği bir oyun etkinliği olarak gösterilmiştir
Sokakta misket ile oynanır Erkek karakter	Geleneksel Türk toplumunda erkek çocukların misket oynadığı göstergesine rastlanmıştır
Topla oynanır Erkek karakter	Topla oynamak kültürümüzde genellikle erkeklere yöneliktir
Yerden yüksek oynayan çocuklar Erkek karakter Kadın karakter	Kültürümüzde kız ve erkek çocuk yerden yüksek oynar göstergesine rastlanmıştır

3.1.5.5.Oyuncak Kategorisine Ait Göstergeler

Toplumumuzda cinsiyet kalıp yargıları çocukların oyuncak tercihlerini büyük ölçüde etkiler. Kız çocuklarının genellikle bebek türü oyuncaklarla, erkek çocuklarının ise arabalarla oynaması, toplumsal cinsiyet rollerinin erken yaşlarda içselleştirilmesine neden olmaktadır. Bu durum, çocukların büyüdülerinde de toplumsal cinsiyetlerine uygun oyuncaklarla oynamalarını bekleyen ebeveynler tarafından pekiştirilir (Yağan Güder vd., 2017: s.102). Bu tür kalıp yargılar, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmelerine neden olur.

‘Fırdöndü Çatal’ adlı bölümde Aslan karakterinin oyuncak iş makinesi ile deneme yaptığını görmekteyiz. Erkek çocukların kamyon, iş makinesi gibi oyuncaklarla oynaması, toplumsal cinsiyet şeması kuramı çerçevesinde değerlendirilir. Kamyon gibi oyuncaklar, geleneksel olarak erkek çocuklarla ilişkilendirilir ve bu tür oyuncak tercihleri, toplumsal cinsiyet şemalarının bir yansımasıdır. Erkek çocuklarının iş makinesi, kamyon ve araba gibi oyuncaklarının olması erkek cinsiyetine uygun temsiller olarak düşünülebilir. Oyuncak tercihlerinde cinsiyetçi kodlar görülmektedir. Şekil 41’deki gibi erkek çocuklarının kültürümüzde yer alan toplumsal cinsiyete uygun oyuncaklardan iş makinesi ile oynaması görüntülenmiştir.

Şekil 41. Fırdöndü Çatal adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyuncak kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-17>)

Şekil 42’de görüldüğü gibi ‘Uçan Kaykay ’adlı bölümün mahalle parkında geçen başlangıç sahnesinde kız çocuğu salıncağa binmekte ve erkek çocukları kaykay ile kaymaktadır. Kızların salıncağa binmesi ve erkeklerin kaykay kayması, toplumsal cinsiyet şeması kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Salıncak gibi oyuncaklar, geleneksel olarak kız çocuklarla ilişkilendirilirken, kaykay gibi oyuncaklar erkek çocuklarla ilişkilendirilir. Bu tür oyuncak tercihleri, toplumsal cinsiyet şemalarının bir yansımasıdır. Salıncağa binmek daha güvenli görülürken, kaykay ile kaymak daha hareketli ve tehlikeli bir etkinlik olarak görülür.

Erkek çocuklarda çocuklar da salıncağa binmektedir. Ancak incelenen çizgi filmde salıncak, kaykay oyuncaklarına oranla daha güvenli bir oyuncak olarak yansıtılmıştır. Bu durum kız çocuklarının daha narin olması ve güvenli bir oyuncak daha çok tercih etmesi sebebiyle çizgi filmde genellikle kız çocuğuna yönelik bir oyuncak olarak gösterilmiştir. İncelenen çizgi filmde bu şekilde yansıtılsa da salıncak aslında cinsiyetten bağımsız bir oyuncaktır. Hem kız hem erkek çocukları için eğlenceli ve güvenlidir. Ancak toplumdaki kalıplaşmış düşünceler ve geleneksel bakış açıları oyuncakların cinsiyetlere göre sınıflandırılmasına yol açmıştır.

Şekil 42. Uçan Kaykay adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik oyuncak kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-27>)

Tablo 16. Oyuncak Kategorisine Ait Göstergeler

Oyuncak Kategorisine Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
İş makinesi ile oynanır Erkek karakter	Kamyonlarla ve iş makineleri gibi oyuncaklarla oynamanın kültürümüzde erkek çocuklara yönelik olduğu gösterilmiştir
Kaykay ile kayılır Erkek karakter	Kültürümüzde kaykay kaymak genellikle erkek çocuklarının tercihidir
Salıncağa binilir Kadın karakter	Salıncağa binmek kültürümüzde daha çok kız çocuklarına uygun görülmektedir

3.1.5.6.Enstrüman Kategorisine Ait Göstergeler

Mekânsal açıdan hem kadın hem erkek temsillerinin egemen olduğu okulda Zeynep, Eren, Aslan ve Mehmet 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı için konser provaları yaparlar. Törenler ve toplantılar, “Kültürün en önemli taşıyıcılarıdır ve bireyleri bir arada tutarak birlik ve beraberliği sağlarlar. Resmi ve dini bayramlar, insanların bir araya gelmesi için önemlidir. Örneğin, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Türk kültürü ile özdeşleşmiş önemli bir unsurdur. Törenler, toplumları bir araya getirir.” (Aydoğan,2019: s.5). Çizgi filmlerde tören ve toplantıların yer alması, çocukların kültürü tanıyıp anlamlandırmaları açısından büyük önem taşır. Böylelikle çocuklar, kültürel değerleri ve gelenekleri öğrenir ve bu değerleri geleceğe taşırlar.

Bayramlarda enstrüman çalmak hem kadın hem erkek karaktere ait bir temsil olarak aktarılmıştır. Geleneksel olarak, bazı enstrümanlar belirli cinsiyetlerle ilişkilendirilmiştir. Örneğin, piyano ve keman gibi enstrümanlar kız çocuklarıyla, gitar ve davul gibi enstrümanlar ise erkek çocuklarıyla ilişkilendirilir. Bu tür enstrüman tercihleri, toplumsal cinsiyet şemalarının bir yansımasıdır. Ancak,

günümüzde bu tür cinsiyet temelli beklentiler değişmektedir. Enstrüman çalmak herhangi bir cinsiyete ait değildir, kültürümüzde hem kız hem erkek çocuklar enstrüman çalabilir yan anlamına ulaşılmıştır.

Şekil 43. Sokak Konseri adlı bölümde toplumsal cinsiyet şeması kuramına yönelik enstrüman kategorisinde analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-89>)

Tablo 17. Enstrüman Kategorisine Ait Göstergeler

Enstrüman Kategorisine Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Enstrüman çalınır	Enstrüman çalmak herhangi bir cinsiyete ait değildir hem kız hem erkek çocuğun enstrüman çalabildiği göstergelere rastlanmıştır
Erkek karakter	
Kadın karakter	

3.1.6.Sosyal Rol Kuramına Yönelik Bulgular

Bu başlık altında çizgi filmlerde sosyal rol kuramına ait göstergebilim bulguları incelenmiştir. Çalışma kapsamında “Elif’in Düşleri” ve “Aslan” isimli çizgi filmlerden onar bölüm seçilerek toplamda yirmi bölüm analiz edilmiştir. Sosyal rol kuramına yönelik ele alınan bölümler tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Sosyal Rol Kuramına Yönelik Analiz Edilecek Çizgi Film Örnekleri

Elif'in Düşleri	Aslan
Salata Bölümü Bayram Bölümü Reçel Bölümü	Kaldıraç Bölümü Yemek Asansörü Bölümü Fırdöndü Çatal Bölümü Mahalle Haritası Bölümü

3.1.6.1. Kadın Cinsiyet Rollerinde İç Mekâna Ait Göstergeler

‘Salata’ adlı bölümün mutfakta geçen başlangıç sahnesinde geleneksel Türk aile yapısında ev hanımı rolündeki kadınlara yönelik yemek yapma, sofraya kurma etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Sosyal rol kuramında kadın ve erkek farklı rollere sahiptir. Bu kurama göre ev işleri gibi görevler kadına verilirken, erkeğin sorumluluklarının ev dışı mekânlarda olması kadın ve erkeğin farklı sosyal rollere sahip olduğunu gösterir. Örneğin; kadın yemek yaparken, erkek para kazanır. Şekil 44’te yan anlam olarak anne rolündeki Sema karakteri mutfakta sofraya kurmakta ve kız çocuğu aynı hizmette bulunmakta annesine yardım etmektedir. Bu durum Türk aile yapısında yönelik bir göstergedir.

Şekil 44. Salata adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-49>)

“Bayram” adlı bölümde Sema karakterinin bölüm boyunca mutfakta konumlandırılması ve sürekli ev içinde olması geleneksel Türk toplumunda kadının yerini temsil etmektedir. Ev işlerine yönelik sorumlulukların kadın karakterine ait olması ve kız çocuğunun anneye yardım etmesi geleneksel Türk kültüründe toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargıların küçük yaşlardan itibaren öğretildiğinin bir göstergesidir. Şekil 45’te de görüldüğü gibi geleneksel Türk aile yapısı anlatılmıştır, yemek hazırlarken kız çocukları anneye yardım etmektedir. Çünkü geleneksel Türk toplumunda kadınlara genellikle iç mekânda yemek hazırlama rolü atfedilmiştir.

Türk toplumunda, geleneksel olarak kadınların ev içindeki yemek hazırlama görevini üstlenmesi yaygın bir durumdur. Bu durum hem tarihsel hem de toplumsal cinsiyet rollerinin bir yansımasıdır. Mutfakta yemek hazırlama görevinin kadınlarla ilişkilendirilmesi, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı bir kalıp yargıdır. Tarihsel süreçte, kadınların ev içi rollerle özdeşleştirilmesi bu algının yerleşmesine katkıda bulunmuştur. Ancak, bu kalıp yargı modern toplumlarda giderek sorgulanmakta ve yemek hazırlama, cinsiyetten bağımsız bir sorumluluk olarak görülmeye başlamaktadır.

Şekil 45. Bayram adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen ilk görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-39>)

Geleneksel Türk aile yapısında bayramlar birlik ve beraberliği pekiştiren önemli günlerdir. Bayram sabahı yapılan toplu kahvaltı, bu kültürel değerlerin somut bir parçasıdır. Bayram sabahı komşular, dostlar ve tanıdıklar da davet edilerek büyük sofralar kurulur. Türk toplumunda misafirperverlik önemli bir değerdir. Geleneksel Türk toplumunda bayram hazırlığı için yemekler hazırlayan ve temizlik işleri ile uğraşan kadın karakterdir. Şekil 46’da geleneksel Türk aile yapısında bayram günlerinde toplu sabah kahvaltısı yapıldığı ve eş, dost ve komşuların davet edilip bir arada bulunduğu gösterilmiştir.

Şekil 46. Bayram adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen ikinci görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-39>)

Toplumun kültürel yapısı, kadın ve erkek cinsiyetine yönelik rollerde farklılıklara neden olur. Bu sosyal roller, toplumun bireylerden beklediği davranış kalıplarıdır ve toplumun normlarına ve değerlerine göre şekillenir. Bireylerin sosyal kategorilerine göre farklılık gösterebilir. Örneğin, birçok kültürde çocukların bakımı ve ev işleri genellikle kadınların sorumluluğunda kabul edilirken, erkeklerden daha çok ekonomik sorumluluklar üstlenmeleri beklenir. ‘Reçel’ adlı bölümün ilk sahnesinde Sema karakterinin evin mutfağında reçel hazırlarken ocağın başında konumlandırılması kadının geleneksel Türk toplumunda mutfaktaki yerini temsil eden bir göstergedir. Şekil 47’de görüldüğü üzere geleneksel toplum yapısında mutfakta ev halkı için yiyecek bir şeyler hazırlamak kadınlara yönelik bir iş olarak gösterilmiştir.

Şekil 47. Reçel adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-46>)

“Aslan” isimli çizgi filmin ‘Hava Çok Sıcak’ adlı bölümünde anne rolündeki Candan karakterinin bölüm boyunca mutfakta konumlandırılması geleneksel Türk toplumunda kadının mutfaktaki yerini temsil etmektedir. Sosyal rol kuramına göre, kadınlara ev içi roller verilir. Bu roller, toplumsal beklentiler ve gelenekler doğrultusunda şekillenir. Kadınlar, ev işleri, çocuk bakımı ve aile üyelerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılama gibi görevlerle ilişkilendirilir. Ayrıca, kadınların evdeki düzeni sağlama ve aile içi ilişkileri yönetme gibi sorumlulukları da vardır. Şekil 48’de görüldüğü üzere geleneksel Türk toplumunda anne karakterinin zamanının çoğunu mutfakta geçirdiği görüntülenmiştir.

Şekil 48. Hava Çok Sıcak adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-1>)

Sosyal rol kuramına göre, kadınların ev içinde konumlanması yaygın bir toplumsal beklentidir. Geleneksel Türk toplumunda ev içi sorumluluklar kadına verilirken, erkeğin sorumluluklarının ev dışı mekânlarda olması kadın ve erkeğin farklı sosyal rollere sahip olduğunu gösterir. Anne karakterinde olan Candan'ın bölüm boyunca iç mekânda konumlandırıldığı ve evin balkonundan eşine seslendiği sahne gösterilmiştir. Evde konumlandırılan kadın eşine iş yerinden gelen telefonu haber vermektedir. Şekil 49'da görüldüğü gibi kadın geleneksel Türk toplumunda ev içi işleri ile ilgilenir, daha çok iç mekânda konumlandırılmıştır.

Şekil 49. Kaldıraç adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-31>)

Sosyal rol kuramına göre, kadınlara ev içi işler ve yemek yapma gibi görevler uygun görülmüştür. Kadınlar daha çok ev içi işlere yönelik görevlerle ilişkilendirilir. ‘Fırdöndü Çatal’ bölümünde anne rolündeki Candan’ın yemek yapması, vaktinin çoğunu mutfakta geçirmesi kadın karakterinin geleneksel toplum yapısına uygun bir şekilde öne çıktığı görülmektedir. Yemek yemek için Aslan’ın, dedesinin ve babasının masada oturdukları Candan Hanım’ın ise ayakta olup masaya tabakları taşıması görüntülenmektedir. Kadın hizmet eden erkek ise hizmet edilen konumda sahnelenmiştir. Bu durum erkek ve kadın cinsiyetine uygun toplumsal kodların göstergesi olarak düşünülebilir. Şekil 50’de görüldüğü gibi geleneksel Türk toplumunda yemeği hazırlayan ve sunan kadındır.

Şekil 50. Fırdöndü Çatal adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik kadın cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-17>)

Tablo 19. Kadın Cinsiyet Rollerinde İç Mekâna Ait Göstergeler

Kadın Cinsiyet Rollerinde İç Mekâna Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Yemek sunulur Kadın karakter	Geleneksel Türk toplumunda iç mekânda yemeği hazırlayanın ve sunanın kadın karakterlere yönelik olduğu göstergelere rastlanmıştır

3.1.6.2. Erkek Cinsiyet Rollerinde Dış Mekâna Ait Göstergeler

Yemek ve mutfak işleri kültürle yakından ilişkilidir. Çıtak bunu aşağıdaki gibi açıklamıştır:

“Kültürden bağımsız olmayan yemek ve mutfak işleri, ekonomik, dini ve sosyolojik öğelerle belirlenmektedir. Yemek ve yemek kültürü tarihseldir. Yemek ve mutfak işleri, gelenek ve göreneklerle geçmişin izlerini yeni nesillere taşımaktadır. Yemek her gün yapılan sıradan bir işmiş gibi görünse de barındırdığı sembollerle ve kendi rutinleriyle toplumsal ve kültürel kodları her gün yeniden üretmektedir. Bu bağlamda yemek kültürü, kültürel mirastır. Yemek, karın doyurmanın ötesinde önemli bir kültür aktarıcısı ve bir iletişim biçimidir.” (Çıtak, 2024: s.168).

‘Yemek asansörü’ bölümünde cinsiyet rolüne ilişkin erkek temsiline baba rolündeki Ozan karakteri ile yer verilir. Mekân oturulan apartmanın bahçesi olup, mangal başında köfte pişiren erkek karakteri gösterilir. Erkeklerin mangal yapması, sosyal rol kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Sosyal rol kuramına göre, erkeklere genellikle dış mekân aktiviteleri atfedilir.

“Erkeklerin et pişirme ile olan ilişkilerini en bariz bir biçimde vurguladıkları ve erkekliklerini et pişirme yoluyla doğrudan inşa ettikleri pratik ise mangaldır. Mangal yapmak, ataerkil örüntü temelinde bir kadın işi olarak nitelenen yemek pişirme rolünün erkeksi tekniklerle icra edildiği bir alandır.” (Bozok, 2018, aktaran Çarpar, 2020: s.269).

Mangal yakmak, erkeklerin daha aktif ve dışa dönük roller üstlenmesi gerektiği yönündeki toplumsal beklentilerin bir yansımasıdır. Ev içindeki yemek işleri kadına ait görülürken, kültürümüzde mangal erkek işi olarak gösterilmiştir. Şekil 51’de görüldüğü gibi geleneksel toplumlarda dış mekânda mangal başında köfte pişirmek, mangal işleri ile ilgilenmek erkeğe atfedilen bir görevdir.

Türk kültüründe mangal yakma eylemi, genellikle erkeklerle ilişkilendirilen bir faaliyet olarak öne çıkar. Bu durum, tarihsel olarak erkeklerin avcılık ve açık hava faaliyetleriyle daha çok ilişkilendirilmesi ve fiziksel güç kavramıyla örtüşmesi gibi toplumsal normlara dayanır. Ayrıca, mangal yakma sıklıkla aile ya da arkadaş gruplarının bir araya geldiği bir etkinlik olarak görülür ve erkeklerin bu süreçte bir "lider" rolü üstlenmesi de bu algıyı pekiştirir.

Şekil 51. Yemek Asansörü adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik erkek cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-116>)

Geleneksel Türk toplumunda dış mekandaki işler sosyal rol kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Sosyal rol kuramına göre teknik beceri gerektiren işler erkeklerin toplumsal rollerine uygun görülür. Şekil 52’de görüldüğü gibi dış mekânda konumlandırılan Hasan dede televizyon anteninin ayarlarını yapmaktadır. Bu durum erkek karakterlerin dışarıdaki işleri yaptığı algısını oluşturur. ‘Mahalle Haritası’ isimli bölümde daha çok erkeklik rol ve temsillerine rastlanmıştır. Geleneksel Türk toplumunda dış mekâna yönelik teknik işler erkek işi olarak gösterilmiştir.

Şekil 52. Mahalle Haritası adlı bölümde sosyal rol kuramına yönelik erkek cinsiyet rollerine göre analiz edilen görüntü

(Kaynak: <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-41>)

Tablo 20. Erkek Cinsiyet Rollerinde Dış Mekâna Ait Göstergeler

Erkek Cinsiyet Rollerinde Dış Mekâna Ait Göstergelerin Çözümlemesi	
Düzanlam	Yananlam
Mangalda köfte pişirmek Erkek karakter	Kültürümüzde dış mekânda mangal işleri ile ilgilenmenin erkeğe atfedilen bir görev olduğuna yönelik göstergeler yer alır
İş yapılır Erkek karakter	Geleneksel Türk toplumunda dış mekâna ait tamir işleri ve teknik işler erkek karakterlere yöneliktir

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tez çalışmasında, TRT Çocuk kanalında yayınlanan "Elif'in Düşleri" ve "Aslan" adlı çizgi filmler seçilmiştir. Erken çocukluk dönemi çocuklarının yakın çevresi dışında Türk yapımı çizgi filmlerde model aldıkları karakterlerin toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında göstergebilimsel açıdan analiz edilmesi ve yorumlanması amaçlanmıştır. Çizgi filmler, çeşitli göstergeler aracılığıyla mesajlar iletir ve bu mesajları anlamlandırmak için göstergebilimsel analizler yapılır. Hedef kitle çocuklar olduğunda, görsel ve anlatım dili de çocuklara yönelik şekillenir. Çizgi filmlerdeki görsellerin ve anlatımların kavranmasında, algılanmasında ve anlamlandırılmasında göstergebilimsel yaklaşımlar kullanılır. Bu tez çalışmasında, literatüre uygunluk açısından göstergebilimsel analiz tekniği kullanılarak ele alınıp, TRT Çocuk kanalında yayınlanan ve toplumsal cinsiyet temaları içerdiği için incelenmiş olan çizgi filmler göstergebilim çerçevesinde analiz edilmiştir. "Aslan" ve "Elif'in Düşleri" adlı çizgi filmlerde Türk toplumunda kadın ve erkek rollerine yönelik göstergeler tespit edilip, Roland Barthes'a göre düzanlam ve yananlam kapsamında incelenmiştir.

Araştırma kapsamında belirlenen çizgi filmlerin incelenmesinden önce literatür taraması yapılarak tez çalışmasının yöntemsel zemini oluşturulmuştur. Yapılan literatür incelemesi sonucu; tezin birinci bölümünde kültürün tanımı ve içeriği, toplumsal cinsiyete yönelik kuramlar, kültürün toplumsal cinsiyetle ilişkisi, göstergebilim ve göstergebilimin toplumsal cinsiyetle ilişkisi incelenerek konunun genel çerçevesi oluşturulmuştur. Çalışmada yer alan ikinci bölümde ise çocuğun toplumsallaşması, erken çocukluk dönemi, toplumsallaşma süreci ve çocuğun toplumsal cinsiyet kavramı ile tanışma sürecine bağlı olarak etkileşimde bulunduğu yaygın iletişim araçlarından televizyon ve çizgi filmin etkileri incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise çizgi filmlerde ele alınan bölümler, tezin amacına uygun olarak göstergebilimsel yöntemle analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Son olarak dördüncü bölümde elde edilen bulgulara yönelik çıkarımlar yer almaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde kültür olgusuna değinilmiştir. Kavramsal olarak ele alınan kuramlarla birlikte kültürümüzde yer alan toplumsal cinsiyete yönelik olguların göstergebilim ile bağlantısı kurulmuştur. Özellikle Roland Barthes'ın

yananlamında göstergelerin yaşanılan kültürün yapısına göre değişkenlik gösterdiği ve özgün olduğu kültürün çocuğun davranışlarında temel oluşturduğu aktarılmıştır. Ayrıca birinci bölümde biyolojik kuram ile kadınlara yönelik annelik içgüdüsüne değinilirken, erkeklerin ise fiziksel güç gerektiren işlere yöneldiğinin vurgusu yapılmıştır. Sosyal öğrenme kuramı ile taklit ve model alma kavramları üzerinde durulmuş, çizgi filmlerin incelenen bölümlerinde kız çocuklarının annelerini rol model aldıklarına değinilmiştir. Türk toplumunda kız ve erkek çocukların büyüklere yardım etmeyi çevrelerinden öğrendikleri biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumun ve kültürün oluşturmuş olduğu roller sosyal öğrenme kuramı bağlamında ele alınmıştır. Çalışmada ele alınan toplumsal cinsiyet şeması kuramında toplumun kadın ve erkeğe yüklemiş olduğu bazı roller, meslekler, renkler, kız ve erkek çocuklarının oynadıkları oyuncaklar ve oyun seçimi gibi birçok temaya değinilmiştir. Sonuç olarak geleneksel Türk toplumunda kadının genelde evde konumlandığı ve ev işleri yaptığı erkeğin ise daha çok dış mekânlarda konumlandığı tespit edilmiştir.

İkinci bölümde toplumsallaşma sürecinde medyanın çocuklar üzerindeki cinsiyet algılarını şekillendirmedeki etkisi incelenmiştir. Toplumsallaşma sürecinde kitle iletişim araçlarından televizyonun kültürü yansıtması üzerinde durulmuştur. Erken çocukluk döneminin toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde kritik bir süreç olduğuna vurgu yapılmıştır.

Üçüncü bölümde seçilen çizgi filmlerin içerikleri hakkında bilgi verilmiştir. Ele alınan çizgi film bölümlerinin göstergebilimsel incelemesi yapılmış ve toplumsal cinsiyet kuramları bağlamında toplumsal cinsiyet rolleri açıklanmıştır. Türk kültürüne yönelik toplumsal cinsiyet üzerine değerlendirmeler yapılarak düzanlam ve yananlam bağlamında çözümlenmiş ve gösterilmiştir.

“Elif’in Düşleri” ve “Aslan” isimli çizgi filmin incelenen bölümlerine anne karakterlerin genellikle evde temizlik ve yemek işleriyle ilgilenen kişiler olarak, baba karakterlerinin ise dışarıda çalışan veya tamirat işleriyle ilgilenen kişiler olarak yansıtıldığı görülüyor. Bu durum, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenme ve benimseme süreçlerinde önemli bir etkiye sahiptir. Çizgi filmlerde, kız çocuklarının

anneleri gibi mutfakla ilgilendiği gösterilmiştir. Bu tür temsiller, çocukların aile içindeki rollerini ve yeteneklerini vurgulamak için kullanılır. Çizgi filmlerde anne karakterlerinin genellikle ev hanımı olarak gösterilmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin ve geleneksel aile yapısının bir yansımasıdır. Erkek çocukların mavi rengi tercih ettikleri kızların ise pembe ve tonlarında renkleri tercih ettikleri aynı zamanda erkeklerin güçlü ve cesur olmaları gerektiğine yönelik göstergelere rastlanmıştır. İncelenen çizgi filmlerde erkeklerin doktor, pilot, arıcılık, manav, bekçi ve ayakkabı tamircisi gibi mesleklerde çalıştıkları gözlemlenmiştir. Sosyal rol kuramına göre toplumsal rollerin erken çocukluk döneminde geliştiğine değinilerek kadının mutfakta sofrayı kurma ve yemek yapma gibi eylemleri gösterilmiş, erkeğin ise ailesini geçindiren ve dış mekânlarda çalışan rolünde olması gibi erkek egemen toplum göstergelerine rastlanmıştır.

Çizgi filmler, toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklara aktarılmasında önemli bir rol oynar. Çizgi filmlerde yer alan kız çocuğu ve erkek çocuğunun oynanan oyunlar ve oyuncak tercihleri farklılık göstermektedir. Çizgi filmlerin incelenen bölümleri ele alındığında araba, iş makinesi ve misket oynamanın erkek çocuklar tarafından tercih edildiği görülmüştür. Çizgi filmlerdeki baba karakterlerinin toplumsal cinsiyet rolleri açısından olumlu mesajlar verdiği görülmektedir. Her iki çizgi filmde de baba karakterleri çocuklarıyla iyi iletişim kurar, eşleriyle ev işlerini paylaşır ve çocuklara olumlu örnekler sunar.

Geleneksel Türk toplumunda kadının mutfakta yemek pişirme rolü ön plandayken, modernleşme süreciyle erkek karakterlerde mutfakta yemek pişirmeye başlamıştır. Her iki çizgi filmde de baba karakterleri yiyecek bir şeyler hazırlarken gösterilmiştir. Bu da bize zaman içerisinde alışlagelmiş toplumsal cinsiyet şemalarında farklılaşmanın meydana gelebileceğini göstermektedir. Yaşlı erkek karakterlerin ev dışı mekanlarda rol alması ve güç gerektiren işlerdeki sorumluluklarını kaybetmemeleri, toplumsal normlar ve kültürel beklentilerle ilişkilendirilebilir.

“Elif’in Düşleri” ve “Aslan” adlı çizgi filmlerde mahalle kültürü, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin pekiştirildiği bulgulara rastlanmıştır. Her iki çizgi filmde de

mahalle Türk mahalle kültürüne uygun olarak tasarlanmıştır. Çizgi filmin birçok sahnesinde mahalleyi oluşturan evler, manav gibi mekânlar birbirine sokaklar ile bağlandığından sokaklar sosyalleşme ortamıdır. Aynı zaman da mahalle çocukların arkadaşlarıyla oyunlar oynayabildiği güvenli bir ortam olarak yansıtılmıştır. Her iki çizgi filmde de kültürümüzde önemli yerleri olan dini ve milli bayramların kutlandığı sahneler yer verilmiştir. Komşuluk ilişkilerinin Türk kültüründeki yeri önemli bulunup, kadın ve çocuğun daha çok korunması gerektiği vurgusuna rastlanmıştır. “Aslan” isimli çizgi filmde okulun çocuğun toplumsallaşmasındaki etkisi yansıtılmıştır.

“Elif’in Düşleri” ve “Aslan” adlı çizgi filmlerinde yer alan ana karakterlerdeki cinsiyet göstergelerini ele alacak olursak; Elif’in çizgi film boyunca iç mekânda mutfakta yemek işlerinde annesine yardım ederken konumlanması, dedesinin dükkanında temizlik işlerine yardım etmesi kız çocuklarının geleneksel Türk toplumunda kadına yönelik işleri örnek aldığını göstermektedir. Aslan ise; yaşadığı sorunlara çözüm yolu arayan genellikle dedesinden fikir alarak yeni bir şeyler üreten dış mekân faaliyetlerine daha çok katılan, parkta ve okulda çeşitli etkinliklerde aktif olan erkek cinsiyetine yönelik toplumsal rolleri benimseyen bir ana karakter olarak yansıtılmıştır.

Çizgi filmler, çocukların bilişsel ve algısal gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Mizah ve özel çizim teknikleriyle çocuklara bireysel, kültürel ve toplumsal açıdan bilgi aktarılır. Bu bilgiler devamlı sunulduğunda, çocuklarda davranışlar pekişir. Çizgi filmlerdeki baş karakterlerin çocuğun yaşına benzer yaşta olması çocukların karakterlerle özdeşleşmesini sağlar. Televizyonda Türk toplumuna ait kültürel değerler ve kalıp yargıların aktarıldığı en güçlü alan toplumsal cinsiyettir. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar çizgi film karakterlerinde rol model almaya daha yatkındır. Araştırma bulgularında çizgi film karakterlerinin geleneksel Türk aile yapısına özgü toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını pekiştirdiği görülmüştür. Aynı zamanda yerli yapım çizgi filmlerin Türk kültürüne ait birçok öğeyi yansıttığı bulgusuna rastlanmıştır.

Araştırma problemi kapsamında tez de ele alınan soruların cevapları bulgular başlığında detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Bu bulgulara yönelik değerlendirmeler tablo 21’de yorumlanarak analiz edilmiştir.

Tablo 21. Araştırma Problemi Kapsamında Ele Alınan Soruların Farklı Kategorilerde İncelenmesi

Soru	Kadın	Erkek	Türk Kültüründe Geleneksel Köken	Modern Türk Kültüründe Değişim	Gösterg ebilimsel Anlam	Toplumsal Dinamik ve Çelişkiler
Seçilen çizgi filmlerde kadın ve erkek rollerindeki karakterler hangi işleri yapar?	Ev işleri (yemek, temizlik), çocuk bakımı)	Dışarıda çalışır (tamir, yapı işleri)	Kadın ev düzenini sağlar, erkek ise aile reisidir	Kadın iş hayatına katılırken, erkek ev işlerinde yardım etmeye başlar	Kadın besleyici, erkek ise güçlüdür	Kadınlar iş dünyasına katılsa da ev işi beklentisi devam eder
Kadın ve erkek karakterler hangi oyunları oynar?	Yakan top, seksek, yerden yüksek	Misket oyunu, top oyunları, yakan top, sek sek, yerden yüksek	Kız çocuk daha çok ev içi sosyalleşir en erkek çocuk mahallede oynar	Kızlar hareketli oyunlara yönelir	Kadın sakın oyunlar seçerken, erkek rekabet içeren hareketli oyunlar seçer	Cinsiyetler arası oyun ayrımı azalır
Kadın-erkek karakterler hangi renkleri kullanır?	Pembe, kırmızı, mor	Mavi ve tonları	Kırmızı üretkenliği temsil ederken mavi renk gökyüzünü temsil eder	Renkler unisex hale geliyor	Kadının seçtiği renler hayat ve enerjiyi temsil ederken, erkek için sağlamlı	Renklerin cinsiyetle bağdaşması hâlâ medya içeriklerinde güçlü bir şekilde yansıtılıyor

					k ön plandadır	
Kadın-erkek karakterler hangi oyuncaklar ile oynar?	Bebek, pelüş oyuncak	Araba (hareket) , yapı setleri (yaratıcılık), kamyon, iş arabası, silah	Silah; yiğitlik sembolüdür	Oyuncak seçimi de kız erkek fark etmeksizin değişiyor	Kadın şefkat gerektiren güvenli oyuncaklar seçerken, erkek kontrol ve egemenlik odaklıdır	Oyuncaklarda cinsiyet ayrımı azalıyor
Kadın ve erkeğe yönelik meslekler nelerdir?	Ev hanımı	Doktor, manav, bilim adamı, pilot, arıcılık, bekçi, ayakkabı tamircisi	Kadın topluma hizmet ederken, erkek toplumu inşa eder	Kadınlar iş yaşamına katılıyor	Kadın iyileştirici roldeyken, Erkek kurucu roldedir	Kadın iş yaşamına katılsa da “erkeksi meslek” algısı devam ediyor
Kadın ve erkek karakterler hangi mekânlarda konumlandırılmışlardır?	İç mekân (mutfak)	Dış mekân (sokak)	Mutfak aile merkezi olarak görülür Mahalle erkek dayanışması barındıran mekândır	Mekânlar cinsiyetsiz eştiriliyor	Kadın içsel alanda iken erkek dışsal alandadır	Kadınların kamusal alanda artışı erkek egemenliğini sorgulatıyor
Toplumun kadına ve erkeğe yüklemiş	Çocuk yetiştirme, ev düzeni	Aileyi geçindirme, koruma	Kadın; itaat edenken, erkek; otorite unsurudur	Kadın bağımsızlık arayışına giriyor	Kadın fedakâr, erkek daha güçlü	Kadınların özgürleşmesi “aile bozuluyor” korkusu yaratıyor

olduğu görevler nelerdir?						
--	--	--	--	--	--	--

KAYNAKÇA

Akıncı, A. (2013). *Okul Öncesi Döneme Yönelik Hazırlanan Çizgi Filmlerde Değerlerin Sunumu: TRT Çocuk Kanalı Örneği* (Yayın No.349047) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Aktaş, G. (2019). *TRT Çizgi Filmlerinde Kullanılan Görsel Unsurların 3-6 Yaş Çocuklarda Görsel Algı ve Sosyal Açından İncelenmesi (Niloya Örneği)* (Yayın No.593166) [Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Alay, O. (2022). Dede Korkut Hikâyelerinde Kültürel Belleğin Taşıyıcı Ögesi Olarak Renkler ve Sayılar. *Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*. 14(1), 200-213.
- Alıcı, Ş. & Öztapan, A. (2023). Erken Çocukluk Döneminde X ve Z Kuşaklarında Oynanan Geleneksel Çocuk Oyunları: Kırşehir İli Örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 12(2), 761-785.
- Arslan, A. (2022). Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kök Değerlere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*.6(22), 29-44. <https://doi.org/10.31455/asya.1187127>
- Avcı, N., & Yaralı, K. (2017). Bir Çizgi Filmin Popüler Kültür Açısından İncelenmesi: Rafadan Tayfa. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 5(1), 449-470.
- Ataman, Ö. E. (2002). *Sinemada Toplumsal Cinsiyet Rollerini:1980-1999 Yılları Arasında Türk Sineması'nda Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Sunumu* (Yayın No.125359) [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Avşar, D. (2025). Hans-Georg Gadamer'de Sanatın Anlamı. *Moment Dergi*. 11(2), 344-361. <https://doi.org/10.17572/mj2024.2.344-361>
- Ay, A. (2022). Mutant Ninja Kaplumbağalar'ın Göstergebilimsel Analizi. *Akademik İncelemeler Dergisi*.cilt:17(2), 285-310.
- Ayata Doğan, T. (2025). *Mahalle Kültürünün Kentlilik Bilincine Etkisi: Seyrani Mahallesi Örneği* (Yayın No.914016) [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aydın, K. (2023). *Erken Çocukluk Dönemi Çizgi Filmlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından İncelenmesi* (Yayın No.784230) [Yüksek Lisans Tezi, İzmir Demokrasi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aydın, O. (2007). Alımlama Araştırmaları ve Kültürel Çalışmalar Geleneğinin Katkısı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.11, 119-131.

- Aydoğan, A. E. (2019). *Kültürel Öğelerin Çizgi Filmlere Yansıması: Pepee ve Cedric Örneği* (Yayın No.584498) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Aylar, E. (2012). Bir Örnek Olay İncelemesi: Sosyo-Kültürel Teori Bağlamında Geleceğe Yönelik Hedefler ve Öz-Düzenleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 20(3), 767-782.
- Bal Yıldız, B. (2021). *Toplumsal Cinsiyetin İnşasında Çizgi Filmlerin Rolü: Pepee Örneği Üzerine Sosyolojik Bir Analiz* (Yayın No.695122) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Baltacı, H. (2022). Rafadan Tayfa Çizgi Filminin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Açısından İncelenmesi (Yayın No.786446) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Barthes, Roland. (2023). Göstergebilimsel Serüven. (Çev. Mehmet Rifat & Sema Rifat). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal Çalışma 1993'te yayımlandı).
- Bastı Durmuş, D. (2016). *Bir Çizgi Filmin Halk Bilimi Açısından İncelenmesi: Pepee Örneği* (Yayın No.447845) [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bay, D.N., & Bay, Y. (2020). Kültürel Çocuk Oyunları: Türk Topluluklarında Bir Saha Araştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 13(70), 657-670.
- Baykara, A. M. (2019). *Çizgi Filmlerde Aile: TRT Çocuk Kanalı Örneği* (Yayın No.563144) [Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14, 198-210.
- Bircan, U. (2015). Roland Barthes ve Göstergebilim. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 13(26), 17-41.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 28, 32-37.

- Can, A. (1995). *Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Televizyon Programları İçinde Çizgi Filmlerin Çocukların Gelişimine ve İletişimine Etkileri* (Yayın No.42067) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çağlar, B. (2012). Bir İletişim Biçimi Olarak Göstergebilim. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*.3(2), 22-34.
- Çakar, D. B. (2011). *Sportif Görsel İçeren Reklamların Göstergebilimsel Çözümleme Teknikleriyle İncelenmesi* (Yayın No.289816) [Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çakar, D. B. (2017). *Spor ve Sporcu İçeren Reklam Filmlerinin Toplumsal Cinsiyet Algısına Nörolojik Etkilerinin Ölçülmesi* (Yayın No.486388) [Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çarpar, M.C. (2020). Beslenme, Kimlik ve Erkeklik: Et Yemenin Sosyolojisi. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 40(1), 249-277.<https://doi.org/10.26650/SJ.2020.40.1.0041>
- Çelebi, T. (2009). *Reha Erdem Sinemasına Göstergebilim Açısından Bakış: Beş Vakit Filminin Göstergebilimsel Bağlamda İncelenmesi* (Yayın No.235075) [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çıtak, Ş.Ö. (2024). Yemek İletişimi ve Mutfağın Cinsiyeti. *Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*.17,167-174.
- Demir, E., Kandemir, B., Temür, C. (2022). Parag Khanna “Yeni Dünya Düzeni: Yeni Yükselen Güçler 21. Yüzyılda Dünyayı Nasıl Belirliyor?” Kitap Kapağının Göstergebilimsel Analizi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 5(2), 187-199. <https://doi.org/10.47948/efad.1149432>
- Demir, Ö. (2013). *Türk Televizyonlarında Yayınlanan Çizgi Filmlerin İlköğretim Çağı Çocuklarının Toplumsallaşma Sürecine Etkilerinin Değerlendirilmesi* (Yayın No.328900) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Demir, S. (2014). *South Park Çizgi Dizisindeki Toplumsal Norm Mesajlarının Göstergebilimsel Analizi* (Yayın No.375204) [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Dökmen, Zehra Y. (2015). Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar, Remzi Kitabevi.
- Erşan, Ş., & Er, H. (2022). Sosyal Öğrenme Kuramı Bağlamında Çizgi Filmlerin Değerler Açısından Analizi. *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*.13(47), 290-307. <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3100>
- Eroğlu, M. (2023). Çocukluk Döneminde Bilişsel Gelişim: Piaget ve Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Kuramlarının İncelenmesi ve Karşılaştırılması. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*. 6(1), 69-77. <https://doi.org/10.52974/jena.1258278>
- Eser, M. (2008). *Ana Babaların Cinsel Kimlik Gelişimiyle İlgili Tutumların Çocuğun Cinsel Kimlik Kazanmasına Etkisi* (Yayın No.218773) [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Eslek, D., & Yılmaz Irmak, T. (2018). Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Göçmen Çocuklar ve Oyunları Üzerine Bir Derleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20(3), 347-362. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.297792>
- Güldü, Ö., & Ersoy, M. K. (2009). Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*.3,97-116.
- Güler, D. (1990). *Eğitim İletişimi Kurumu Olarak Çocuk Televizyonu ve Uygulamaları ile Bir Model Önerisi* (Yayın No.13431) [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gündüz, M. & Yıldız, C. (2008). Türk Yazılı Kültüründe Komşuluk. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(25),123-138.
- Gürkan, H., & Güngör, H. (2016). Pilotluk Mesleğinde Hegemonik Erkekliğin İnşası ve Krizi Üzerine İnceleme: Top Gun ve Flight Filmleri. *İletişim Çalışmaları Dergisi*.9,103-131.

- Hacıbektaşoğlu, E. S. (2014). *Kültürel Çalışmalar ve Çizgi Filmlerin Çocuk İzleyici Üzerindeki Etkileri Araştırmaları* (Yayın No.375359) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- İçigen, M. (2021). Modernleşme Sürecinde Kadın ve Erkeğin Rollerinin Değişimlerinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*.5(2),17-31. DOI: 10.2928/mukatcad.6
- İşeri, K. (2002). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlköğretim Programına Uygunluğunun İncelenmesi: Göstergebilimsel Bir Betimleme* (Yayın No.122396) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kalaman, S., & Bat, M. (2014). Toplumsal Cinsiyet Açısından Axe Basın İlanlarının Göstergebilimsel Analizi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*,16,128-136. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.12160>
- Kalem, B. G. (2019). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının En Çok İzledikleri Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarının İncelenmesi* (Yayın No.596805) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kalkan, A. (2022). *Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Hazırlanan Bazı Çizgi Filmlerin Prososyal Davranış İçeriklerinin İncelenmesi* (Yayın No.769467) [Yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kandemir, S. (2022). Kültürel Çalışmaların Baş Aktörü “temsil: kültürel temsiller ve anlamlandırma uygulamaları” [S. Hall’ın “Temsil: Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları” adlı eserinin değerlendirmesi]. 4. *Boyut Journal of Media and Cultural Studies-4.Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*.21,111-118. <https://doi.org/10.26650/4boyut.2022.1213030>
- Karagöz, M. (2021). *Toplumsal Cinsiyet Rollerini ile Cinsel Doyum ve Cinsel Özgüven Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayın No.655485) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Kent Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Karaman, E. (2017). Roland Barthes ve Charles Sanders Peirce’in Göstergebilimsel Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*.34,25-36.

- Kasap, Ç. B. (2022). Stuart Hall'un Kodlama/Kod Çözümü Kavramları Aracılığıyla ABD 2016 Seçimlerinin Analizi ve Etkileşim Tasarım Teknolojilerindeki Sağlıklar ile İlişkisi. *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*. 4(2), 83-104.
- Kaşka, O. (2020). *Sosyal Öğrenme Kuramı Bağlamında Çizgi Filmlerde Arkadaşlık İlişkileri Üzerinden Verilen İletilerin Değerlendirilmesi* (Yayın No.620129) [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kaymak, N. (2020). Yerli ve Yabancı Çizgi Filmlerin Evrensel Değerler Bakımından İncelenmesi (Yayın No.644522) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Keskin, F., & Ulsan, A. (2016). Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme. *Akdeniz İletişim Dergisi*. 26, 48-69.
- Kılınç, F. (2013). *Çizgi Filmlerdeki Temel Sosyal Değerler: Pepe ve Pocoyo Örneği* (Yayın No.345036) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kocadaş, B. (2005). Kültür ve Medya. *Bilig*. 34, 1-13.
- Lahi, N. (2021). *Okul Öncesi Döneme Yönelik Çizgi Filmlerde Yer Alan Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine ait Göstergelerin İncelenmesi (TRT Çocuk Kanalı Örneği)* (Yayın No.663823) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, (2013). Okul Öncesi Eğitimi Programı, Ankara.
- Netco Animasyon. (2005). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi. <https://netco.com.tr/dir/tr/filmler/elifin-dusleri/>
- Oğuz, E.S. (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*.28(2),123-139.
- Özçelik, T., & Koyuncu Şahin, M. (2023). Erken Çocukluk Dönemi Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Şekillenmesinde Aile Tipi, Kardeş ve Arkadaşların Rolü. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*.10(2),57-67.

- Özdemir, H. (2019). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Erkeklik ve Kadınlık Algısı: Bir Alan Araştırması. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*.10, 90-107. <https://doi.org/10.31455/asya.612384>
- Özgökbil Bilis, P. (2011). *Çizgi Filmlerde Temsil Edilen Toplumsal Değerler Sistemi* (Yayın No.280329) [Doktora Tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özkan, R. (2011). Toplumsal Yapı, Değerler ve Eğitim İlişkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 19(1), 333-344.
- Özkar, M., & Aytaş, M. (2021). Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Hazırlanan Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yansıtılması: Rafadan Tayfa ve Canım Kardeşim. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*. 29(1), 37-58.
- Özkar, M. (2020). *Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Okul Öncesi Çocuklara Çizgi Filmlerde Yansıtılması: Türk Yapımı Çizgi Filmlerin Göstergebilimsel Açından İncelenmesi* (Yayın No.643111) [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özmeriç Taştekin, G. (2019). *İlkokul Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Temsilleri: Nicel Bir İçerik Çözümlemesi* (Yayın No.553211) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özsoy, M., & Taşdelen, E. (2016). Pepee Çizgi Dizisinde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Üretimi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. 42, 252-265.
- Parsa, A.F. (2004). *Televizyonda Görsel Okur-Yazarlık ve Anlamlandırma: TV Reklamlarının Anlamlandırılmasında Görüntünün Rolü ve Göstergebilimsel Çözümlemesi* (Yayın No.146428) [Doktora Tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Parsa, S. (1999). Televizyon Göstergebilimi. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi. *Kurgu Dergisi*.16, 15-28.
- Saraç, H. (2018). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyetin İnşası: Niloya Örneği* (Yayın No.502573) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Sarı, Ü. (2006). *Kitle Kültürü ve Popüler Kültür Bağlamında, Kitle İletişim Araçlarının Kitle Kültürüne Etkileri: Örnek Olarak Popstar Türkiye Yarışması* (Yayın No.219088) (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi). YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Sarıgül, A. & Şahin, Y. (2023). Türk Sinemasında Toplumsal Cinsiyet Roller ve Ataerkillik: Dilberay Filminin Göstergebilimsel Analizi. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*. 4(3), 371-390. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.134>
- Stokes, J. (2022). Medya ve Kültür Çalışmaları Nasıl Yapılır? (Çev. Ç. Koparal). Nevşehir: Kapadokya Üniversitesi Yayınları. (Orijinal Çalışma 2002’de yayımlandı).
- Serçelik, H., & Çifçi, D. (2021) Toplumsal cinsiyet kalıpları açısından göstergebilimsel analiz: Beko ve Dove. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*. 6(11): 23-46.
- Sevim, Z. (2013). *Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması* (Yayın No.344660) [Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Şahin, M. (2019). Kültür Değişimleri ve Eğitim. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*.5(3), 458-466.
- Şahin, M. (2019). Kültür Aktarımında Toplumsal Cinsiyetin Rolü. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*. 6(11), 233-249.
- Şen, B. (2020). *Okul Öncesi Dönem Çocukları Tarafından İzlenen Çizgi Filmin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi* (Yayın No.621195) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Şıvgın, N. (2015). *Cinsiyet Roller Eğitimi Etkinliklerinin Anasınıfına Devam Eden 60-72Aylık Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarına Etkisinin İncelenmesi* (Yayın No.381467) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Solmaz, P. (2025). *Piaget’in Bilişsel Gelişim Kuramına Dayalı Beslenme Eğitiminin Okul Öncesi Çocuklarda Besin Tüketimi, Beslenme ve Yeme Davranışına Etkisi: Mix Metod Çalışma* (Yayın No.923572) [Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Taksi Deveciyan, M. (2023). Topuklu ayakkabılardan Çamurlu Plastik Çizmelere: Erkek Egemen Sektörde Kadın Girişimciliği. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*. 27, 56-70. DOI: 10.26650/iukad.2023.1296065

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Aslan Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-1>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Aslan Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-3>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Aslan Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-17>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Aslan Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-27>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Aslan Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-31>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Aslan Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-41>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Aslan Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-59>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Aslan Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-89>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Aslan Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-114>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Aslan Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/aslan-116>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-33>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-37>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi. <https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-39>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi.
<https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-40>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi.
<https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-43>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi.
<https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-44>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi.
<https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-45>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi.
<https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-46>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi.
<https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-48>

TRT Çocuk. (2008, 1Kasım). Elif'in Düşleri Çizgi Filmi.
<https://www.trtcocuk.net.tr/video/elifin-dusleri-49>

Türk Dil Kurumu. (t.y). Çocuk. İçinde Güncel Türkçe sözlük. Erişim tarihi: Şubat 3, 2024,
<https://sozluk.gov.tr/>

Türker, N., & Karadağ, D. (2020). Kültürel Farklılıklar: Hofstede'nin Kültürel Boyutları Üzerine Trabzon ve Şanlıurfa İllerinde Bir Uygulama. *Journal of Economy Culture and Society*. 61, 271-195. DOI: 10.26650/JECS2019-0033

Türkoğlu Semiz, H., & Türkoğlu, S. (2022). Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Roller, Kalıp Yargılar ve Karakterlerin Kurgu Dağılımı Üzerine Bir Analiz: TRT Çocuk Kanalı Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.49, 48-65.

Üğdül, Ş. (2021). *Popüler Çizgi Filmlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler Çerçevesinde İncelenmesi* (Yayın No.690357) [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Ünal, M. F. (2012). *Roland Barthes'da Mitlerin Okunuşu* (Yayın No.324965) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Ünlü, A. S. (2017). *Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bakımından TRT Çocuk Kanalında Yayınlanan Çizgi Filmler* (Yayın No.466110) [Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Vatandaş, S. (2020). Sosyalleşme ve Sosyalleşmenin Sosyal Medya Mecralarındaki Anlamsal ve İşlevsel Dönüşümü. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 813-832. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.675531>
- Yağan Güder, S. (2014). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Algılarının İncelenmesi* (Yayın No.363226) [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yağan Güder, S., Ay, A., Saray, F. & Kılıç, İ. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İzledikleri Çizgi Filmlerin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları Açısından İncelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*.5(2), 96-111.DOI: 10.14689/issn.2148-2624.1.5c2s5m
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun Eğitiminde ve Sosyal Gelişiminde Çizgi Filmlerin Rolü: Caillou ve Pepee Örneği. *Electronic Turkish Studies*. 8(10), 707-719.
- Yeten, G. (2022) Çocuklara Türk Kültürünün Aktarılmasında Çizgi Filmlerin Yeri ve Önemi. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*.4(2),71-79.
- Yeten, G. (2022). *Kültür Aktarımı Bağlamında “Kral Şakir Çizgi Film Serisi” Analizi* (Yayın No.776825) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2018) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz İlhan, S. (2022). *TRT Çocuk Kanalında Yayınlanan Çizgi Filmlerde Erkeklik Rollerinin Temsili: “Aslan” Örneği* (Yayın No.735555) [Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Zeynalov, J. (2023). *Sahne Sanatlarında Göstergeler: Tiyatro Afişleri Üzerine Göstergebilimsel Analiz: Roland Barthes'ın Göstergebilim Şeması Üzerine İnceleme* (Yayın No.811643) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.